

Skolesundhedsprofil for Odense Kommune 2011

5. klasse og 7.-9. klasse

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	1
1. Indledning.....	3
1.1 Om Skolesundhedsprofilen	3
1.2 Indhold i Skolesundhedsprofilen	3
1.3 Samarbejde med Institut for Folkesundhed, Århus Universitet	4
1.4 Læsevejledning	4
1.5 Tak.....	4
2. Sammenfatning	5
2.1 Effektmål og sundhed.....	5
2.2 Børn og unge trives generelt godt.....	6
2.3 Drengene er fysisk aktive sammenlignet med piger	6
2.4 Kost og motivation for at lære	7
2.5 Unges risikoadfærd.....	7
2.6 Færre unge har haft samleje end tidligere.....	8
2.7 Ældre elever mobber mindre og takler konflikter bedre	8
2.8 Relativt mange børn og unge er aktive i fritidslivet	9
2.9 Elever har ofte ophobning af symptomer	9
2.10 Tandsundhed	9
2.11 Stor grad af hygiejne blandt børn og unge.....	10
3. Metode	11
3.1 Deltagelse og datagrundlag.....	11
3.2 Anvendelse af resultater i skolesundhedstjenesten	12
3.3 Analyse og statistik	13
3.4 Grundlag for sammenligning	13
3.5 Udarbejdelse af rapport	14
4. Effektmål.....	15
4.1 Glæde ved skolegang.....	16
4.2 Børn i udsatte positioners glæde ved skolegang.....	19
4.3 Deltagelse i fællesskaber	20
4.4 Børn i udsatte positioners deltagelse i fællesskaber.....	21
4.5 Fysisk aktivitet i fritiden.....	23
4.6 Sund kost	25
4.7 Hashforbrug.....	27
4.8 Indtagelse af alkohol.....	29
5. Almen trivsel og vurdering af egen sundhed.....	30
5.1 Almen trivsel.....	30
5.2 Elevernes travlhed	32
5.3 Selvvurderet helbred	34
6. Fysisk aktivitet og nærmiljø	38
6.1 Elevernes fysiske aktivitet i fritiden.....	39
6.2 Elevernes stillesiddende aktiviteter foran skærm i hverdagen.....	40
6.3 Fysisk aktivitet og muligheder i nærmiljøet	41

6.4 Brug af faciliteter i nærheden	42
6.5 Transport til og fra skole.....	43
6.6 Muligheder for fysisk aktivitet på skolen	44
7. Mad og måltider	47
7.1 Frugt.....	48
7.2 Måltider	49
8. Risikoadfærd	53
8.1 Alkohol.....	54
8.2 Rygning	59
8.3 Euforiserende stoffer.....	63
9. Sex og prævention.....	64
9.1 Seksuel debut	64
9.2 Brug af prævention.....	66
10. Sociale relationer	68
10.1 Skolen og kammerater	69
10.2 Mobning.....	73
10.3 Børn og unges relation til voksne	76
11. Fritid.....	78
12. Sygdomme og symptomer.....	82
12.1 Symptomer	82
12.2 Fysiske rammer og symptomer	85
13. Tandsundhed	86
13.1 Børn og unges holdning til tandlægebesøg.....	88
14. Hygiejne	89
Referenceliste.....	90

1. Indledning

Odense Kommune igangsatte i efteråret 2010 et projekt med henblik på at udarbejde skolesundhedsprofiler, der kan anvendes af politikere, ledelse og medarbejdere i kommunen. Et af ønskerne var årligt at udarbejde en kommunal skolesundhedsprofil for elever i Odense Kommune.

1.1 Om Skolesundhedsprofilen

Skolesundhedsprofilen er designet således, at den gennemføres for udvalgte klasse-trin. Dermed opnås en viden om elevernes sundhed på forskellige trin i skoletiden. Konkret er Skolesundhedsprofilen gennemført blandt elever i 5. klasse og 7.-9. klasse. Planen er, at der årligt udarbejdes en skolesundhedsprofil, der løbende og systematisk giver viden om skoleelevers sundhed. Elever i 0. klasse udfylder sammen med forældre også et spørgeskema. Resultaterne for 0. klasse ligger først klar i foråret 2012 og indgår derfor ikke i rapporten.

Skolesundhedsprofilerne giver viden til politikere og ledere i forbindelse med strategi, planlægning og prioritering på sundhedsområdet. Viden fra skolesundhedsprofilerne gør det muligt i højere grad at målrette sundhedsindsatser. På sigt kan Odense Kommune anvende skolesundhedsprofilerne til at vurdere resultater og effekter af indsatser og organisering.

Børn- og Ungeudvalget har udvalgt en række effektmål for sundhed, som indgår i budgettet for 2012. Skolesundhedsprofilen 2011 anvendes som redskab til at udarbejde baselinemåling for effektmålene. De følgende skolesundhedsprofiler kan så anvendes til årlig opfølgning på effektmålene.

Skolesundhedsprofilerne understøttes af it-portalen skolesundhed.dk, hvor eleverne udfylder et elektronisk spørgeskema. I tillæg til en kommunal skolesundhedsprofil er der på skolesundhed.dk mulighed for, at skoleledelse, medarbejdere på skolerne, sundhedstjenesten, PPR og rusmiddelkonsulenter mv. kan se resultater både samlet for den enkelte skole samt i forhold til de enkelte klasser, umiddelbart efter eleverne har udfyldt spørgeskemaet. Sundhedstjenesten anvender elevernes besvarelser i forbindelse med lovpligtige, individuelle sundhedssamtaler. Skolesundhed.dk muliggør således, at resultaterne fra skolesundhedsprofilerne kan anvendes på flere niveauer på den enkelte skole, den enkelte klasse og specifikt i forhold til den enkelte elev.

1.2 Indhold i Skolesundhedsprofilen

Skolesundhedsprofilen indeholder temaer, der overordnet belyser elevernes sundhedsadfærd, sygelighed, deres risikoadfærd og livsstil. Det gælder eksempelvis temaerne: Motionsvaner, fritidsaktiviteter, selv vurderet sundhed og trivsel, tandsundhed, alkohol og rygning. Spørgeskemaerne er udarbejdet således, at de er tilpasset de en-

kelte klassetrin. Eleverne i 5. klasse er for eksempel ikke blevet spurgt om risikoadfærd så som rygning, alkohol, rusmidler, sex og prævention. Spørgsmålene til fælles temaer, som indgår i både spørgeskemaet til 5. klasse og 7.-9. klasse, er formuleret ens, så det er muligt at sammenligne eleverne på tværs af klassetrin.

1.3 Samarbejde med Institut for Folkesundhed, Århus Universitet

I forbindelse med skolesundhedsprofilerne har Odense Kommune samarbejdet med Institut for Folkesundhed på Århus Universitet. Medarbejdere i Odense Kommune har sammen med Institut for Folkesundhed, børn- og ungelæger fra en række kommuner, forskellige faglige eksperter på sundhedsområdet og en sprogpsykolog udarbejdet spørgeskemaerne.

Spørgeskemaerne er en del af it-portalen skolesundhed.dk. It-portalen er ligeledes udviklet i et samarbejde mellem Institut for Folkesundhed, kommunale børn- og ungelæger og It-virksomheden OPUS Consult Aps. Udviklingen af skolesundhed.dk er blevet støttet finansielt af Trygfonden og Odense Kommune.

1.4 Læsevejledning

Under hvert tema i Skolesundhedsprofilen indgår flere spørgsmål. Afsnittene er opbygget således, at det overordnede resultat af et spørgsmål præsenteres først. Resultatet er typisk vist i én tabel. Dernæst er resultatet vist i en figur fordelt på køn - hvis det er relevant. Vurderingen af relevansen beror på, hvorvidt der er en statistisk signifikant forskel i resultatet, samt om forskellen er vurderet væsentlig i fortolkningen.

Udover de nævnte analyser er der også løbende i rapporten foretaget supplerende analyser af sammenhænge i data.

1.5 Tak

Stor tak til alle de elever, der har brugt tid på at besvare spørgeskemaet. Herudover tak til ledelse og medarbejdere på folkeskolerne i Odense Kommune, der både har organiseret gennemførelsen af skolesundhedsprofilerne på den enkelte skole og hjulpet eleverne med at besvare spørgeskemaerne. Kommunens sundhedsplejersker og børn- og ungelæger har hjulpet en række elever med at besvare spørgeskemaer, hvis de af en eller anden grund ikke har fået udfyldt spørgeskemaet sammen med klassen. Tak til alle, der har gjort det muligt at indsamle værdifuld viden om elevers sundhed i Odense. Vi håber, at elever, politikere og medarbejdere i kommunen kan anvende denne viden til at give børn og unge i Odense et sundt og godt liv.

2. Sammenfatning

Skolesundhedsprofilen 2011 for Odense Kommune bygger på en stor spørgeskemaundersøgelse om sundhed for elever i 5. klasse og 7.-9. klasse. Skolesundhedsprofilen giver blandt andet viden til politikere og ledere i forbindelse med strategi, planlægning og prioritering på sundhedsområdet.

2.1 Effektmål og sundhed

Børn- og Ungeudvalget har udvalgt en række effektmål for sundhed, som indgår i budgettet for 2012. Skolesundhedsprofilen 2011 anvendes som redskab til at udarbejde baselinemåling for effektmålene.

76 procent af eleverne i 5. og 7.-9. klasse angiver, at de altid eller for det meste er glade for at gå i skole. Det er positivt, at så stor en andel af eleverne er glade for at gå i skole. En lille andel (5 procent) er kun sjældent eller aldrig glade for at gå i skole. Børn og unge, der har trygge og nære relationer er i højere grad glade for at gå i skole. Elever, der vurderer, at der er et spændende og motiverende læringsmiljø på skolen er gladere for at gå i skole end andre elever. 60 procent af eleverne i 5. og 9. klasse i udsatte positioner angiver, at de altid eller for det meste er glade for at gå i skole.

Størstedelen af børn og unge i Odense Kommune (95 procent) angiver, at de har én eller flere venner at tale med. I 7.-9. klasse har piger flere venner at tale med sammenlignet med drenge. 90 procent af eleverne i 5. og 9. klasse i udsatte positioner angiver, at de har én eller flere venner at tale med.

7 procent af eleverne i 5. klasse samt 7.-9. klasse angiver, at de ikke bevæger sig så meget. I 2009 var andelen på 12,8 procent. De yngste elever er de mest aktive, og flere drenge dyrker sport sammenlignet med piger. Elever, der er aktive i skoletiden, er også generelt mere fysisk aktive.

Cirka halvdelen (48 procent) af børn og unge i 5. klasse samt 7.-9. klasse angiver, at de dagligt får grøntsager. Der er næsten ingen forskel på indtagelsen af grøntsager i 5. klasse og 7.-9. klasse. Pigerne spiser hyppigere grøntsager end drengene i 7.-9. klasse.

3 procent af eleverne i 7.-9. klasse oplyser, at de har prøvet at ryge hash. Kun en meget lille andel har prøvet at ryge de nævnte euforiserende stoffer, om end andelen er stigende op igennem klasserne. Betydeligt flere drenge end piger har prøvet euforiserende stoffer.

17 procent af de unge i 7.-9. klasse har drukket mere end fem genstande på én dag i løbet af den seneste måned. Som forventet viser tallene fra undersøgelsen, at omfanget af de unges alkoholindtagelse stiger med alderen.

2.2 Børn og unge trives generelt godt

Hovedparten af eleverne svarer, at de har det rigtig godt (48 procent) eller godt nok (47 procent). Der sker et fald i trivsel fra 5. klasse til 7.-9. klasse. Meget små andele af elever svarer, at de ikke har det særlig godt (5 procent) eller slet ikke har det godt (1 procent) for tiden. Drengene trives bedre end pigerne i 7.-9. klasse.

Langt størsteparten af alle elever svarer, at de har det "rigtig godt" eller "godt nok" hjemme med familien eller dem, de bor sammen med. Trivsel hjemme ser ud til at falde med alderen, idet 77 procent af eleverne i 5. klasse svarer, at de har det rigtig godt hjemme, mens den tilsvarende andel for elever i 7.-9. klasse er 67 procent. Der er sammenhænge mellem almen trivsel og det at have en række symptomer som fx hovedpine og mavesmerter.

Eleverne i 7.-9. klasse oplever i højere grad end elever i 5. klasse at have for meget at se til. 30 procent af eleverne synes enten, at de altid eller tit har for meget at se til. Blandt eleverne i 7.-9. klasse oplever pigerne hyppigere end drengene at have for meget at se til.

Halvdelen (51 procent) af eleverne i 5. klasse vurderer, at deres helbred er virkelig godt, og 41 procent vurderer, at deres helbred er godt. I 7.-9. klasse vurderer hhv. 41 procent og 50 procent, at deres helbred er virkelig godt eller godt. Drengene i 7.-9. klasse har et bedre selv vurderet helbred end pigerne.

Der er flere drenge end pigerne, der vurderer, at de er i god fysisk form. Selv vurderet fysisk form falder med elevernes alder.

Hovedparten af eleverne i både 5. klasse og 7.-9. klasse synes, at deres krop er passende (samlet 62 procent). Andelen af piger, der mener, at de er lidt eller alt for tynd, stiger med alderen. Elevers fysiske aktivitet og synet på egen krop hænger sammen. En større andel af de elever, der er fysisk aktive, vurderer at have en passende krop sammenlignet med elever, der ikke er fysisk aktive.

2.3 Drenge er fysisk aktive sammenlignet med piger

Knap halvdelen af eleverne (45 procent) dyrker motion hver dag eller næsten hverdag. Drenge dyrker i højere grad motion end piger, og piger er mere stillesiddende end drenge. De ældre elever bruger megen tid foran en skærm. Andelen, der sidder ved en skærm over 3 timer om dagen, er for 5. klasse 12 procent og for 7. -9. klasserne 30 procent.

Generelt oplever 3 ud af 4 elever, at der er gode muligheder for fysisk aktivitet, hvor de bor, idet 77 procent har svaret, at der findes "en del" eller "mange" steder. Mulighederne for at dyrke sport, motionere og bevæge sig i nærområdet har betydning for elevernes fysiske aktivitet.

Det generelle billede er, at de yngre elever i 7. klasse i højere grad gør brug af sportsfaciliteter i nærområdet end de ældre elever i 9. klasse. Der er en betydelig forskel i piger og drenges brug af faciliteter i nærmiljøet. Drengene bruger oftere faciliteterne end pigerne.

Størstedelen af alle eleverne er fysisk aktive hver dag, de skal til og fra skole (80-81 procent). Bemærkelsesværdigt er det, at andelen af 7. -9. klasserne, der ikke er fysisk aktive, når de skal til og fra skole, kun udgør 9 procent.

For eleverne i 7. -9. klasse er der en forskel, idet pigerne i højere grad end drengene mener, at der er mulighed for fysisk aktivitet indendørs og udendørs på skolen. Drengenes behov for fysisk aktivitet på skolen opfyldes ikke i samme grad som hos pigerne.

2.4 Kost og motivation for at lære

Pigerne spiser mere frugt end drengene. Jo ældre eleverne er, jo mindre har de madpakke med i skole.

Drengene forlader i højere grad skolen for at få frokost end pigerne. Drengene spiser hjemme, hos en kammerat eller køber mad uden for skolen. Pigerne har oftere madpakke med eller køber mad på skolen.

Langt størstedelen af børn og unge spiser aftensmad på alle skolehverdage.

I 7.-9. klasse udelader eleverne oftere morgenmad og frokost sammenlignet med eleverne i 5. klasse. En markant større andel af elever i 7.-9. klasse spiser morgenmad alle ugens fem hverdage sammenlignet med tilsvarende undersøgelser i 2006 og 2009. Elever, der dagligt får morgenmad, mener i højere grad, at de har lyst til at lære noget, end elever, der ikke får morgenmad dagligt.

2.5 Unges risikoadfærd

Andelen af elever, der har drukket en hel genstand alkohol, stiger med alderen. I 7. klasse har 27 procent prøvet at drikke en genstand, mens tallet i 8. klasse er 55 procent og i 9. klasse 73 procent.

De fleste elever (83 procent) i 7.-9. klasse, som har prøvet at drikke en hel genstand, har haft deres debut for alkohol i en alder af 12-14 år.

En lille del af eleverne i 7. klasserne (9 procent) har prøvet at være fulde, mens 20 procent af eleverne i 8. klasse og knap halvdelen (47 procent) af eleverne i 9. klasse har været fulde. Ud af de elever, som har drukket alkohol, er det en meget lille del, som

ønsker at drikke mindre, end de gør (4 procent). Forældrenes accept af alkohol stiger i takt med børnenes/de unges alder. Der er en tydelig sammenhæng mellem unges forbrug af alkohol og forældrenes holdninger til alkohol

Andelen af elever, der har prøvet at ryge, stiger med alderen. Hver tredje elev (33 procent) i 9. klasse har prøvet at ryge, mens det tilsvarende tal kun er 11 procent i 7. klasse. Odense Kommune ligger betydeligt under landsgennemsnittet for de ældste elever i folkeskolen.

De fleste af de elever, der har prøvet at ryge, var 13-14 år, da de røg første gang.

Meget få elever har erfaringer med euforiserende stoffer. Samlet for elever i 7.-9. klasse har tre procent prøvet hash, marihuana, pot eller skunk og én procent har erfaring med stoffer.

2.6 Færre unge har haft samleje end tidligere

97 procent af eleverne i 7. klasserne har ikke haft samleje. I 8. klasserne er andelen reduceret til 91 procent og i 9. klasserne udgør andelen af elever, der ikke har haft samleje, 79 procent. Der er i 2011 væsentlig færre elever, der har haft samleje sammenlignet med 2009.

Gennemsnitsalderen for seksuel debut er 13,7 år. Sammenlignes med resultatet fra Skolesundhedsprofilen for Odense i 2009 er det samme seksuelle debutalder (13,8 år).

2.7 Ældre elever mobber mindre og takler konflikter bedre

Hovedparten af eleverne er altid (51 procent) eller for det meste (40 procent) med i fællesskabet i klassen. Det er samtidig centralt at være opmærksom på den gruppe, der ikke er med fællesskabet. Med alderen falder andelen af elever, som altid oplever sig som en del af fællesskabet i klassen.

Eleverne synes, at de for det meste (55 procent) eller altid (33 procent) er gode ved hinanden i klassen, mens 10 procent mener, at dette kun er tilfældet en gang imellem.

Op mod hver fjerde elev (23 procent) oplever, at der tit eller meget tit er konflikter på skolen. Denne oplevelse er lidt mere udbredt hos 5. classes eleverne sammenlignet med 7.-9. classes eleverne (27 procent mod 21 procent).

Elever lærer i højere grad at takle konflikter, jo ældre de er. Og ældre elever oplever generelt færre konflikter. Tre ud af fire elever vurderer, at det tit eller meget tit ender på en god måde, når eleven selv eller nogen i klassen har været uvenner.

Der er langt flere elever i 5. klasse end 7.-9. klasse, som i de seneste to måneder er blevet mobbet i skolen (23 procent mod 15 procent). Der er en klar sammenhæng mellem mobning og elevers glæde ved skolegang. Der er relativ stor variation i andelen af elever, der oplever at blive mobbet i folkeskolerne i Odense Kommune.

17 procent af eleverne selv har været med til at mobbe en anden eller andre elever i skolen i løbet af de seneste to måneder. De har typisk mobbet 1-2 gange i løbet af de seneste to måneder. Det er typisk drengene, som mobber andre elever på skolen.

2.8 Relativt mange børn og unge er aktive i fritidslivet

Størstedelen af eleverne går til fritidsaktiviteter efter skole. Sport er den mest udbredte fritidsaktivitet, idet 59 procent af eleverne i 5. og 7.-9. klasse går til sport. Flere drenge end piger går til sport i deres fritid. Færre piger end drenge går til fritidsaktiviteter efter skole.

Andelen af elever, der har et fritidsjob, er størst for elever i 9. klasse (42 procent). Samlet for 7.-9. klasse er der cirka en tredjedel, der har et fritidsjob. Der er en tydelig sammenhæng mellem det at have et fritidsjob og at have konkrete planer efter folkeskolen. I 9. klasse er der flere piger end drenge, der har et fritidsjob.

2.9 Elever har ofte ophobning af symptomer

En stor andel af eleverne har oplevet at have symptomer og gener (hovedpine, mavesmerter, humørsvingninger mv.) de seneste to uger. Der er betydelige kønsforskelle i symptombelastningen i relation til hovedpine i 7.-9. klasserne, hvor andelen af piger, der har haft symptomer, er større end andelen af drenge. Knap en tredjedel af de odenseanske folkeskoleelever i undersøgelsen har haft en ophobning på 3 eller flere symptomer inden for de seneste to uger.

Der er en stigning på 13 procentpoint i andelen af elever fra 7. klassetrin til 9. klassetrin, der har benyttet sig af smertestillende medicin. Andelen af elever i 9. klasse, der har benyttet sig af medicin, er 41 procent.

2.10 Tandsundhed

80 procent af eleverne overholder Sundhedsstyrelsens anbefaling om tandbørstning flere gange dagligt. Cirka to ud tre (63 procent) forbinder noget "godt" med at gå til tandlæge.

2.11 Stor grad af hygiejne blandt børn og unge

98 procent af alle adspurgte elever vasker hænder efter toiletbesøg, som Sundhedsstyrelsen anbefaler. Der er ikke fundet nogen forskelle imellem drenge og piger og deres håndhygiejne.

Billede: Colourbox

3. Metode

I dette kapitel beskrives hvordan Skolesundhedsprofilen er blevet gennemført, samt metodiske opmærksomhedspunkter i tolkningen af resultaterne. Først beskrives elevernes deltagelse og datagrundlag. Dernæst beskrives hvordan sundhedstjenesten anvender skolesundhedsprofilerne, hvilket har relevans i relation til anonymitet og ikke-anonymitet. Herefter beskrives nogle overvejelser i forhold til analyse og statistik, hvorefter der til sidst beskrives overvejelser omkring sammenligning med andre tilsvarende skolesundhedsprofiler.

3.1 Deltagelse og datagrundlag

Undersøgelsen er gennemført som en spørgeskemaundersøgelse for alle elever i 5. klasse og 7.- 9. klasse på alle folkeskoler i Odense Kommune. I alt har elever på 33 skoler deltaget. Eleverne har udfyldt spørgeskemaerne elektronisk på skolesundhed.dk i en undervisningstime. Inden eleverne har besvaret spørgeskemaerne, har læreren introduceret spørgeskemaet, anonymitet og ikke-anonymitet samt formål med skolesundhedsprofilerne. Gennemførelsen af undersøgelsen har fundet sted i ugerne 37, 38 og 39 2011.

Skolerne er blevet informeret om gennemførelsen af skolesundhedsprofilerne og har fået tilsendt vejledninger til den praktiske udførsel. Skolerne har selv været ansvarlige for organiseringen af deres elevers besvarelse. Af praktiske grunde har de elever, der ikke var i skole den dag, hvor deres klasse skulle besvare spørgeskemaet, ikke efterfølgende besvaret spørgeskemaet.

Svarprocenterne for Skolesundhedsprofilen er høje. Se tabel 3.1.

Tabel 3.1. Svarprocenter i Skolesundhedsprofilen

Klassetrin	Population	Svar	
		Antal	Procent
5. klasse	1645	1467	89,2
7. klasse	1602	1383	86,3
8. klasse	1662	1321	79,5
9. klasse	1491	1143	76,7
Alle	6400	5314	83,0

Den samlede svarprocent for alle klassetrin er 83 procent. I 5. klasse er svarprocenten helt oppe på 89,2 procent. Den laveste svarprocent er 76,7 procent i 9. klasse. Svarprocenten for 7.-9. klasse er samlet 80,9 procent. Overordnet er der tale om høje svarprocenter, hvilket betyder, at det kan antages, at skolesundhedsprofilerne er repræsentativ for den samlede elevflok i Odense Kommune på de deltagende klassetrin.

Frafaldsanalyse og vægtning ville have været foretaget, hvis der formodes at være skævheder i datamaterialet. Fx vil det være problematisk, hvis der er flere overvægtige end normalvægtige elever, der har undladt at svare på spørgsmål om kost- og motionsvaner. Tilsvarende kan resultaterne blive skævvredet, hvis elever fra bestemte geografiske områder eller socioøkonomiske forhold er over-/underrepræsenteret. Kigger man på svarprocenter for de enkelte skoler, ser det ikke ud til, at det er tilfældet. Undersøgelsens høje svarprocenter betyder, at der ikke er foretaget frafaldsanalyse og vægtning af data

Det er kun elever i Odense Kommunes folkeskoler, der har deltaget i Skolesundhedsprofilen. Ligeledes er det kun elever fra almenområdet, der har deltaget.

3.2 Anvendelse af resultater i skolesundhedstjenesten

Sundhedsplejersker og børn- og ungelæger anvender individuelle besvarelser fra eleverne i 5. klasse og 9. klasse i forbindelse med funktions- og sundhedsundersøgelser. De individuelle sundhedsprofiler danner udgangspunkt for samtalen med sundhedsplejerske eller børn- og ungelægen. Eleverne i 5. klasse og 9. klasse har derfor angivet cpr-nummer i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet, hvorimod elever i 7. klasse og 8. klasse har besvaret spørgeskemaet anonymt. Sundhedsplejersker og børn- og ungelæger har tavshedspligt, og det er kun disse personer, der har adgang til data på individniveau. Det vil sige, at politikere, administrative medarbejdere, skoleledere, medarbejdere på skoler eller forældre ikke har adgang til oplysninger om den enkelte elev.

Spørgeskemaerne er blevet pilottestet på fem skoler i kommunen. Eleverne har vurderet, om der var temaer, som de synes var ubehagelige eller for personlige at svare på – både i forhold til de anonyme besvarelser og for 5. klasse og 9. klasse, hvor oplysningerne tilgår sundhedsplejerske og børne- og ungelæge. Pilottesten viste, at det ikke var tilfældet. Enkelte elever har syntes, at nogle få spørgsmål var for personlige. Derfor fremgår det af informationsmaterialet til elever og forældre, at eleverne kan udelade at deltage i undersøgelsen eller udelade at besvare enkelte spørgsmål, hvis de synes. Meget få elever har udeladt at svare på enkelte spørgsmål i spørgeskemaerne. Sundhedsplejersker og børn- og ungelæger vurderer ikke, at eleverne svarer uærligt på spørgsmålene, selvom oplysningerne bruges i samtalerne. Dog skal man ved sammenligning af 7.- 8. klasse med 9. klasse være opmærksom på anonymitet versus ikke anonymitet – og at forskellen kan have indflydelse på svarene og dermed resultaterne.

Det er tilsvarende vigtigt at være opmærksom på problematikkerne omkring anonymitet i sammenligning med andre kommunale eller landsdækkende undersøgelser, hvor stort set alle er anonyme. Sundhedstjenestens anvendelse af individuelle sundhedsprofiler i arbejdet er vigtig for Odense Kommune, hvorfor tilgangen er valgt.

3.3 Analyse og statistik

I Skolesundhedsprofilen opererer vi med et såkaldt signifikansniveau, der udtrykker sandsynligheden for, at en vist sammenhæng er "rigtig", og at der dermed ikke er tale om tilfældigheder. Grundet den høje svarprocent opereres der med et højt signifikansniveau på 0,01 svarende til, at resultaterne med 99 procent sandsynlighed er sande. En sammenhæng er signifikant, hvis den har en p-værdi $\leq 0,01$.

Undersøgelsen er en tværsnitsundersøgelse, der beskriver et øjebliksbillede for elever på de enkelte klassetrin på undersøgelsestidspunktet. I fortolkningen af resultaterne henvises der alligevel til fald eller stigninger i en tilstand eller adfærd fra 5. klasse til 7.-9. klasse. Fald og stigninger anvendes med den antagelse, at der ikke er så store forskelle mellem årgangene. De elever, der går i 7.-9. klasse på undersøgelsestidspunktet ikke forventes ikke at være markant forskellige eller havde væsentlige andre vilkår, da de selv gik i 5. klasse, sammenlignet med de nuværende elever i 5. klasse, som har svaret på spørgeskemaet. Forskellene ses derfor som forskelle mellem aldersbestemte grupper frem for forskelle mellem årgange.

For at lette læsevenligheden er der i rapporten valgt at rapportere andele i tabeller uden decimaler. Afrunding til hele andele betyder i enkelte tabeller, at der summeres til 99 eller 101. I tabellerne er summen angivet til 100, idet summen med decimaler er 100.

3.4 Grundlag for sammenligning

Da Skolesundhedsprofilen 2011 er den første af sin art, er der ikke mulighed for sammenligning over tid. Dog kan nogle af spørgsmålene sammenlignes med andre nationale undersøgelser med tilsvarende målgrupper. Sådanne sammenligninger vil blive foretaget i den grad, det giver mening og er muligt. Fremover vil Skolesundhedsprofilen kunne sammenlignes med tidligere år, så udviklingen over tid kan følges.

En række af spørgsmålene i spørgeskemaerne er inspireret af eller taget fra andre sundhedsprofiler, hvilket giver mulighed for sammenligning med andre kommuner eller nationalt. Ligeledes er der anvendt spørgsmål, der indgik i Skolesundhedsprofilen i Odense Kommune fra 2009. En række spørgsmål bygger på standardiserede spørgsmål eller kombinationer af spørgsmål, der er testet og afprøvet via forskningsprojekter, der sikrer, at spørgsmålets ordlyd opfattes af modtagerne, som det var tiltænkt af afsenderen.

Ved sammenligning er det altid centralt at have en række forhold for øje, herunder tidspunkt for gennemførelse af skolesundhedsprofilerne, da der kan være sæsonudsving. I 2009 blev Skolesundhedsprofilen i Odense Kommune gennemført om foråret, mens denne undersøgelse gennemføres om efteråret. Forskellen i svartidspunkt vurderes ikke at give væsensforskelle i besvarelserne, men kan have betydning i forhold til elevernes svar på en række spørgsmål – fx om transport til skole og fysisk aktivitet

udendørs på skolen. Fremover vil Skolesundhedsprofilen blive gennemført på samme tidspunkt – dvs. i september måned. Ligeledes er det ved sammenligning centralt, at formuleringerne af spørgsmålene er enslydende.

3.5 Udarbejdelse af rapport

Rapporten er udarbejdet af Odense Kommunes sundhedsanalyse- og dokumentationsenhed (SAND). SAND-enheden er et tværgående team på sundhedsområdet bestående af medarbejdere fra Ældre- og Handicapforvaltningen, Borgmesterforvaltningen, Social- og Arbejdsmarkedsforvaltningen samt Børn- og Ungeforvaltningen. Vi har vurderet, at aktualitet er vigtig, hvorfor rapporten er udarbejdet i løbet af tre uger efter dataindsamlingen.

Billede: Colourbox

4. Effektmål

Budgetprocessen for Budget 2011 og overslagsårene 2012-2014 indeholder en række nye elementer, der skal sikre de politiske udvalg og byrådet et bedre grundlag for politisk prioritering og strategisk fokus. Dette sker ved indførelse af effektstyring af Odense Kommunes kerneområder. Implementeringen af effektstyring betyder, at budgetprocessen i højere grad kommer til at handle om langsigtede mål for kvalitet på kerneområderne.

Børn- og Ungeudvalget har på denne baggrund opstillet en række overordnede effektmål for tre kerneområder. Til Budget 2011 er der arbejdet med at opstille effektmål for kerneområdet *Udvikling og læring*. I Budget 2012 vil fokus være på kerneområdet *Sundhed*, mens Budget 2013 omhandler *Deltagelse i samfundsliv og fællesskaber*.

I de følgende afsnit belyses de spørgsmål i undersøgelsen, der knytter sig til effektmålene for Budget 2012 vedr. *Sundhed*. Begrebet sundhed dækker både over fysisk, psykisk og socialt velbefindende, og målet er at sikre børn og unge en sund opvækst samt reducere den stigende ulighed i sundhed. Trivsel er tilsvarende afgørende for børn og unges udvikling. Børn og unges trivsel er fundamentet for, at de udvikler sig personligt og fagligt. Dertil kommer, at børn og unges sundhed i lighed med *Udvikling og læring* spiller en rolle for *Deltagelse i fællesskaber og samfundsliv*, hvilket er det udvalgte kerneområde for Budget 2013.

Elevernes besvarelser i undersøgelsen anvendes som baselinemåling og indikatorer i forhold til effektmålene for *Sundhed*. Skolesundhedsprofilerne gennemføres årligt, hvilket giver mulighed for årligt at følge op på realiseringen af effektmålene. Svarene giver med andre ord et spændende indblik i, hvor langt Odense Kommune er kommet i forhold til at realisere de overordnede politiske mål for området – og dermed også, hvor der er indsatsområder, kommunen i fremtiden skal være særligt opmærksom på.

4.1 Glæde ved skolegang

Effektmål: Glæde ved skolegang

76 procent af eleverne i 5. og 7.-9. klasse angiver, at de altid eller for det meste er glade for at gå i skole.

Børn- og Ungeforvaltningen arbejder bredt med sundhed på tværs af afdelinger og faggrupper med henblik på at understøtte, at alle børn og unge får en sund opvækst samt at reducere den stigende ulighed i sundhed. Effektmålet vedr. glæde ved skolegang relaterer sig overordnet til elevernes egen trivsel, der udgør et væsentligt element i forhold til dette mål.

Der er formentlig en vis sammenhæng mellem trivsel i folkeskolen og spørgsmålet om at fortsætte i en ungdomsuddannelse, hvor elever, der ikke trives i skolen, i mindre grad regner med at fortsætte i uddannelse efter skolen.¹ Trivsel er imidlertid en grundlæggende forudsætning for at kunne lære, og det er derfor vigtigt med konstant fokus på børn og unges trivsel.

Tabel 4.1. Er du glad for at gå i skole? (Procent)

	5. klasse (N=1449)	7.-9. klasse (N=3816)	I alt (N=5265)
Ja, altid	29	22	23
Ja, for det meste	47	56	53
Ja, nogle gange	20	17	18
Nej, kun sjældent	3	4	4
Nej, aldrig	2	1	1
I alt	100	100	100

I forhold til Skolesundhedsprofilen fra 2009 (omfatter alene 7.-9. klasse) er andelen af skolelever i 2011, der enten "altid" eller "for det meste" er glade for at gå i skole, steget fra 67 procent til 78 procent (7.-9. klasse), som det fremgår af tabel 4.1.² Det politisk fastsatte succeskriterium var 75 procent.

En mindre andel på i alt 5 procent svarer, at de kun "sjældent" eller "aldrig" er glade for at gå i skole. Det er positivt, at så stor en andel af eleverne er glade for at gå i skole, men de sidste 5 procent kalder på større opmærksomhed. Skolesundhedsprofilen fra 2009 udgør baseline for effektmålet for glæde ved skolegang baseret på 7.-9. klasse,

¹ Der foreligger meget lidt viden om hvorfor/hvilke faktorer på sundhedsområdet, der spiller ind på gennemførelsen af en ungdomsuddannelse.

² Spørgsmålene i de to undersøgelser er ikke helt identisk (jf. spørgeskema fra 2009: Er du glad for din skole?), men spørgsmålene er vurderet sammenlignelige.

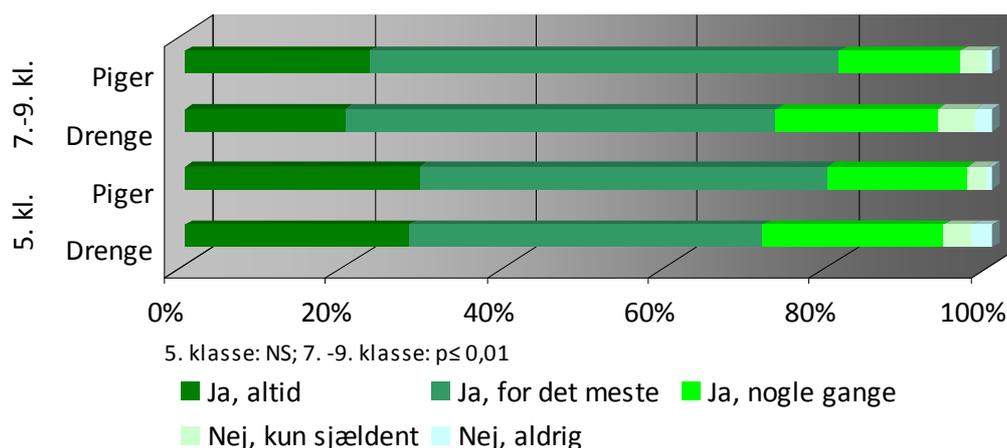
mens den fremover vil være for 5. og 7.-9 klasse. En samlet status viser, at 76 procent af alle eleverne i 2011 enten "altid" eller "for det meste" er glade for at gå i skole.

Undersøgelsen åbner mulighed for at se nærmere på en række af de sammenhænge, der indgår som antagelser i forandringsteoriene. I forandringsteorien for effektmålet "Glæde ved skolegang" antages det således, at der er sammenhæng mellem "trygge og nære relationer" hhv. "spændende og motiverende læringsmiljøer" og elevernes glæde ved skolegang. Det betyder, at de samme elever, der fx oplever trygge og nære relationer i hverdagen, også formodes at svare bekræftende på, at de er glade for at gå i skole. En statistisk analyse på baggrund af besvarelserne i Skolesundhedsprofilen 2011 bekræfter de herover nævnte sammenhænge. Det samme billede viser sig i forhold til spørgsmålet om, hvorvidt eleverne har nogen venner eller veninder at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dem. De elever, der har bekræftet dette i undersøgelsen, siger samtidig, at de er glade for at gå i skole.

Ser vi på spørgsmålet om, hvorvidt eleverne finder undervisningen spændende, og sammenhængen til effektmålet omkring glæde ved skolegang, så er der også en stærk statistisk sammenhæng, som det også er tilfældet i forhold til de elever, der udtrykker lyst til at lære noget. De samme elever giver i højere grad udtryk for glæde ved skolegang end andre.

Endelig er sammenhængen mellem elevernes deltagelse i fritidsaktiviteter og glæden ved skolegang blevet undersøgt i henhold til antagelserne i forandringsteoriene. Også her er der en positiv sammenhæng – dvs. at de aktive elever, der deltager i fritidsaktiviteter, i højere grad er glade for at gå i skole.

Figur 4.1 Er du glad for at gå i skole?

Ser vi på elevernes besvarelser fordelt på køn, viser det sig, at pigerne generelt giver udtryk for større glæde ved skolegang end drengene, og at forskellen er betydelig. Generelt i forhold til børn og unges trivsel har SFI (Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) tidligere påvist, at flere drenge end piger har dårlig psykisk trivsel gennem

den første del af barndommen, indtil det vender ved 15-års-alderen, hvor ”piger begynder at få det værst”.³ Sammenholdes tallene herover med den viden, vi har om forskellen på drenge og pigers udvikling, åbner det op for en diskussion om, hvorvidt folkeskolen er indrettet, så den bedst muligt imødekommer de forskellige forudsætninger, som de forskellige køn har med i bagagen – herunder om der er behov for særlige indsatser for at fange og fastholde drengene i undervisningen.

Billede: Colourbox

³ *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010*, Mai Heide Ottesen et al., SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København 2010

4.2 Børn i udsatte positioners glæde ved skolegang

Effektmål: Børn og unge i udsatte positioners glæde ved skolegang
60 procent af eleverne i 5. og 9. klasse i udsatte positioner angiver, at de altid eller for det meste er glade for at gå i skole.

Tabel 4.2. Er du glad for at gå i skole? Udsatte børn og unge (Procent)

	Udsatte børn og unge (N=112)	Alle børn og unge (N=5265)
Ja, altid	21	23
Ja, for det meste	39	53
Ja, nogle gange	29	18
Nej, kun sjældent	6	4
Nej, aldrig	4	1
I alt	100	100

Af tabel 4.2 fremgår, at glæden ved at gå i skole for udsatte børn og unge⁴ er knap så stor sammenlignet med alle elever i 5. klasse og 7.-9. klasse. De udsatte unge berøres i mange tilfælde også af problematikken omkring påvirkningen fra negativ social arv. Der kan således være behov for at tilrettelægge en særlig indsats i forhold til denne afgrænsede målgruppe. Det er centralt at bemærke, at datagrundlaget for analysen er relativt lille, hvilket betyder, at resultatet kan variere betydeligt, hvis blot få elever havde svaret anderledes.

Børn- og Ungeudvalget har en målsætning om, at andelen af elever i udsatte positioner, der angiver, at de altid eller for det meste er glade for at gå i skole, skal være stigende. Besvarelsen i denne undersøgelse udgør baseline for denne udvikling.

⁴ Definition af udsatte børn og unge: Børn og unge, der har modtaget foranstaltninger inden for de seneste fem år. Der er tale om følgende foranstaltninger: Aflastning; Aflastning – supplerende; Anbringelse – frivillig; Anbringelse – tvang; ATA - Alternativ til anbringelse; Anden hjælp; Dagbehandling; Efterværn fortsat anbringelse efter 18 år; Efterværn personlig rådgiver; Efterværn kontaktperson; Efterværn udslusningsordning; Efterværn opretholde pers. rådgivning./kontaktperson; Efterskole; Familiedøgnbehandling; Familierådgiver; Familiehus; Familiekoordinator; Familierådslagning; Konsulentbistand; Kontaktperson; Overvåget samvær; Personlig rådgiver; Praktiktilbud og godtgørelse til unge; Socialpædagogisk friplads; Støtteperson; Undgå anbringelse / sikre forældrekontakt.

4.3 Deltagelse i fællesskaber

Effektmål: Deltagelse i fællesskaber

95 procent af eleverne i 5. og 7.-9. klasse angiver, at de har én eller flere venner at tale med.

Den nære kontakt til venner er yderst relevant for trivslen i folkeskolen, især når der opstår forhold, der går én på. Eleverne er derfor blevet spurgt: "Har du nogen venner eller veninder at tale ned, hvis der er noget, der virkelig plager dig?" Spørgsmålet ses som en indikator for elevernes deltagelse i fællesskaber.

Tabel 4.3. Har du nogen venner eller veninder at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dig? (Procent)

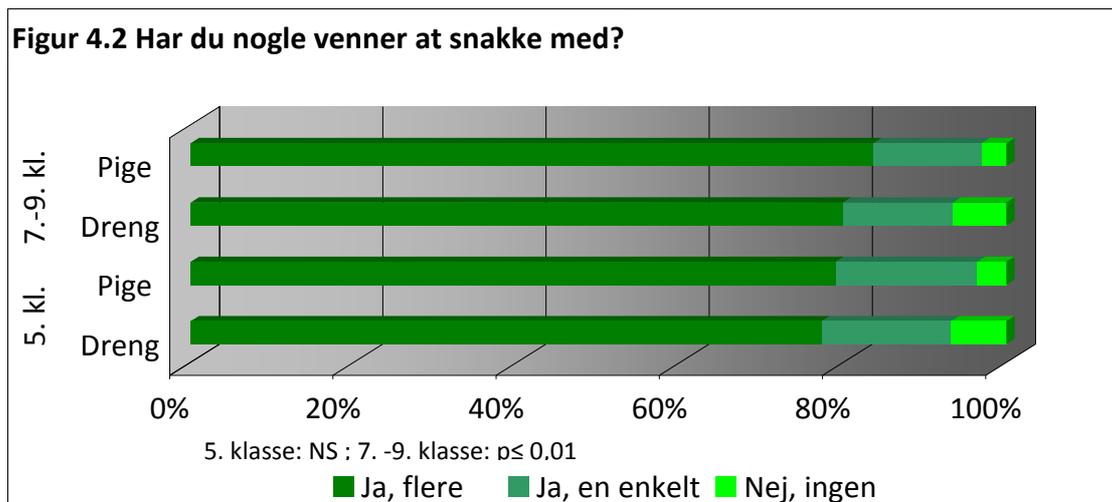
	5. klasse (N=1430)	7.-9. klasse (N=3800)	I alt (N=5230)
Ja, flere	78	82	81
Ja, en enkelt	17	13	14
Nej, ingen	5	5	5
I alt	100	100	100

Som det fremgår af tabel 4.3, har langt de fleste elever (95 procent) én eller flere nære venner at tale med, når der opstår problemer, mens andelen, der ikke har nogen at tale med, er på 5 procent. Tallene stemmer overens med en tilsvarende undersøgelse i Københavns Kommune, hvor 94,5 procent af 15-årige elever svarer, at de har én eller flere fortrolige venner.⁵

I forhold til det stigende forventningspres, som mange unge oplever, udgør manglen på sociale relationer og netværk en tydelig mistrivselsindikator. Når de unge skal håndtere de mange forskellige forventninger og krav til dem, deres liv og opførsel, så bliver vennerne, forældrene og andre voksne centrale punkter, hvorudfra den unge kan forme sit ungdomsliv og tolke de skiftende signaler og strømninger, som de skal navigere i. Nogle trives med de mange valg og presset fra omgivelserne, mens andelen af unge, der mistrives, vokser. De sidstnævnte udgør en risikogruppe i forhold til overvejelser omkring selvmord, diverse former for cutting og spiseforstyrrelser mv.⁶

⁵ *Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige.* Københavns Kommune, København 2011

⁶ *Byens Ungdomsprofil – en undersøgelse af Fredericias unge 2009,* Center for Ungdomsforskning, Rikke Brown, Niels-Henrik M. Hansen og Pia Olsen, København 2009

Der er ikke signifikant forskel mellem piger og drenge i 5. klasse i forhold til at have nære venner at tale med. I 7.-9. klasse derimod har piger flere venner at tale med sammenlignet med drenge.

I forandringsteorien for effektmålet "Deltagelse i fællesskaber" antages forskellige faktorer at virke ind på målsætningen om at få flere elever til at deltage i fællesskaber. Det drejer sig om, hvorvidt eleverne er med i fællesskabet i klassen, hvor tit det ender på en god måde, når eleven eller nogen i klassen har været uvenner, og elevernes deltagelse i fritidsaktiviteter.

Statistiske analyser af besvarelserne i Skolesundhedsprofilen 2011 viser, at der er en klar sammenhæng mellem de nævnte faktorer og de samme elevers deltagelse i fællesskaber.

4.4 Børn i udsatte positioners deltagelse i fællesskaber

Effektmål: Børn og unge i udsatte positioners deltagelse i fællesskaber

90 procent af eleverne i 5. og 9. klasse i udsatte positioner angiver, at de har én eller flere venner at tale med.

Tabel 4.4. Har du nogen venner eller veninder at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dig? Udsatte børn og unge (Procent)

	Udsatte børn og unge (N=110)	Alle børn og unge (N=5230)
Ja, flere	75	81
Ja, en enkelt	15	14
Nej, ingen	10	5
I alt	100	100

Det fremgår af tabel 4.4, at de parametre, der kan give en indikation om mistroivsel, giver større udslag i forhold til børn og unge i udsatte positioner. Hvor der for alle elever er 95 procent, som har én eller flere at tale med, så er tallet for børn og unge i udsatte positioner kun 90 procent. Igen er det mest interessante den sidste gruppe på 10 procent, der ikke har nogen at tale med. Spørgsmålet er, hvad der skal til for at ændre på dette billede, idet man ellers risikerer at tabe denne gruppe på gulvet – dette er dels problematisk i forhold til den enkelte elev, og dels ud fra et samfundsøkonomisk perspektiv på længere sigt.

Billede: Colourbox

4.5 Fysisk aktivitet i fritiden

Effektmål: Fysisk aktivitet

7 procent af eleverne i 5. klasse samt 7.-9. klasse angiver, at de ikke bevæger sig så meget.

Fysisk aktivitet er i stor grad medvirkende til den daglige trivsel og samtidigt til at skabe nære kontakter, når aktiviteten foregår i selskab med andre. Desuden har fysisk aktivitet også en positiv indflydelse på elevernes generelle sundhed. Som effektmål er elevernes fysiske aktivitet målt ved spørgsmålet ”Hvilken af følgende beskrivelser passer bedst på dine aktiviteter i din fritid?”

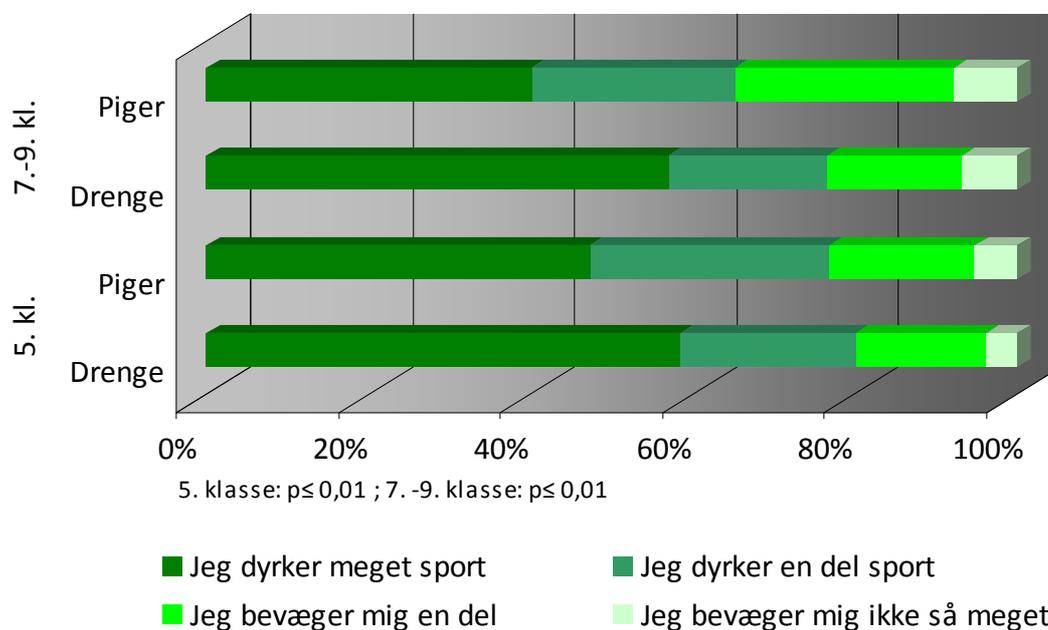
Tabel 4.5. Hvilken af følgende beskrivelser passer bedst på dine aktiviteter i din fritid? (Procent)

	5. klasse (N=1451)	7.-9. klasse (N=3832)	I alt (N=5283)
Jeg dyrker meget sport. Træner fx fodbold, håndbold, gymnastik eller anden sportsgren flere gange om ugen.	53	49	50
Jeg dyrker en del sport. Dyrker fx sport ca. 1 gang om ugen og får motion i hverdagen ved fx at cykle, gå eller bevæge mig i leg mv.	26	22	23
Jeg bevæger mig en del. Jeg går ikke til sport men får motion i hverdagen fx ved at cykle, gå eller bevæge mig i leg mv.	17	22	20
Jeg bevæger mig ikke så meget. Jeg foretrækker at se TV, spille computer, læse, høre musik eller andre stillesiddende aktiviteter.	5	7	7
I alt	100	100	100

Tabel 4.5. viser, at 73 procent samlet set enten ”dyrker en del sport” eller ”dyrker meget sport”. Ses der på andelen, der svarer ”Jeg bevæger mig ikke så meget”, er der sket en reduktion heri, eftersom 5 procent af 5. klasserne og 7 procent 7.-9. klasserne svarer i den kategori. Der er en klar forskel på de forskellige klassetrins besvarelser, hvor de yngste elever er de mest aktive. Baseline for effektmålet er andelen, der svarer ”Jeg bevæger mig ikke så meget”. I 2009 var tallet på 12,8 procent⁷, mens tallet i 2011 ligger på i alt 7 procent.

⁷ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet, Odense 2009

Figur 4.3 Dyrker du sport i din fritid?

Der er signifikante kønsforskelle på, hvor meget sport de dyrker, og billedet er, at flere drenge end piger ”dyrker meget sport”. Sundhedsstyrelsen anbefaler, at alle børn og unge skal være fysisk aktive mindst en time om dagen, og samtidig, at de dyrker mindst fire timers hård motion om ugen.

I forhold til forandringsteorien for effektmålet vedr. fysisk aktivitet er det undersøgt, om elevernes deltagelse i de fritidsaktiviteter, de kunne tænke sig, også påvirker deres generelle fysiske aktivitetsniveau. Der viser sig at være en klar sammenhæng – dvs. de samme elever, der svarer bekræftende på, at de deltager i de fritidsaktiviteter, som de kunne tænke sig, også generelt svarer, at de er fysisk aktive. Det samme gør sig gældende for de elever, der angiver, at de har mulighed for at være fysisk aktive og bevæge sig (udendørs) i skolen. Det tyder på, at de elever, der er fysisk aktive i skoletiden, også er fysisk aktive generelt.

4.6 Sund kost

Effektmål: Daglig sund kost

73 procent af børn og unge i 5. klasse samt 7.-9. klasse angiver, at de dagligt eller 5-6 dage om ugen får grønsager.

Børn og unges kostvaner ændres med alderen således, at yngre elever har bedre kostvaner end ældre elever. Kosten er essentiel for et sundt liv og i overført betydning også trivsel. Derfor er eleverne blevet spurgt: "Hvor tit spiser du grøntsager – fx salat, rå grøntsager eller grøntsager i varm mad?" Sundhedsstyrelsens anbefaling hedder "6 om dagen" og anbefalingen er 600 gram frugt og grønt om dagen. Elevernes besvarelser i forhold til daglig sund kost udgør baselinemålingen for effektmålet.

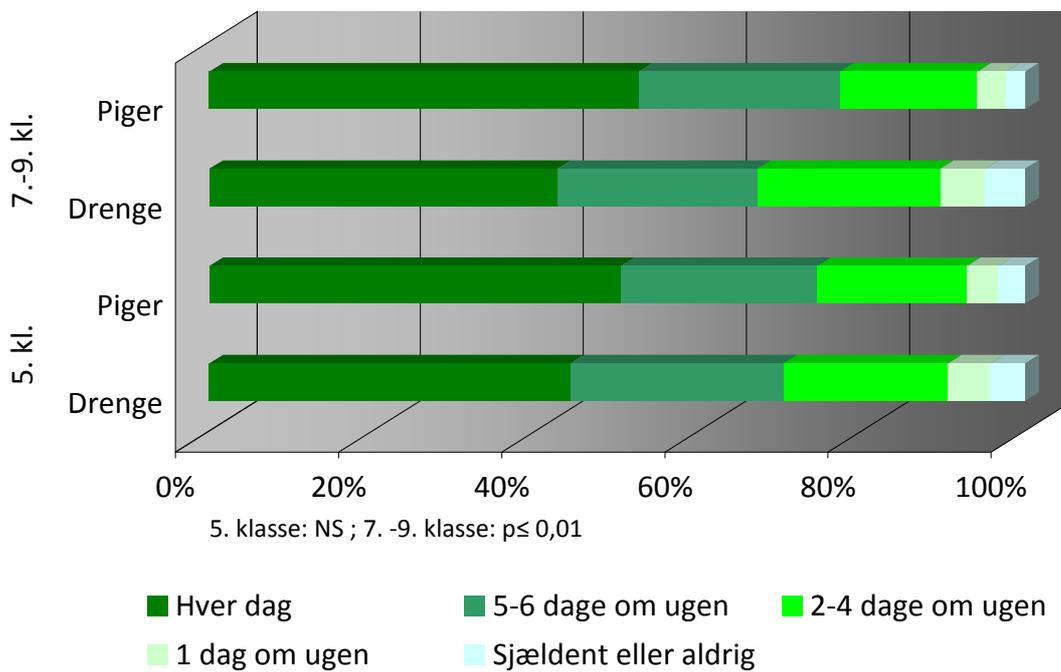
Tabel 4.6. Hvor tit spiser du grøntsager – fx salat, rå grøntsager eller grøntsager i varm mad? (Procent)

	5. klasse (N=1436)	7.-9. klasse (N=3813)	I alt (N=5249)
Hver dag	47	48	48
5-6 dage om ugen	25	25	25
2-4 dage om ugen	19	20	19
1 dag om ugen	5	4	4
Sjældent eller aldrig	4	4	4
I alt	100	100	100

Som det fremgår af tabel 4.6, er der næsten ingen forskel på besvarelserne på de forskellige klassetrin. Således svarer hhv. 47 procent og 48 procent, at de spiser grøntsager hver dag. Derudover spiser i alt 44 procent grøntsager fra 2 til 6 dage om ugen, mens kun 8 procent alene spiser grønt 1 dag om ugen eller mindre. I Skolebørnsundersøgelsen 2010 fra SIF⁸, har man undersøgt samme spørgsmål på landsplan. Her viser tallene, at 71 procent af pigerne på 15 år spiser grøntsager dagligt, mens det kun er 52 procent af drengene. Odense ligger altså under landsgennemsnittet, mens vi også i Odense Kommune ser en klar tendens til, at drengene spiser markant færre grøntsager end pigerne.

⁸ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

Figur 4.4 Hvor tit spiser du grønsager?

Der er ingen signifikant forskel på piger og drenges indtagelse af grøntsager på 5. klases niveau, mens der på 7.-9. klases niveau er signifikant forskel, idet pigerne indtager betydeligt mere grøntsager end drengene.

4.7 Hashforbrug

Effektmål: Hashmisbrug

3 procent af eleverne i 7.-9. klasse oplyser, at de har prøvet at ryge hash.

For at klarlægge omfanget af elevernes brug af euforiserende stoffer, er 7.-9.klasserne blevet spurgt: "Har du nogensinde prøvet at ryge hash, marihuana, pot eller skunk?" Der er sammenhæng mellem hashmisbrug og kriminalitet, og der er samtidig en større andel unge, der er ledige, som har røget hash eller taget andre stoffer inden for den seneste måned, sammenlignet med andre unge. Hashmisbrug siger også noget om elevernes generelle sundhedstilstand. Baseline for effektmålet er Odense Kommunes skolebørnsundersøgelse fra 2009.

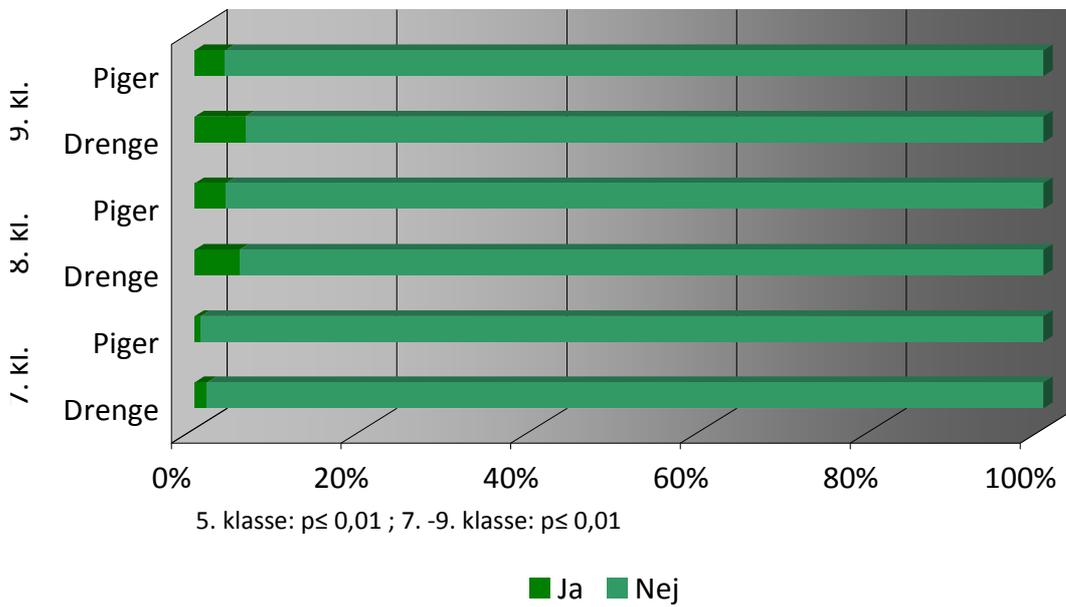
Tabel 4.7. Har du nogensinde prøvet at ryge hash, marihuana, pot og skunk? (Procent)

	7. klasse (N=1368)	8. klasse (N=1318)	9. klasse (N=1138)	I alt (N=3824)
Ja	1	4	5	3
Nej	99	96	95	97
I alt	100	100	100	100

Undersøgelsen viser, at kun en meget lille andel har prøvet at ryge de nævnte euforiserende stoffer, om end andelen er stigende op igennem klasserne, fra 1 procent i 7. klasse til 5 procent i 9. klasse (jf. tabel 4.7). Ud fra undersøgelsen i 2009, hvor spørgsmålet næsten var identisk, er der sket en reduktion fra ca. 10 procent, der har prøvet, til samlet 3 procent i 2011, som svarer, de har prøvet at ryge et af de 4 stoffer. Skolebørnsundersøgelsen 2010 fra SIF viser, at Odense ligger lavere end landsgennemsnittet i forhold til andelen af hash-misbrug.⁹ Sammenligner vi med børnesundhedsprofilen fra Københavns Kommune 2009, fremgår det, at hele 15 procent har røget mindst én gang – og heraf ryger 2,2 procent mindst én gang om måneden. Odense Kommune har således ikke udfordringer i samme omfang som i Københavns Kommune på dette område. Det er centralt, at det som nævnt i metodekapitlet kan have betydning, at elever i 9. klasse ikke har svaret anonymt.

⁹ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

Figur 4.5 Har du nogensinde prøvet at ryge hash, marihuana, pot og skunk?

Opgjort på køn er der en signifikant forskel mellem drengenes og pigernes erfaringer, idet betydeligt flere drenge end piger har prøvet euforiserende stoffer.

4.8 Indtagelse af alkohol

Effektmål: Forbrug af alkohol

17 procent af de unge i 7.-9. klasse har drukket mere end fem genstande på én dag i løbet af den seneste måned.

I forhold til undersøgelse af indtaget af alkohol hos 7.-9. klasse i Odense Kommune er eleverne blevet spurgt: "Tænk tilbage på den seneste måned. Hvor mange gange har du drukket 5 eller flere genstande på én dag?". Baseline er fra Odense Kommunes skolebørnsundersøgelse fra 2009, hvor tallet lå på 37,4 procent.

Tabel 4.8. Har drukket 5 genstande eller flere på én dag inden for de seneste 30 dage? (Procent)

	7. klasse (N=1322)	8. klasse (N=1277)	9. klasse (N=1100)	I alt (N=3699)
Ja	4	14	36	17
Nej	96	86	64	83
I alt	100	100	100	100

Som forventet viser tallene fra undersøgelsen (jf. tabel 4.8), at omfanget af de unges alkoholindtagelse stiger med alderen. I 7. klasse er der således kun 4 procent, der inden for den seneste måned har drukket flere end 5 genstande på én dag. I 8. klasse er andelen steget til 14 procent, mens 36 procent af eleverne i 9. klasse svarer bekræftende på spørgsmålet.

5. Almen trivsel og vurdering af egen sundhed

I dette kapitel præsenteres børn og unges almene trivsel, og deres vurdering af egen sundhed. Følgende spørgsmål har indgået i undersøgelsen: Hvordan har du det for tiden? Hvordan er dit helbred? Synes du at du har for meget at se til? Hvordan har du det hjemme med familien/dem du bor sammen med? Hvordan er din fysiske form? Hvordan synes du din krop er?

Sammenfatning

- Hovedparten af eleverne svarer, at de har det rigtig godt (48 procent) eller godt nok (47 procent)
- Drengene i 7.-9. klasse mener i højere grad end pigerne, at de har det rigtig godt eller godt nok
- 70 procent af eleverne har det rigtig godt derhjemme
- Knap en tredjedel af eleverne i 7.-9. klasse oplever, at de altid (7 procent) eller tit (23 procent) har for meget at se til
- Størstedelen af alle elever vurderer, at de har et godt eller virkelig godt helbred (91 procent)
- Drengene vurderer i højere grad, at de har en god fysisk form sammenlignet med piger
- Omkring en fjerdedel (26 procent) af eleverne synes, de er lidt for tykke eller alt for tykke. Drengene synes i højere grad at deres krop er "passende" end pigerne

5.1 Almen trivsel

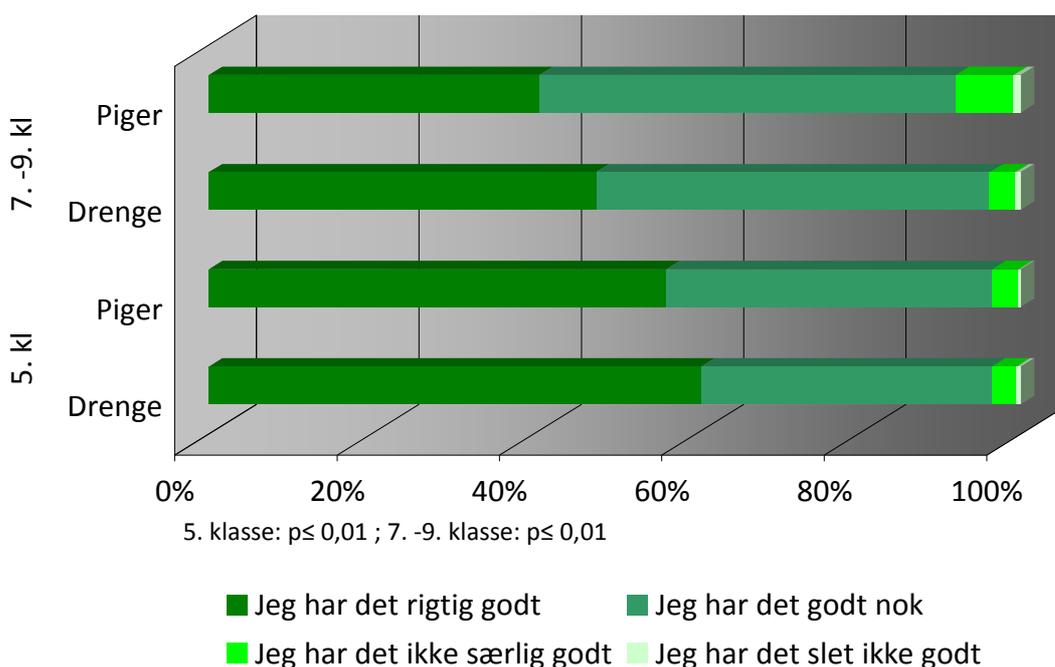
Elevernes almene trivsel er blevet undersøgt med spørgsmålet om "hvordan eleven har det for tiden" herunder forholdet til familien og dem, eleven bor sammen med. Eleverne er også blevet spurgt til, om de er glade for at gå i skole, hvilket er beskrevet i afsnittet omkring effektmål.

Tabel 5.1. Hvordan har du det for tiden? (Procent)

	5. klasse (N=1451)	7.-9. klasse (N=3830)	I alt (N=5281)
Jeg har det rigtig godt	59	44	48
Jeg har det godt nok	38	50	47
Jeg har det ikke særlig godt	3	5	5
Jeg har det slet ikke godt	0	1	1
I alt	100	100	100

Der sker et fald i trivsel fra 5. klasse til 7.-9 klasse. Således er der i 5. klasse 59 procent, der svarer, at de "har det rigtig godt", mens der blandt 7.-9. klasse er 44 procent. Se tabel 5.1. Tendensen til fald i almen trivsel med alderen ses også i en børnesundhedsprofil for Københavns Kommune¹⁰ og SFI-undersøgelsen Børn og Unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010¹¹. Meget små andele af elever svarer, at de ikke har det særlig godt eller slet ikke har det for tiden¹².

Figur 5.1 Hvordan har du det for tiden?

¹⁰ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

¹¹ Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010, Mai Heide Ottesen et al., SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København 2010

¹² Det er ikke muligt at sammenligne med Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011 og Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010, Mai Heide Ottesen et al., SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København 2010, idet svarkategorierne på spørgsmålene er forskellige og ikke giver sammenlignelige svar.

Blandt eleverne i 5. klasse er der ikke forskel mellem selv vurderet trivsel for piger og drenge. Det er der derimod i 7.-9. klasse, hvor drenge trives bedre end piger. Blandt drengene svarer halvdelen (48 procent) "Jeg har det rigtig godt", mens den tilsvarende andel hos pigerne er 41 procent. Blandt drengene i 7.-9. klasse svarer knap 4 procent, at de "ikke har det særlig godt" eller "slet ikke har det godt". Hos pigerne er andelen 8 procent.

Tabel 5.2. Hvordan har du det hjemme med familien/dem du bor sammen med? (Procent)

	5. klasse (N=1433)	7.-9. klasse (N=3819)	I alt (N=5252)
Jeg har det rigtig godt	77	67	69
Jeg har det godt nok	22	31	28
Jeg har det ikke særlig godt	1	2	2
Jeg har det slet ikke godt	0	0	0
I alt	100	100	100

Langt størsteparten af alle eleverne svarer, at de har det "rigtig godt" eller "godt nok" hjemme med familien eller dem, de bor sammen med. Samlet for alle elever i undersøgelsen svarer kun 2 procent, at de ikke har det særlig godt hjemme. Meget få elever svarer, at de "slet ikke har det godt". 69 procent svarer, at de "har det rigtig godt" hjemme (se tabel 5.2).

Trivsel ser ud til at falde med alderen, idet 77 procent af eleverne i 5. klasse svarer, at de har det rigtig godt hjemme, mens andelen for elever i 7.-9. klasse er 67 procent. Der er ikke signifikante forskelle mellem drenge og piger i forhold til trivsel hjemme. Det gælder for både elever i 5. klasse og 7.-9. klasse.

Analyse viser, at der er sammenhænge mellem almen trivsel og det at have en række symptomer som fx hovedpine og mavesmerter inden for de to seneste uger. Elever der vurderer, at de har en dårlig trivsel generelt eller dårligt trivsel derhjemme, har i højere grad hovedpine eller mavesmerter. Analyse viser også en sammenhæng mellem almen trivsel og forbrug af medicin. Elever, der vurderer at have en dårlig trivsel, har et højere forbrug af smertestillende medicin.

5.2 Elevernes travlhed

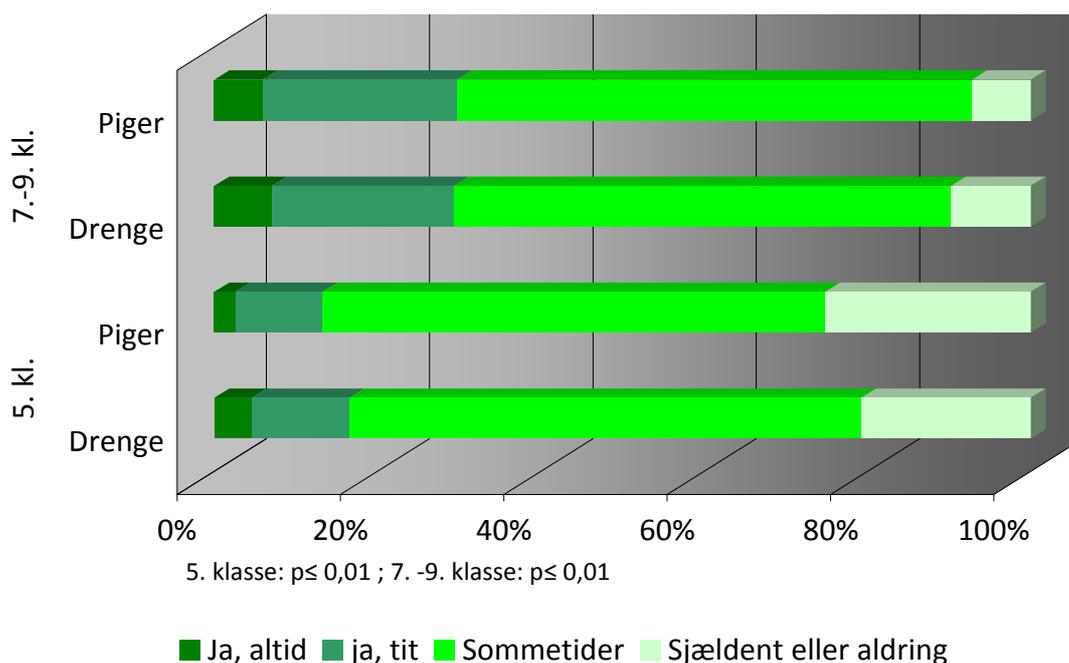
Eleverne er blevet spurgt, om de synes, de har for meget at se til? Spørgsmålet kan ikke ses som et direkte mål for stress, men som udtryk for elevernes oplevede aktivitetsniveau.

Tabel 5.3. Synes du, at du har for meget at se til? (Procent)

	5. klasse (N=1442)	7.-9. klasse (N=3814)	I alt (N=5256)
Ja, altid	4	7	6
Ja, tit	11	23	20
Sommetider	62	62	62
Sjældent eller aldrig	23	8	12
I alt	100	100	100

Eleverne i 7.-9. klasse oplever i højere grad end elever i 5. klasse at have for meget at se til. I tabel 5.3 ses det, at 30 procent af eleverne enten synes, de altid eller tit har for meget at se til. Det tilsvarende tal for elever i 5. klasse er 15 procent. I 5. klasse svarer 23 procent, at de sjældent eller aldrig synes, de har for meget at se til. I 7-9. klasse er tallet kun otte procent.

Figur 5.2 Synes du, at du har for meget at se til?

I 5. klasse er der ikke forskel mellem drenge og piger i forhold til, om de har for meget at se til. Blandt eleverne i 7.-9. klasse oplever pigerne hyppigere end drengene at have for meget at se til. Resultatet stemmer fint overens med undersøgelser omkring stress blandt unge, hvor piger generelt er mere stressede end drenge.¹³

¹³ Stress blandt unge. Sundhedsstyrelsen, København 2007

En statistisk analyse viser, at der er sammenhæng mellem elevernes oplevede aktivitetsniveau og forskellige symptomer. Elever, der oplever at have for meget at se til, har hyppigere hovedpine og mavesmerter. Ligeledes er der sammenhæng mellem at have for meget at se til og risikofaktorer. En risikofaktor er blandt andet alkoholindtag, hvor der er sammenhæng mellem at have drukket én hel genstand, og det at have for meget at se til.

5.3 Selvvurderet helbred

Eleverne er blevet bedt om at vurdere deres helbred og fysiske form samt spurgt til syn på deres krop.

Tabel 5.4. Hvordan er dit helbred? (Procent)

	5. klasse (N=1444)	7.-9. klasse (N=3809)	I alt (N=5253)
Virkelig godt	51	41	43
Godt	41	50	48
Nogenlunde	7	8	8
Dårligt	1	1	1
I alt	100	100	100

Halvdelen (51 procent) af eleverne i 5. klasse vurderer, at deres helbred er virkelig godt og 41 procent vurderer, at deres helbred er godt. I 7.-9. klasse vurderer hhv. 41 procent og 50 procent, at deres helbred er virkelig godt eller godt. Resultaterne ses i tabel 5.4. Der er således en tendens til fald i selvvurderet helbred med elevers alder, hvilket også ses i andre lignende undersøgelser.¹⁴

Sammenlignet med resultaterne fra et tilsvarende spørgsmål fra Københavns Kommunes sundhedsprofil, har odenseanske 9. klasses elever et bedre selvvurderet helbred end de københavnske elever. I København vurderer 30 procent af eleverne i 9. klasse at have et "virkelig godt" helbred, mens andelen i Odense er 38 procent. Der er ikke forskel mellem København og Odense i selvvurderet helbred for elever i 5. klasse¹⁵. Sammenholdes resultaterne med den landsdækkende undersøgelse Skolebørnsundersøgelsen 2010¹⁶, har elever i Odense også et bedre selvvurderet helbred. 32 procent af eleverne i den nationale undersøgelse svarer, at de har det virkelig godt, hvor andelen i Odense er 43 procent.¹⁷

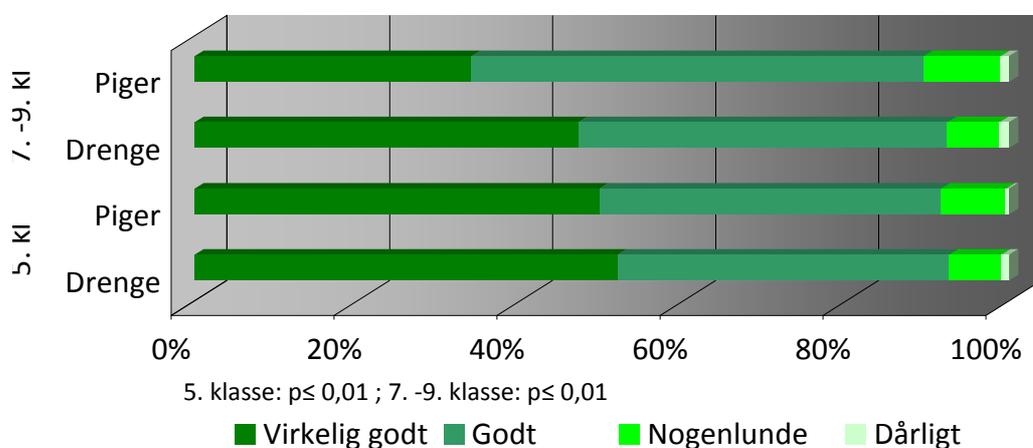
¹⁴ Blandt andet *Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige*. Københavns Kommune, København 2011

¹⁵ *Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige*. Københavns Kommune, København 2011

¹⁶ *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

¹⁷ Spørgsmaalsformuleringen er ikke helt identisk. I *Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige*. Københavns Kommune, København 2011 og *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011 er der anvendt følgende spørgsmål: Synes

Figur 5.3 Hvordan er dit helbred

Drengene i 7.-9. klasse har et bedre selv vurderet helbred end pigerne. Knap halvdelen (47 procent) af drengene vurderer, at de har et "virkelig godt" helbred, mens andelen hos pigerne kun er 34 procent. Der er ikke signifikant forskel i selv vurderet helbred for piger og drenge i 5. klasse (se figur 5.3).

Der er sammenhæng mellem fysisk aktivitet og selv vurderet helbred, således at elever, der er fysisk aktive i fritiden, har et højere selv vurderet helbred sammenlignet med inaktive elever. Tilsvarende er der en sammenhæng mellem elevens egen vurdering af fysisk form og selv vurderet helbred. Elever med et højt selv vurderet helbred vurderer i højere grad også, at de er i god form.

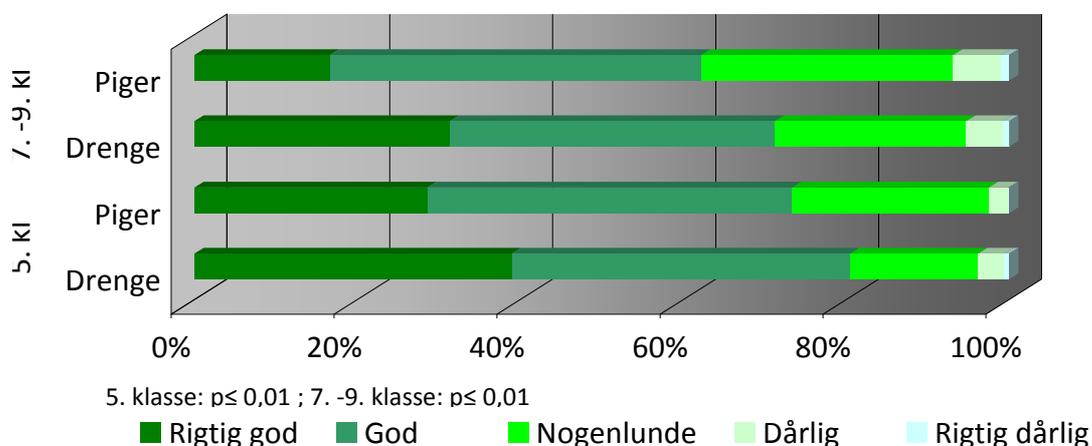
Tabel 5.5. Hvordan er din fysiske form? (Procent)

	5. klasse (N=1439)	7.-9. klasse (N=3809)	I alt (N=5248)
Rigtig god	34	24	27
God	43	43	43
Nogenlunde	20	27	25
Dårlig	3	5	5
Rigtig dårlig	0	1	1
I alt	100	100	100

I tabel 5.5 ses det, at relativ få elever vurderer, at de er i dårlig eller rigtig dårlig form. 34 procent af eleverne i 5. klasse vurderer, at deres form er rigtig god. Andelen blandt eleverne i 7.-9. klasse er mindre, nemlig på 24 procent.

du selv dit helbred er... virkelig godt/godt/nogenlunde dårligt. Vi har anvendt samme svarkategorier, men har efter anbefaling fra sprogpsykolog ændret spørgsmålet til "Hvordan er dit helbred?"

Figur 5.4 Hvordan er din fysiske form?

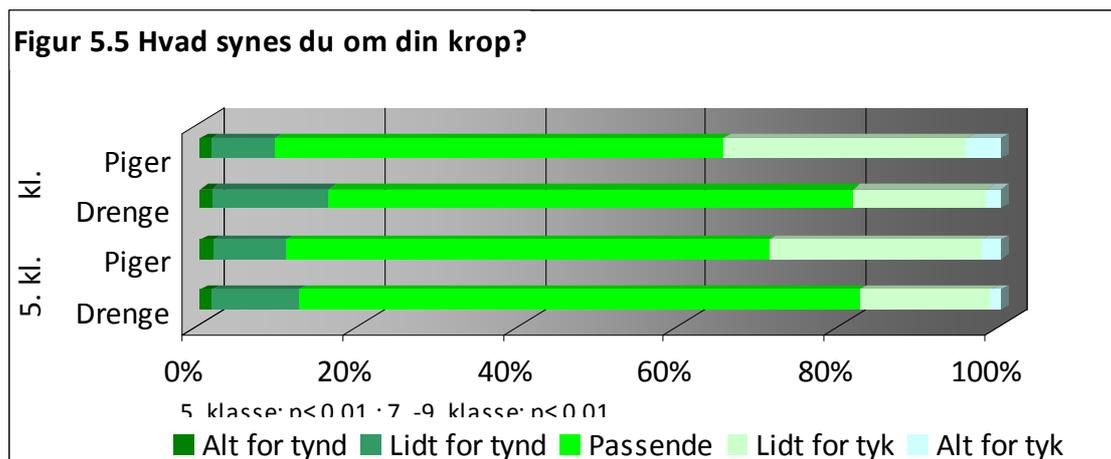
Der er flere drenge end piger på hver klassetrin, der vurderer, at de er i god fysisk form. En undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen konkluderer ligeledes, at drenge i højere grad føler sig i god form sammenlignet med piger.¹⁸

Tabel 5.6. Hvordan synes du, at din krop er? (Procent)

	5. klasse (N=1469)	7.-9. klasse (N=3822)	I alt (N=5268)
Alt for tynd	2	1	1
Lidt for tynd	10	11	11
Passende	65	61	62
Lidt for tyk	22	23	23
Alt for tyk	2	3	3
I alt	100	100	100

Hovedparten af eleverne i både 5. klasse og 7.-9. klasse synes, at deres krop er passende. For eleverne i 5. klasse vurderer 65 procent af eleverne, at deres krop hverken er for tyk eller for tynd, men andelen for 7.-9. classes elever er 61 procent – jf. tabel 5.6. Hhv. 22 procent for eleverne 5. klasse og 23 procent for 7.-9. klasse synes, at de er lidt for tykke.

¹⁸ *Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008.* Sundhedsstyrelsen, København 2010

Der er forskel mellem drenge og pigers syn på deres krop. Drengene synes uanset klasse-trin, at de har "en passende" krop sammenlignet med pigernes svar. 70 procent af drengene synes de har en passende krop, mens andelen hos pigerne er 60 procent. Andelen af piger, der mener at de er lidt eller alt for tynd stiger med alderen.

Elevers fysiske aktivitet og synet på egen krop hænger sammen. En større andel af de elever, der er fysisk aktive, vurderer, at have en passende krop sammenlignet med elever, der ikke er fysisk aktive. Det har ikke været muligt at undersøge eventuelle sammenhænge mellem BMI og elevernes syn på egen krop, idet eleverne ikke er blevet spurgt om højde og vægt. Erfaringer siger, at elever har vanskelig ved at huske og vurdere vægt og højde. Data for højde og vægt indsamles i kontakten med sundhedsplejersker og børn- og ungelægers undersøgelser, og kan sammenkøres med data fra spørgeskemaerne. Men da sundhedsplejersker og børn- og ungelægers undersøgelser ikke er afsluttet på nuværende tidspunkt, indgår sådanne analyser ikke i rapporten.

6. Fysisk aktivitet og nærmiljø

Motion er en vigtig del af den daglige sundhed og for så vidt også for den daglige trivsel. Fordelene ved fysisk aktivitet er blandt andet bedre helbred, kredsløb og kondition og dermed reduceret risiko for livsstilssygdomme som diabetes eller overvægt, som øges ved længerevarende stillesiddende inaktivitet. For børn og unge opererer Sundhedsstyrelsen¹⁹ med en anbefaling om hhv. moderat fysisk aktivitet, og fysisk aktivitet med høj intensitet. Moderat intensitet anbefales mindst 60 minutter om dagen, og høj intensitet 2 gange om ugen af 20-30 minutter varighed.

Sammenfatning

- Knap halvdelen af eleverne (45 procent) dyrker motion hver dag eller næsten hverdag
- Drengene dyrker i højere grad motion end piger. Og piger er mindre stillesiddende end drenge. Det gælder for elever både 5. klasse og 7.-9. klasse
- Kun hver fjerde elev (24 procent) bruger mindre end 2 timer om dagen foran en skærm i fritiden
- Tre ud af fire elever mener, at der er gode muligheder for fysisk aktivitet, der hvor de bor
- Drengene bruger oftere faciliteter som fx fodboldbane, hal og basketbane i nærmiljøet sammenlignet med piger. Brugen af faciliteter i nærområdet til fysisk aktivitet falder med elevernes alder
- Størstedelen (80 procent) af eleverne kommer dagligt i skole på en fysisk aktive måde
- Cirka to ud af tre (64 procent) mener, at de i høj grad eller nogen grad har mulighed for at være fysisk aktive inden for på skolen. Og langt hovedparten af eleverne (95 procent) mener, at de i høj eller nogen grad har mulighed for at være fysisk aktive uden for på skolen
- Elever i 5. klasse synes i højere grad at det er muligt at være fysisk aktive på skolen (indenfor og udenfor) sammenlignet med elever i 7.-9. klasse

¹⁹ www.sst.dk/Sundhed/procent20og/procent20forebyggelse/Fysisk%20aktivitet/Anbefalinger%20til%20procent20boern%20og%20procent20unge.aspx (26-10-2011)

6.1 Elevernes fysiske aktivitet i fritiden

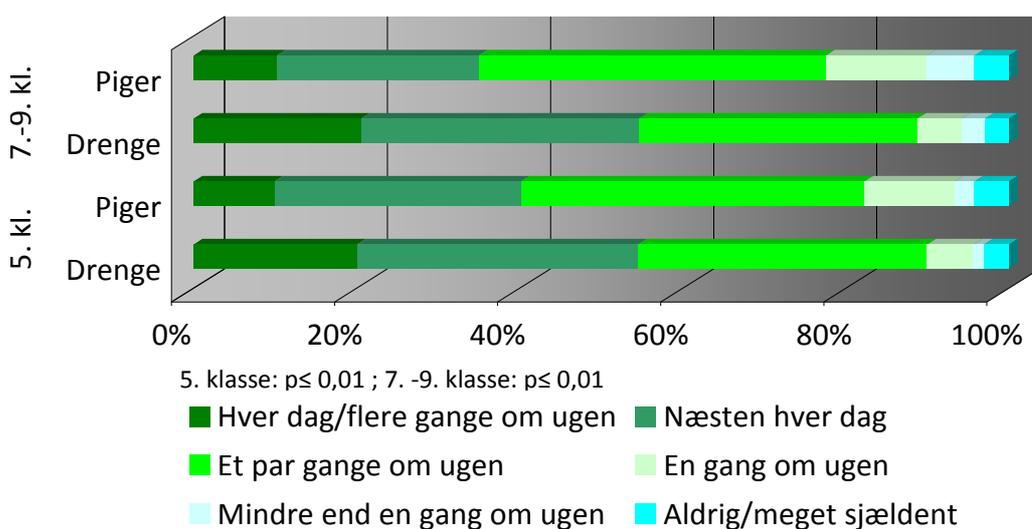
I forhold til elevernes fysiske aktivitet er de blevet spurgt: "Hvor ofte dyrker du i fritiden motion, som gør dig svedig og forpustet?"

Tabel 6.1. Hvor ofte dyrker du i fritiden motion som gør dig svedig eller forpustet? (Procent)

	5. klasse (N=1451)	7.-9. klasse (N=3832)	I alt (N=5283)
Hver dag/flere gange om dagen	15	15	15
Næsten hver dag	32	29	30
Et par gange om ugen	39	38	38
En gang om ugen	8	9	9
Mindre end en gang om ugen	2	4	4
Aldrig/meget sjældent	4	4	4
I alt	100	100	100

Tabel 6.1 viser, at 86 procent af 5. klasserne og 82 procent af 7.-9. klasserne angiver, at de er aktive med intensitet, så de enten er forpustet eller svedige mindst "et par gange om ugen". Andelen af elever, der motionerer, så de bliver forpustet eller er svedige én gang om ugen eller mindre, er 14 procent for 5. klasserne og 17 procent for 7.-9. klasserne. I forhold til en tidligere undersøgelse af skolebørn i Odense Kommune fra 2009²⁰, er der sket en stigning i andelen af elever i 7.-9. klasses, der dyrker motion mere end én gang om ugen.

Figur 6.1 Hvor ofte dyrker du motion i fritiden?

²⁰ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

Figur 6.1 viser, at for både 5. og 7.-9. klasses eleverne er der betydelig forskel på hvor ofte drenge og piger dyrker motion i fritiden. Forskellen består i, at drengene oftere dyrker motion end pigerne.

6.2 Elevernes stillesiddende aktiviteter foran skærm i hverdagen

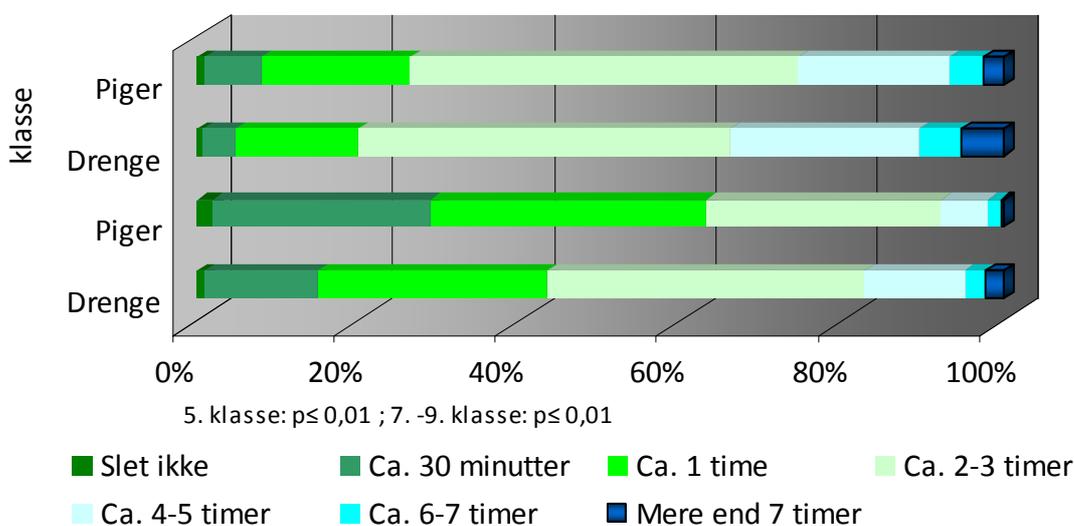
Omfanget af stillesiddende aktivitet kan have betydning for elevens sundhed. Elevernes stillesiddende aktivitet i hverdagen kortlægges i undersøgelsen via spørgsmålet: "Hvor lang tid plejer du at sidde foran en skærm uden for skoletid i hverdagen (TV, PC, X-box, Nintendo DS eller lignende)?"

Tabel 6.2. Hvor lang tid plejer du at sidde foran en skærm uden for skoletid i hverdagen (TV, PC, Playstation, X-box, Nintendo DS eller lignende)? (procent)

	5. klasse (N=1449)	7.-9. klasse (N=3829)	I alt (N=5278)
Slet ikke	2	1	1
Ca. 30 minutter	20	6	10
Ca. 1 time	31	17	21
Ca. 2-3 timer	34	47	43
Ca. 4-5 timer	9	21	18
Ca. 6-7 timer	2	5	4
Mere end 7 timer	1	4	3
I alt	100	100	100

Tabel 6.2 viser, at halvdelen af eleverne i 5. klasse sidder foran en skærm i mindre end 2 timer om dagen, når de har fri fra skole, mens kun hver fjerde elev i 7. -9. klasse (25 procent) bruger så meget tid foran skærmen. Andelen der sidder ved en skærm over 3 timer om dagen, er for 5. klasse 12 procent og for 7. -9. klasserne 30 procent. Tilsyneladende bruger mange af de ældste elever meget tid foran en skærm i hverdagen. Dog er det ikke defineret, hvad det er for en aktivitet, så det kan være, at det sker som led i lektielæsning, social aktivitet eller lignende, men der vil ofte være tale om en stillesiddende aktivitet.

Figur 6.2 Tid foran en skærm i hverdagen udenfor skoletid?

Figur 6.2 viser, at der både i 5 og 7. -9. klasse er betydelige forskel på hvor længe, eleverne sidder foran en skærm uden for skoletiden. Forskellen består i, at pigerne bruger mindre tid, sammenlignet med drengene. I 5. klasse sidder pigerne helt klart mindre foran skærmen end drengene, hvor andelen, som sidder ved skærmen 0-30 minutter er 27 procent, og den tilsvarende andel for drenge udgør halvdelen.

6.3 Fysisk aktivitet og muligheder i nærmiljøet

Muligheden for fysisk aktivitet i nærmiljøet afhænger af elevens bopæl. I forhold til elevernes fysiske aktivitet og muligheder i nærmiljøet er de blevet spurgt: "Er der gode steder, hvor man kan dyrke sport, motionere eller bevæge sig, der hvor du bor?"

Tabel 6.3. Er der gode steder, hvor man kan dyrke sport, motionere eller bevæge sig, der hvor du bor? (procent)

	7. klasse (N=1366)	8. klasse (N=1308)	9. klasse (N=1135)	I alt (N=3809)
Ja, mange	28	30	30	29
Ja, en del	49	47	46	48
Ikke ret mange	19	17	20	19
Nej, næsten ingen	4	5	3	4
I alt	100	100	100	100

Generelt oplever 3 ud af 4 elever, at der er gode muligheder for fysisk aktivitet der hvor de bor, idet 77 procent har svaret, at der er "en del" eller "mange" steder. Hver

femte elev (ca. 19 procent) oplever, at der ikke er ret mange steder hvor de bor, mens 4 procent vurderer, at der næsten ingen steder er. Sammenlignet med en undersøgelse af københavnske skolebørn²¹ er tendenserne de samme i Odense. Dog er andelen af elever, som oplever flere gode steder, marginalt højere i Odense. Dette kan skyldes forskellen på antallet af grønne områder og parker mellem en storby og en provinsby.

Mulighederne for at dyrke sport, motionere og bevæge sig i nærområdet har betydning for elevernes fysiske aktivitet. En analyse viser, at elever, der synes, at der er mange muligheder for bevægelse, der hvor de bor, dyrker oftere motion, som gør dem svedige eller forpustede.

6.4 Brug af faciliteter i nærheden

Eleverne er blevet spurgt: "Hvor ofte bruger du faciliteter som fx fodboldbane, hal og basketbane, der hvor du bor?" for at undersøge anvendelsen af eksisterende faciliteter. Ligeledes siger brugen af faciliteter noget om elevernes fritid og deres sociale engagement²².

Tabel 6.4. Hvor ofte bruger du faciliteter som fx fodboldbane, hal og basketbane, der hvor du bor? (Procent)

	7. klasse (N=1355)	8. klasse (N=1300)	9. klasse (N=1126)	I alt (N=3781)
Hver dag	13	10	10	11
Hver uge, men ikke hver dag	46	42	36	42
Hver måned, men ikke hver uge	14	13	12	13
Sjældnere eller aldrig	19	27	35	27
Der er ingen faciliteter	8	7	7	7
I alt	100	100	100	100

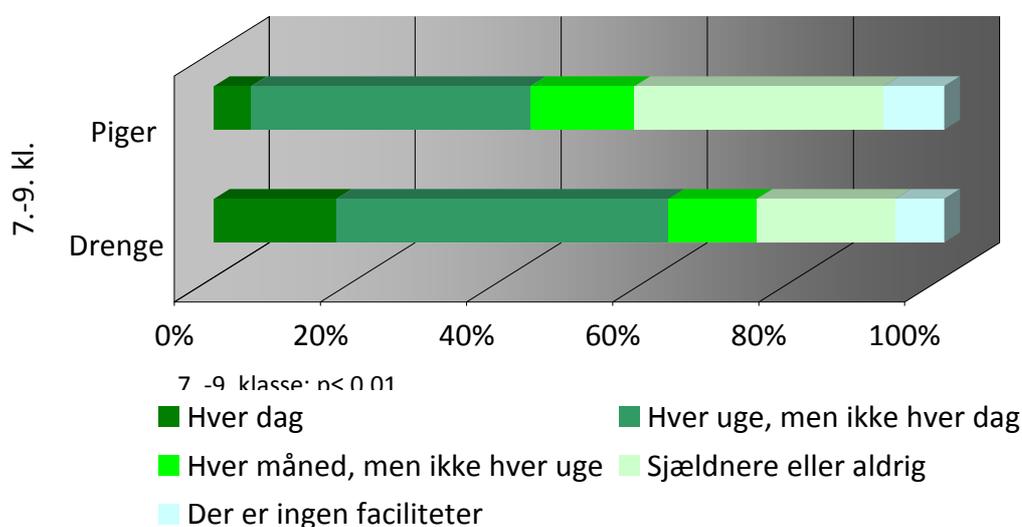
Det generelle billede er, at de yngre elever i 7. klasse i højere grad gør brug af sportsfaciliteter end de ældre elever i 9. klasse. Tabel 6.4 viser, at mellem 46 og 59 procent af eleverne i de enkelte klasser bruger faciliteterne i nærmiljøet minimum ugentligt, mens andelen, der bruger det "Sjældnere eller aldrig", stiger med alderen fra 19 procent i 7. klasse til 35 procent i 9. klasserne. 7-8 procent af eleverne har ikke adgang til nogen faciliteter.

Faldet i brugen af faciliteterne i nærmiljøet med alder kunne skyldes, at ældre bruger tid på fritidsjob. Men der er ikke nogen signifikant, statistisk sammenhæng mellem hvorvidt elever har fritidsjob og brugen af faciliteter i nærområdet.

²¹ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

²² Sport og social capital. Red. Matthew Nicholson & Russel Høye. Burlington. 2008

Figur 6.3 Hvor ofte bruger du faciliteter?

Der er en betydelig forskel i piger og drenge brug af faciliteter i nærmiljøet. Drengene bruger oftere faciliteterne end pigerne på trods af, at begge køn har den samme tilgængelighed til faciliteterne. Det er ikke muligt at identificere, hvad det er for faciliteter og i hvilken forbindelse, eleverne bruger faciliteterne fx sociale aktiviteter som fritidsklubber eller sport via foreningslivet.

6.5 Transport til og fra skole

For at klarlægge skoleelevernes fysiske aktivitet til og fra skole, er de blevet spurgt: "Hvor mange dage i sidste uge kom du til eller fra skole ved fx at cykle, gå eller køre på rulleskøjter?"

Tabel 6.5. Hvor mange dage i sidste uge kom du til eller fra skole ved fx at cykle, gå eller køre på rulleskøjter? (Procent)

	5. klasse (N=1443)	7.-9. klasse (N=3804)	I alt (N=5247)
5 dage	81	80	80
3-4 dage	8	7	7
1-2 dage	6	4	4
Ingen dage	6	9	8
I alt	100	100	100

Størstedelen af alle eleverne er fysisk aktive hver dag, når de skal til og fra skole (80-81 procent). Bemærkelsesværdigt er det, at andelen af 7. -9. klasserne, der ikke er fysisk

aktive, når de skal til og fra skole, kun udgør 9 procent. Sammenlignet med en tilsvarende undersøgelse af københavnske børn²³ er eleverne i Odense langt mere aktive.

I forhold til transport til og fra skole fordelt på piger og drenge er der ingen betydelige forskelle.

6.6 Muligheder for fysisk aktivitet på skolen

Eleverne er blevet spurgt: "Har du mulighed for at være fysisk aktiv og bevæge dig i skolen.?" Herunder er det opdelt i, om aktiviteten foregår inde eller udendørs.

Indendørsaktiviteter

Tabel 6.6. Har du mulighed for at være fysisk aktiv og bevæge dig i skolen? Indendørs? (Procent)

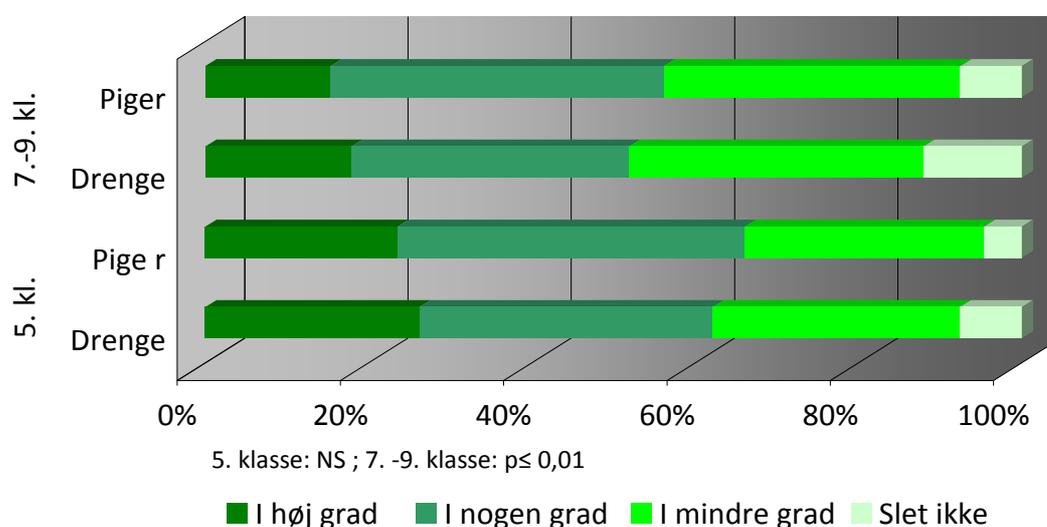
	5. klasse (N=1331)	7.-9. klasse (N=3709)	I alt (N=5040)
I høj grad	25	17	19
I nogen grad	39	38	38
I mindre grad	30	36	34
Slet ikke	6	10	9
I alt	100	100	100

Tabel 6.6 viser, at 64 procent af 5. klasserne mener, at der "i høj grad" eller "nogen grad" er mulighed for at være fysisk aktiv og bevæge sig indenfor på skolen, mens det for eleverne i 7. -9. klasse er 54 procent. Andelen for 5. klasse, der mener, at der "slet ikke" er mulighed for indendørs aktivitet er 6 procent og for 7. -9. klasse 10 procent. Sammenlignet med københavnske skolebørn²⁴ mener eleverne i Odense, at der er flere muligheder for fysiske aktivitet indenfor på skolen.

²³ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

²⁴ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

Figur 6.4 Mulighed for bevægelse indendøre på skolen?

Der er ikke en betydelig forskel i piger og drenges svar i 5. klasserne vedr. "mulighed for at være fysisk aktiv indendørs på skolen". For eleverne i 7.-9. klasse er der en forskel, hvor pigerne i højere grad end drengene mener, at der er mulighed for fysisk aktivitet indendørs på skolen.

Udendørsaktiviteter

Eleverne er blevet spurgt: "Har du mulighed for at være fysisk aktiv og bevæge dig i skolen? Udendørs?"

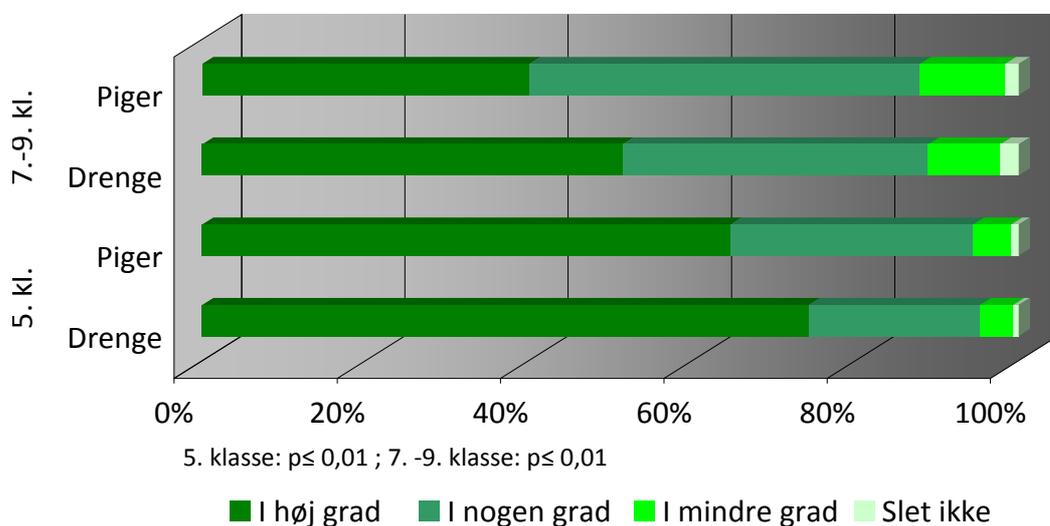
Tabel 6.7. Har du mulighed for at være fysisk aktiv og bevæge dig i skolen? Udendørs (Procent)

	5. klasse (N=1443)	7.-9. klasse (N=3795)	I alt (N=5238)
I høj grad	69	46	52
I nogen grad	25	42	38
I mindre grad	4	10	8
Slet ikke	1	2	2
I alt	100	100	100

Mulighederne for at være fysisk aktiv udenfor er stor. Næsten alle elever i 5. klasse (95 procent) vurderer, at de i høj grad eller nogen grad har muligheden for at være fysisk aktiv udendørs i skolen. Tilsvarende for 7.-9. klasse er det 88 procent. En meget lille del svarer, at de slet ikke har mulighed for at bevæge sig udendørs. I forhold til en under-

søgelse fra København²⁵ vurderer de ældste elever i Odense, at der er flere muligheder for udendørs aktivitet på skolen end de københavnske elever.

Figur 6.5 Mulighed for at være fysisk aktiv udendørs på skolen?

På klassetrin er der betydelig forskel på tværs af køn. Forskellen ses af figur 6.5, hvor drengene i højere grad end pigerne mener, at der er mulighed for fysisk aktivitet udendørs på skolen.

²⁵ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

7. Mad og måltider

Børn og unges kostvaner har betydning for udvikling af sygdom på lang sigt, men også på kort sigt har det betydning for trivsel og fx udvikling af fedme. Regelmæssige sunde måltider er vigtige for at opfylde kroppens behov for energi og næringsstoffer, især blandt børn og unge i vækst. Indtagelse af morgenmad og frokost er således vigtig for elevernes trivsel og indlæringsmuligheder i skolen. Ligeledes er der en række sociale relationer og socialisering af sundhedsrelateret adfærd forbundet med et måltid. Både på skolen i forhold til kammeraterne og i hjemmet i forhold til familien, hvor andres holdning og adfærd påvirker børn/unges adfærd. Fælles familiemåltider kan ifølge litteraturen være med til at fremme sundere kost, mindre sandsynlighed for udvikling af spiseforstyrrelser, bedre psykisk trivsel samt sundere kostindtag som voksen.²⁶

Sammenfatning

- Pigerne spiser mere frugt end drengene
- Jo ældre eleverne er, jo mindre har de madpakke med i skole
- Drengene forlader i højere grad skolen for at få frokost, end pigerne gør. Drengene spiser oftere hjemme, hos en kammerat eller køber mad uden for skolen end piger. Pigerne har oftere madpakke med eller køber mad på skolen
- Langt størstedelen af 5., 7.-9. classes elever spiser aftensmad på alle skolehverdage
- I 7.-9. klasse undlader eleverne oftere morgenmad og frokost sammenlignet med eleverne i 5. klasse
- En markant større andel af elever i 7.-9. klasse spiser morgenmad alle ugens fem hverdage sammenlignet med tilsvarende undersøgelser i 2006 og 2009

Mange faktorer kan afdækkes inden for kostområde, hvorfor det har været nødvendigt at prioritere. Spørgsmål om indtag af slik, fastfood og sodavand indgår derfor ikke i spørgeskemaet. Fokus i spørgeskemaet er på frugt og grøntsager samt på måltider og madpakker, hvilket er med til at afdække de væsentligste aspekter af elevernes kostvaner og måltidsmønstre. Spørgsmål om elevers indtagelse af grøntsager indgår i kapitel 4 vedr. effektmål.

²⁶ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

7.1 Frugt

I forhold til kostvaner er eleverne blevet stillet følgende spørgsmål: ” Hvor tit spiser du frugt?” Frugt kan fx være et æble, en banan, et stykke melon eller nogle druer.

Tabel 7.1. Hvor tit spiser du frugt? Frugt kan fx være et æble, en banan, et stykke melon eller nogle druer. (procent)

	5. klasse (N=1443)	7.-9. klasse (N=3815)	I alt (N=5258)
Hver dag	58	50	52
5-6 dage om ugen	19	20	20
2-4 dage om ugen	18	20	19
1 dag om ugen	3	6	5
Sjældent eller aldrig	2	3	3
I alt	100	100	100

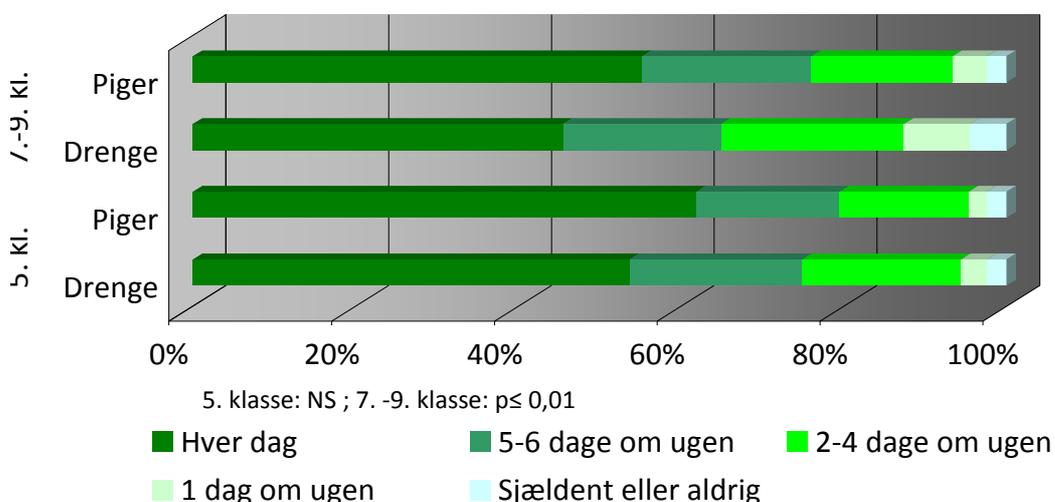
Tabel 7.1 viser, at eleverne ofte spiser frugt. Halvdelen af eleverne spiser frugt dagligt (52 procent), og hvert femte elev (20 procent) spiser frugt 5-6 gange om ugen. Det er meget få elever, som kun spiser frugt 1 dag om ugen eller som sjældent/aldrig spiser frugt (i alt 8 procent). Hver femte elev (19 procent) spiser frugt 2-4 dage om ugen.

Der er en lille tendens til, at eleverne i 5. klasse spiser frugt oftere end eleverne i de store klasser. En tendens der ligeledes ses i andre undersøgelser²⁷ af skolebørns kostvaner. Tendensen ser dog ikke ud til at være så tydelig i Odense som nationalt. Det samme gælder for elevers indtag af grøntsager (beskrevet i kapitel 4).

Sundhedsstyrelsen anbefaler et dagligt indtag på 600 gram frugt og grønt. Det kan dog være svært for eleverne at forholde sig til vægten/mængden af de grøntsager, de spiser. Derfor er der spurgt om, hvor ofte de spiser frugt og grøntsager, frem for hvor store mængder.

²⁷ *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011 samt *Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008*. Sundhedsstyrelsen, København 2010

Figur 7.1 Hvor tit spiser du frugt?

Pigerne spiser generelt mere frugt end drengene. Kun halvdelen af drengene i 7.-9. klasse spiser dagligt frugt. Andelen af drenge i 7.-9. klasserne, der kun spiser frugt en dag om ugen, udgør 8 procent. Disse forskelle mellem køn ses ligeledes i andre undersøgelser.²⁸

7.2 Måltider

I forhold til mængden af måltider er eleverne blevet stillet følgende spørgsmål: "Hvilke måltider spiser du normalt på hverdage?"

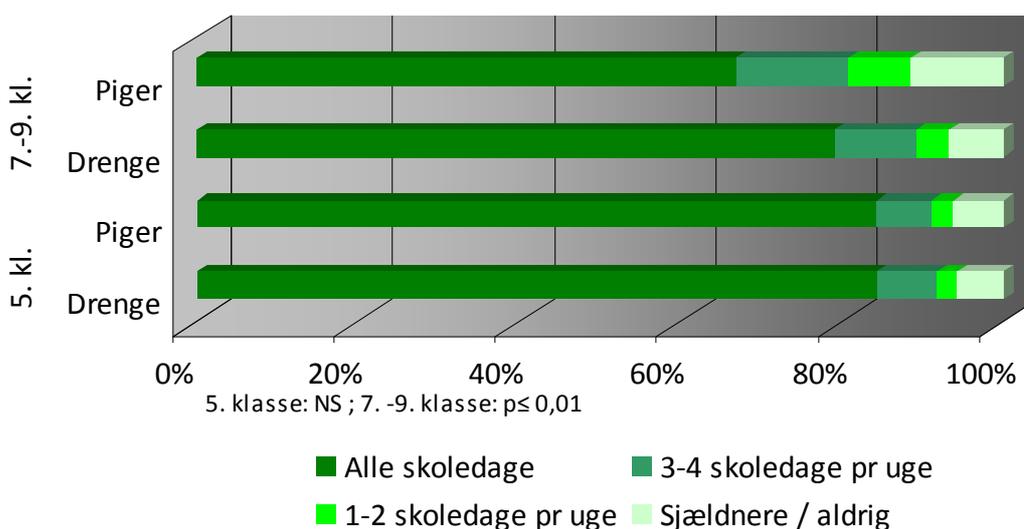
5. samt 7.-9. klasse (N=4927)				
Måltid	Morgen	Frokost	Aftensmad	Mellemmåltid
Alle skoledage	76	80	95	67
3-4 skoledage pr uge	10	13	3	19
1-2 skoledage pr uge	5	5	1	9
Sjældnere / aldrig	8	3	1	5

Eleverne spiser typisk morgenmad, frokost og aftensmad i hverdagene. Særligt aftensmad (95 procent) og til dels frokost (80 procent). Elever i 5. klasse spiser i højere grad end 7.-9. classes eleverne morgenmad og frokost på alle skoledage. Andelen af børn, der dagligt spiser morgenmad og aftensmad, svarer til resultaterne af en køben-

²⁸ Sundhedsvaner og trivsel blandt 7.-9. klasser i Odense Kommune. Odense Kommune. Odense 2006
 En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009
 samt Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008. Sundhedsstyrelsen, København 2010

havnsk børneundersøgelse blandt 11-årige børn, hvoraf hovedparten af de adspurgte går i 5. klasse (81 procent).²⁹ Sammenlignes andelen af odenseanske elever, der dagligt spiser frokost, med de københavnske 11-årige, er der 8 procent flere af odenseanske folkebørn, der spiser frokost.

Figur 7.2 Morgenmad på hverdage?

I 5. klasse er der ikke forskel på, om piger og drenge spiser morgenmad i hverdagen. Derimod ses i 7.-9. klasse, at flere drenge spiser morgenmad på alle skoledage. Hver tiende dreng (ca. 10 procent) i 5. klasse springer morgenmaden over (defineret som andelen, der spiser morgenmad 1-2 skoledage om ugen eller sjældent/aldrig). I den anden ende af spektret ses, at hver 5. pige (ca. 20 procent) i 7.-9. klasse springer morgenmaden over. Samme tendens ses i en national undersøgelse af skolebørns kostvaner.³⁰ En undersøgelse af københavnske 11-årige børn, hvoraf hovedparten går i 5. klasse (81 procent)³¹, viser dog en væsentlig lavere andel af piger, som springer morgenmaden over, svarende til 8 procent, og en lidt lavere andel af drenge (6 procent).

Der er over tid en tendens til, at flere eleverne i 7.-9. klasse spiser morgenmad end tidligere. En sammenligning med en tidligere folkeskoleundersøgelse blandt odenseanske elever i 7.-9. klasse³² viser et fald i antallet af elever, der sjældent eller aldrig spiser morgenmad, fra 11 procent i 2009 til 9 procent i 2011. Andelen af drenge og piger i 7.-9. klasse, der spiser morgenmad alle ugens fem hverdage er steget med hhv. 10 pro-

²⁹ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

³⁰ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

³¹ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

³² En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

cent og 9 procent i 2011 og udgør i 2011 79 procent af drengene og 69 procent af pigerne. En tilsvarende odenseansk undersøgelse fra 2006³³ viser en kønsfordeling svarende til undersøgelsen fra 2009. Det ser således ud til, at de ældste elever er blevet bedre til at spise morgenmad.

Trods denne stigning er der fortsat en stor andel af elever, der springer morgenmaden over, hvilket har sociale, indlæringsmæssige og sundhedsmæssige konsekvenser.

Analysen af data viser, at der er en signifikant sammenhæng mellem dagligt at få morgenmad og motivation i undervisningen. Elever, der dagligt får morgenmad, mener i højere grad, at de har lyst til at lære noget, end elever, der ikke dagligt får morgenmad. Tilsvarende synes elever, der dagligt får morgenmad, i højere grad, at de lærer noget i skolen.

Dagligt indtag af morgenmad har også positiv sammenhæng med elevernes trivsel. Elever, der dagligt får morgenmad, er gladere for at gå i skole sammenlignet med øvrige elever. Herudover viser analyser, at elever, der ikke dagligt får morgenmad, i højere grad er fysisk inaktive.

Blandt eleverne, der vågner kl. 7.30 eller senere, får 43 procent ikke morgenmad, hvilket er en større andel sammenlignet med øvrige elever.

Eleverne i 7.-9. klasse er blevet spurgt om, hvor de plejer at få deres frokost fra. Dette spørgsmål har ikke været relevant at stille eleverne i 5. klasse, da de normalt ikke har tilladelse til at forlade skolen i skoletiden, og forældrene sørger som regel for madpakkerne.

Tabel 7.3. Hvor plejer du at få din frokost fra i hverdagen? (Procent)

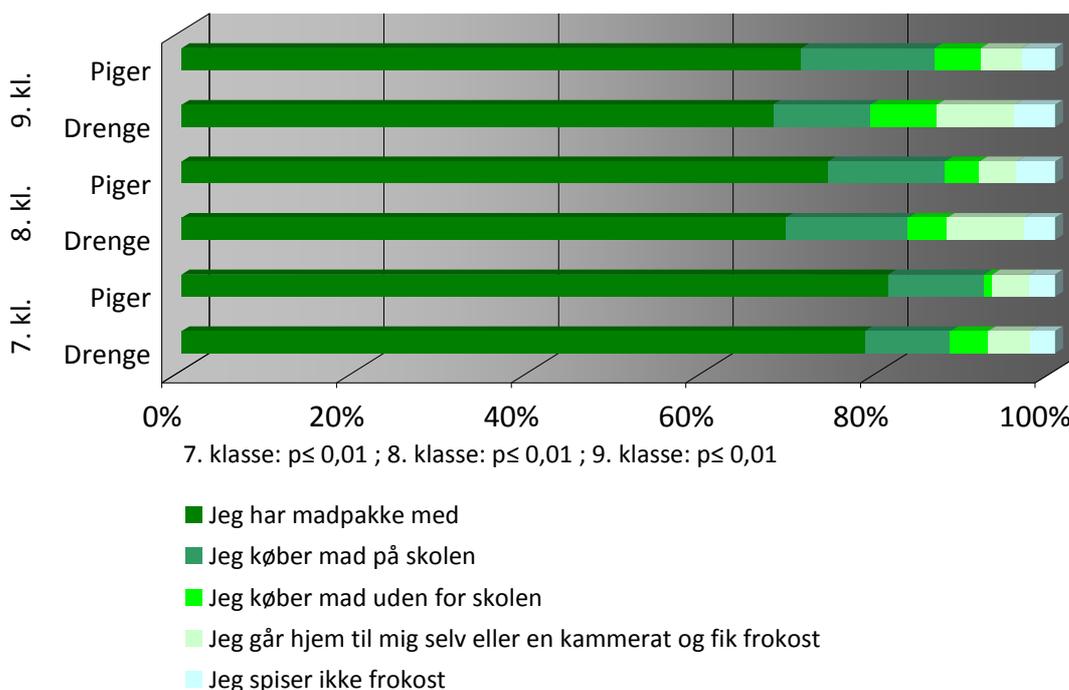
	7. klasse (N=1359)	8. klasse (N=1305)	9. klasse (N=1135)	I alt (N=3799)
Jeg har madpakke med	80	72	69	74
Jeg køber mad på skolen	10	14	13	12
Jeg køber mad uden for skolen	3	4	6	4
Jeg går hjem til mig selv eller en kammerat og får frokost	4	6	7	6
Jeg spiser ikke frokost	3	4	4	4
I alt	100	100	100	100

Mange elever har madpakke med i skole, men der ses en tendens til, at de ældre elever i mindre grad har madpakke med. Fra 7. klasse til 9. klasse sker der et fald på 11 procentpoint i andelen af elever, der har madpakke med i skole. 9. classes eleverne køber i højere grad mad på eller uden for skolen end 7. classes eleverne fordelt med

³³ *Sundhedsvaner og trivsel blandt 7.-9. klasser i Odense Kommune.* Odense Kommune. Odense 2006

hhv. 13 procent og 6 procent af eleverne i 9. klasse mod 10 procent og 3 procent i 7. klasse). Ligeledes er der i 9. klasse en større andel af elever, der går hjem til sig selv eller en kammerat for at få frokost (7 procent af 9. klasserne og 4 procent af 7. klasserne). Andelen af elever, som ikke spiser frokost, er 4 procent i 7.-9. klasserne.

Figur 7.3 Hvor plejer du at få din frokost fra i hverdagen?

Andelen af piger, som har madpakker med, udgør 76 procent, hvilket er højt sammenlignet med en tilsvarende undersøgelse fra 2006 og 2009³⁴, hvor kun omkring halvdelen eller lidt over halvdelen af pigerne i de odenseanske 7.-9. klasser havde madpakke med i skole. Et tilsvarende billede ses for andelen af drenge, som har madpakker med, når der sammenlignes med undersøgelsen fra 2006 og 2009.³⁵

Der er en lille tendens til, at pigerne oftere har madpakke med end drengene, eller at pigerne oftere køber mad på skolen. Drengene forlader derimod oftere skole for at få frokost, end pigerne gør. Enten går drengene hjem til sig selv eller en kammerat og får frokost, eller de køber mad uden for skolen.

³⁴ Sundhedsvaner og trivsel blandt 7.-9. klasser i Odense Kommune. Odense Kommune. Odense 2006 , En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

³⁵ Sundhedsvaner og trivsel blandt 7.-9. klasser i Odense Kommune. Odense Kommune. Odense 2006 , En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

8. Risikoadfærd

Der er en klar sammenhæng mellem børn og unges trivsel og sandsynligheden for, at barnet har risikoadfærd i form af alkohol, tobak og euforiserende stoffer. Forebyggelsestiltag og øget fokus på børn og unges forhold og møde med alkohol, tobak og euforiserende stoffer kan være medvirkende til at reducere eller eliminere disse risikofaktorer. Undersøgelsen omhandler børn og unges alkohol- og tobaksvaner samt erfaringer med euforiserende stoffer. Det er kun elever i 7.9. klasse der har svaret på spørgsmål om risikoadfærd.

Sammenfatning

- Andelen af elever, der har drukket en hel genstand alkohol, stiger med alderen. I 7. klasse har 27 procent prøvet at drikke en genstand, mens tallet i 8. klasse er 55 procent og i 9. klasse 73 procent
- De fleste elever (83 procent) i 7.-9. klasse, som har prøvet at drikke en hel genstand, har haft deres debut for alkohol i en alder af 12-14 år
- En meget lille del af eleverne i 7. klasserne (9 procent) har prøvet at være fuld, mens 20 procent af eleverne i 8. klasse og knap halvdelen (47 procent) af eleverne i 9. klasse har været fuld
- Ud af de elever, som har drukket alkohol, er det en meget lille del, som ønsker at drikke mindre, end de gør (4 procent)
- Andelen af elever, der har prøvet at ryge, stiger med alderen. Hver tredje elev (33 procent) i 9. klasse har prøvet at ryge, mens det tilsvarende tal kun er 11 procent i 7. klasse. Odense Kommune ligger betydeligt under landsgennemsnittet for de ældste elever i folkeskolen
- De fleste af de elever, der har prøvet at ryge, var 13-14 år, da de røg første gang
- Meget få elever har erfaringer med euforiserende stoffer. Samlet for elever i 7.-9. klasse har tre procent prøvet hash, marihuana, pot eller skunk, mens én procent har erfaring med stoffer

8.1 Alkohol

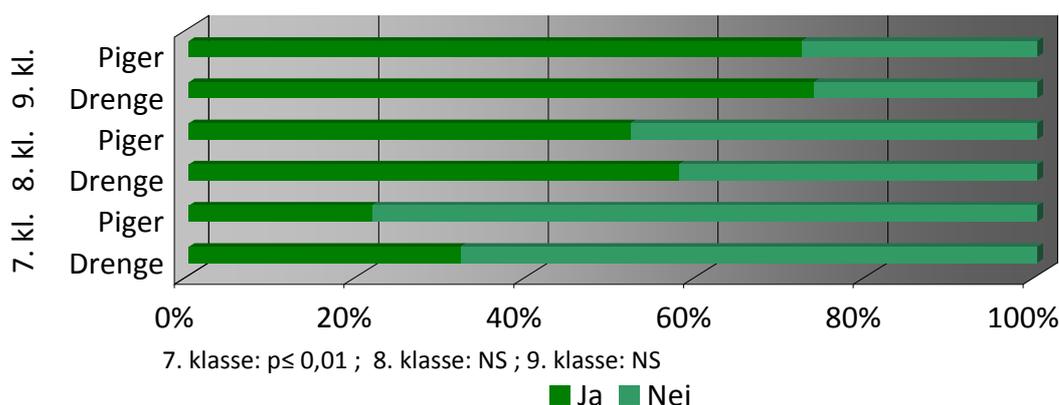
Alkoholforbrug er en sundhedsrisiko med konsekvenser både på kort og lang sigt. Eleverne er blevet spurgt: "Har du nogensinde drukket en hel genstand alkohol, fx en hel øl, et helt glas vin, et helt shot, en hel drink eller en hel alkoholsodavand?" Spørgsmålet er med til at belyse, hvor stor en andel af eleverne, der er startet med at drikke, og hvor en forebyggende indsats i forhold til fx udskydelse af debutalder kan være relevant.

Tabel 8.1. Har du nogensinde drukket en hel genstand alkohol? (Procent)

	7. klasse (N=1358)	8. klasse (N=1309)	9. klasse (N= 1132)	I alt (N=3799)
Ja	27	55	73	50
Nej	73	45	27	50
I alt	100	100	100	100

Halvdelen (50 procent) af alle elever i 7.-9. klasse har prøvet at drikke en hel genstand alkohol. Mere end hver fjerde elev i 7. klasse (27 procent) har drukket en genstand alkohol, mens tre ud af fire af eleverne i 9. klasse har prøvet at drikke en hel genstand (73 procent). En københavnsk undersøgelse³⁶ viser en tilsvarende fordeling for 9. classes elever. Derimod er andelen af elever, som har prøvet at drikke en hel genstand alkohol, betydelig mindre sammenlignet med tal fra Odense i 2009. Årsagen til denne store forskel kan dels skyldes et mere usikkert datagrundlag for undersøgelsen fra 2009, at der har været stor fokus på alkohol i folkeskolerne, eller at elever i 9. klasse som nævnt ikke har svaret anonymt.

Figur 8.1 Har du nogensinde drukket en hel genstand alkohol?

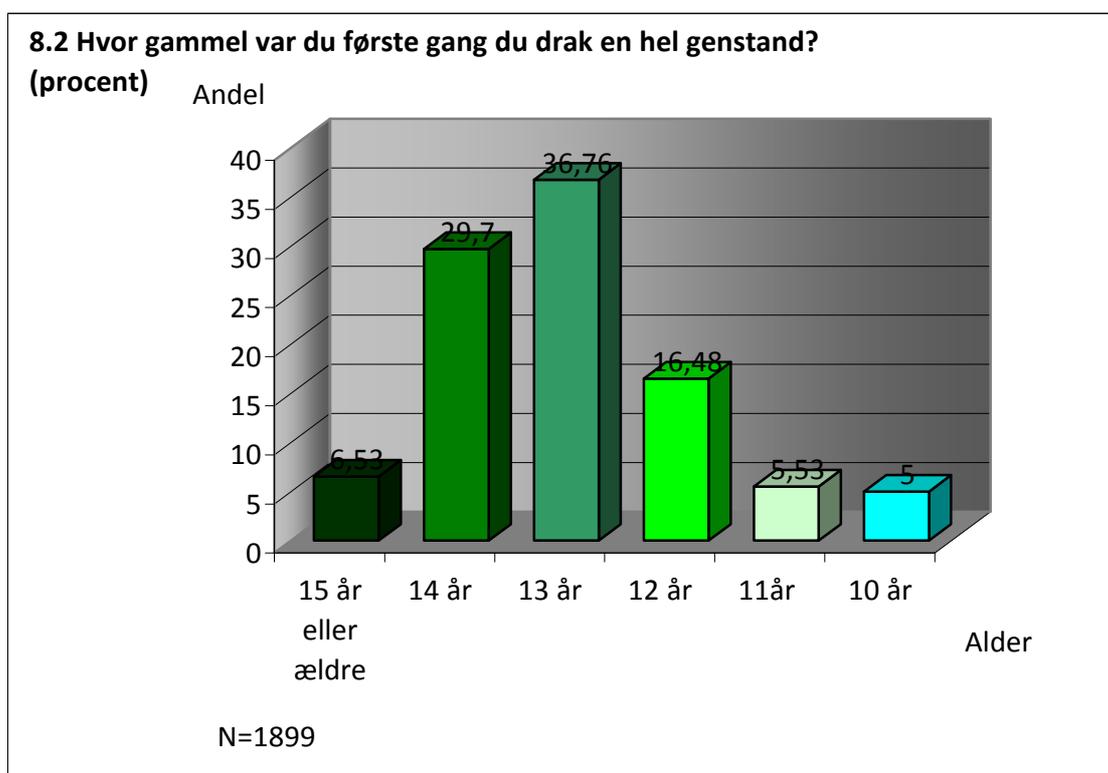

³⁶ Københavns Kommune, 2011, Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009, Sundhed og Trivsel – 11- og 15-årige, København 2011

I 7. klasse er der flere drenge (32 procent) end piger (22 procent), der har prøvet at drikke en genstand. Denne forskel reduceres for eleverne i 8. og 9. klasse. Tilsvarende tendens i en anden national undersøgelse af børn og unges livsstil og sundhedsvaner³⁷, samt i en tidligere undersøgelse af odenseanske skolebørn³⁸, hvor forskellen dog ikke er helt så stor.

Debutalder for indtagelse af alkohol

De elever, som har svaret, at de har prøvet at drikke en hel genstand alkohol, er blevet spurgt: "Hvor gammel var du første gang, du drak en hel genstand?"

De fleste elever (83 procent) i 7.-9. klasse, som har prøvet at drikke en hel genstand, har haft deres debut³⁹ for alkohol i en alder af 12-14 år. En tidligere undersøgelse af odenseanske 7.-9. classes elever viser ligeledes, at debuten primært er i 12-14-årsalderen⁴⁰.

³⁷ *Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008.* Sundhedsstyrelsen. København 2010

³⁸ *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009.* Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

³⁹ Debutalder for alkohol defineres her som den alder eleven havde, første gang han/hun drak en hel genstand.

⁴⁰ *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009.* Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

Debutalder for fuldskab

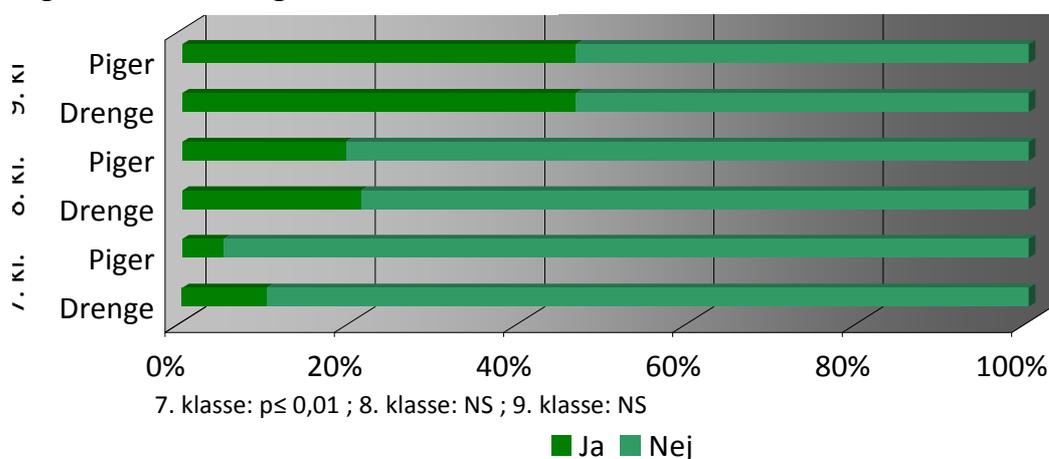
De elever, der har prøvet at drikke en genstand alkohol, er blevet spurgt: "Har du nogensinde prøvet at være fuld?"

Tabel 8.2. Har du nogensinde prøvet at være fuld? (Procent)

	7. klasse (N=1353)	8. klasse (N=1302)	9. klasse (N=1130)	I alt (N=3785)
Ja	7	20	47	23
Nej	93	80	53	77
I alt	100	100	100	100

En meget lille del af 7. klasserne (9 procent) har prøvet at være fulde, mens knap halvdelen (47 procent) af eleverne i 9. klasse har været fulde. Sammenlignet med andre nationale undersøgelser er disse tal meget lave. En undersøgelse af odenseanske skoleelevers sundhedsprofil fra 2009 viser, at hele 24 procent af eleverne i 7. klasse har prøvet at være fulde, 45 procent i 8. klasse og 62 procent i 9. klasse. En københavnsk undersøgelse af 15-åriges alkoholvaner viser, at halvdelen (51 procent) af eleverne har prøvet at være fulde.⁴¹

Figur 8.3 Har du nogensinde været fuld?

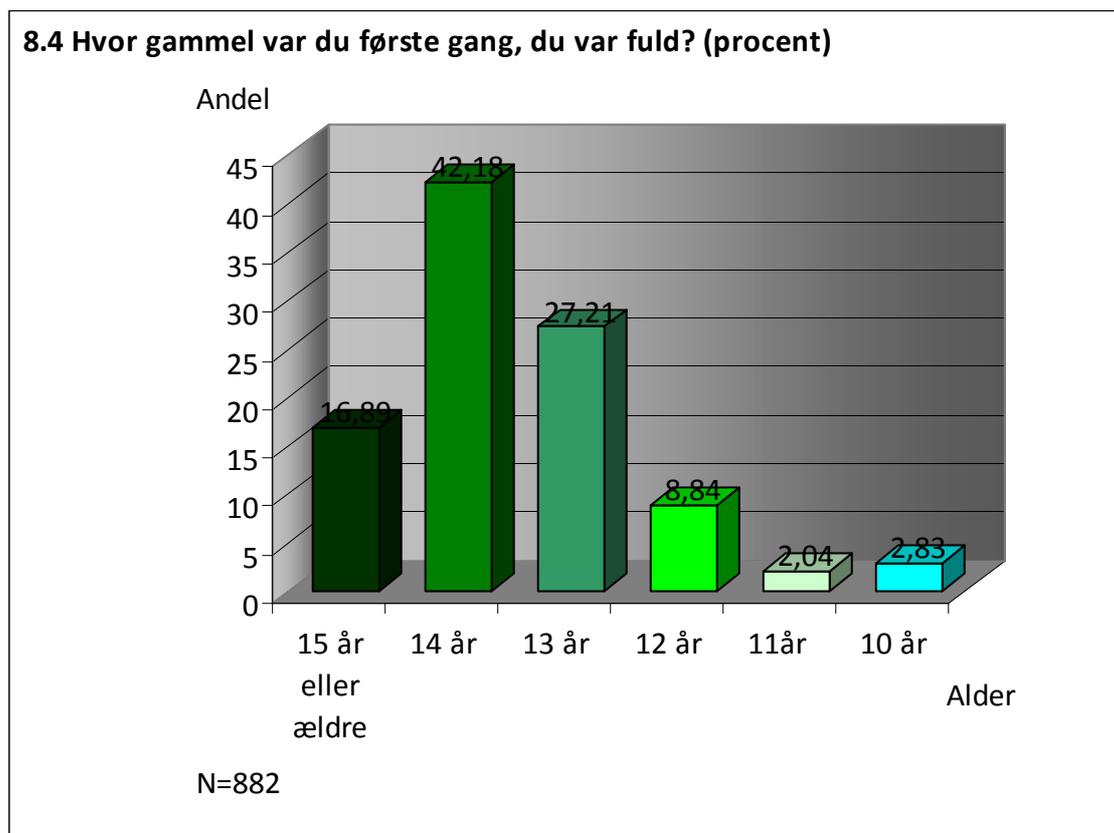

I 7. klasse ses en forskel mellem drenge og piger. Der er flere drenge, som har prøvet at være fulde (10 procent), end piger (5 procent). Denne forskel ses slet ikke i 8. og 9. klasse.

Elevernes debutår for fuldskab

Eleverne, der har svaret, at de har været fulde, er blevet spurgt: "Hvor gammel var du første gang, du var fuld?"

⁴¹ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

Ud af elever, der har prøvet at drikke sig fulde, har størstedelen af eleverne i 7.-9. klasse har været fuld som 14-årige (42 procent), men næsten hver 3. elev har været fuld som 13-årig (27 procent). 14 procent af eleverne har været fuld som 12-årig eller yngre. Resultaterne minder i høj grad om en landsdækkende undersøgelse⁴². Dog har en noget større del af eleverne i Odense Kommune haft deres debut inden det 15. leveår. I forhold til en tidligere Odense-undersøgelse⁴³ er alderen for alkoholdebut blevet rykket til et senere tidspunkt i de unges liv.

Ønske om mindre indtagelse af alkohol

Eleverne, der har svaret, at de har prøvet at drikke en genstand alkohol, er blevet spurgt: "Vil du gerne drikke mindre, end du gør?"

⁴² Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

⁴³ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

Tabel 8.3. Vil du gerne drikke mindre, end du gør? (Procent)

	7. klasse N=359	8. klasse N=706	9. klasse N=820	I alt N=1885
Ja	6	4	4	4
Nej	58	63	74	67
Ved ikke	35	33	22	29
I alt	100	100	100	100

Ud af de elever, som har drukket alkohol, er det en meget lille del, som rent faktisk ønsker at drikke mindre end de gør (4 procent). Der er en del elever, som ikke ved, om de ønsker at drikke mindre alkohol (29 procent). Denne gruppe af tvivlere er faldende med alder. I 7. klasse er 35 procent i tvivl om, om de ønsker at drikke mindre, mens det i 9. klasse kun er 22 procent. Mens over hver anden 7. classes elev (58 procent) ikke ønsker at drikke mindre, så er det tre ud af fire (74 procent) 9. classes elever, der ikke ønsker at drikke mindre, end de allerede gør.

Forældres holdning til alkohol

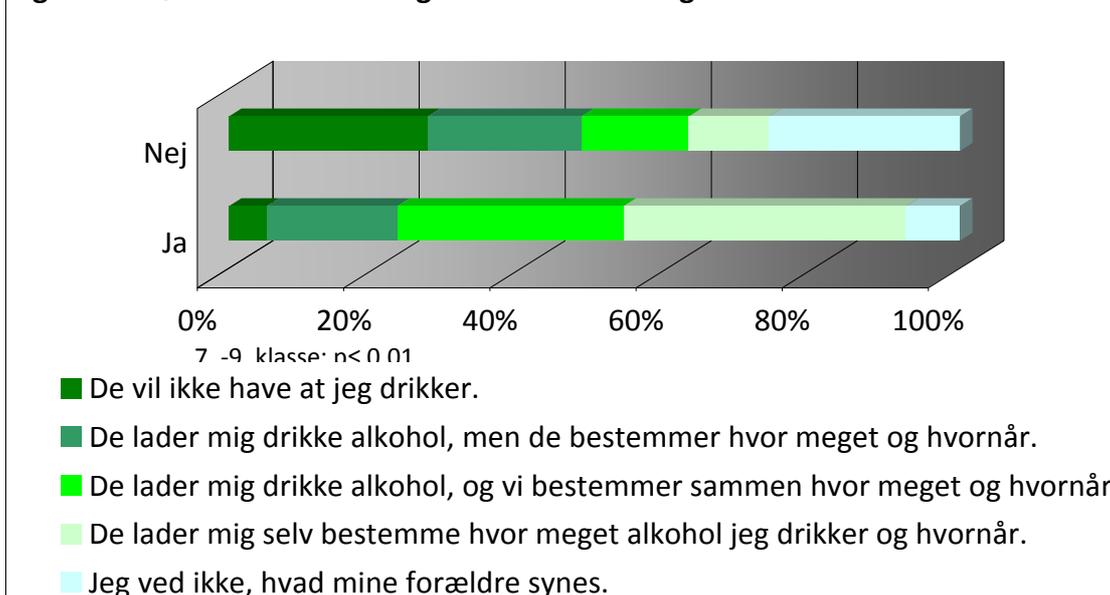
Eleverne er blevet spurgt: "Hvad mener dine forældre om alkohol?"

Tabel 8.4. Hvad mener dine forældre om alkohol? (Procent)

	7. klasse (N=1365)	8. klasse (N=1310)	9. klasse (N=1133)	I alt (N= 3860)
De vil ikke have at jeg drikker.	55	43	24	42
De lader mig drikke alkohol, men de bestemmer hvor meget og hvornår.	19	23	18	20
De lader mig drikke alkohol, og vi bestemmer sammen hvor meget og hvornår.	5	17	37	19
De lader mig selv bestemme hvor meget alkohol jeg drikker og hvornår.	1	3	10	4
Jeg ved ikke, hvad mine forældre synes.	19	13	11	15
I alt	100	100	100	100

Elevernes svar viser, at forældrenes accept af alkohol stiger i takt med klassetrin. I 7. klasse må hver anden (55 procent) elev ikke drikke, mens det i 9. klasse er hver fjerde elev (24 procent), som ikke må drikke. Beslutningen om hvor meget alkohol, eleven må drikke, er dels bestemt af forældrene (20 procent) og dels en fælles beslutning mellem forældre og elev (19 procent). Andelen af elever, hvor forældrene bestemmer, hvor meget, der må drikkes, er stabil for de tre klassetrin, mens andelen af tilfælde, hvor forældre og elev beslutter det i fællesskab, stiger med stigende alder. I 7. klasse er 5 procent af eleverne med til at bestemme, mens det i 9. klasse er 37 procent. Andelen af elever, som selv bestemmer, hvor meget de må drikke, stiger med alderen fra ganske få i 7. klasse (1 procent) til hver tiende (10 procent) i 9. klasse.

Figur 8.5 Prøvet at være fuld og forældres holdning til alkohol.

Analysen viser, at der er meget klar tendens til, at de elever, der ikke her været fulde, enten har nogle klare aftaler med deres forældre, eller at alkohol ikke er noget, der er blevet drøftet derhjemme.

8.2 Rygning

Rygning er stærkt sundhedsskadeligt og vanedannende for den enkelte og kan i sidste ende medføre en markant økonomisk byrde for kommunen i form af medfinansiering af behandling på sygehus med mere – fx i forbindelse med forskellige former for kræftbehandling samt afhjælpning/minimering af KOL-symptomer (rygerlunger). Ifølge Sundhedsstyrelsen er unge særligt sårbare over for skadevirkningerne af alkohol, tobak og stoffer. Både indlæringsparathed, fysisk helbred og sociale kompetencer svækkes.⁴⁴ Eleverne er blevet spurgt: ”Har du prøvet at ryge?”

Tabel 8.5. Har du prøvet at ryge? (Procent)

	7. klasse (N=1362)	8. klasse (N=1314)	9. klasse (N=1134)	I alt (N=3810)
Ja	11	23	33	22
Nej	89	77	67	78
I alt	100	100	100	100

Tabel 8.5. viser, at andelen af elever, der har prøvet at ryge, stiger med alderen. Hver tredje elev (33 procent) i 9. klasse har således prøvet at ryge, mens det tilsvarende tal kun er 11 procent i 7. klasse. På landsplan viser tal, at 52 procent af pigerne og 46 pro-

⁴⁴ Hjælp din teenager – med at skabe rammer for alkohol, tobak og stoffer. Sundhedsstyrelsen, København 2011

cent af drengene på 15 år har prøvet at ryge. Odense Kommune ligger altså betydeligt under landsgennemsnittet for de ældste elever i folkeskolen.

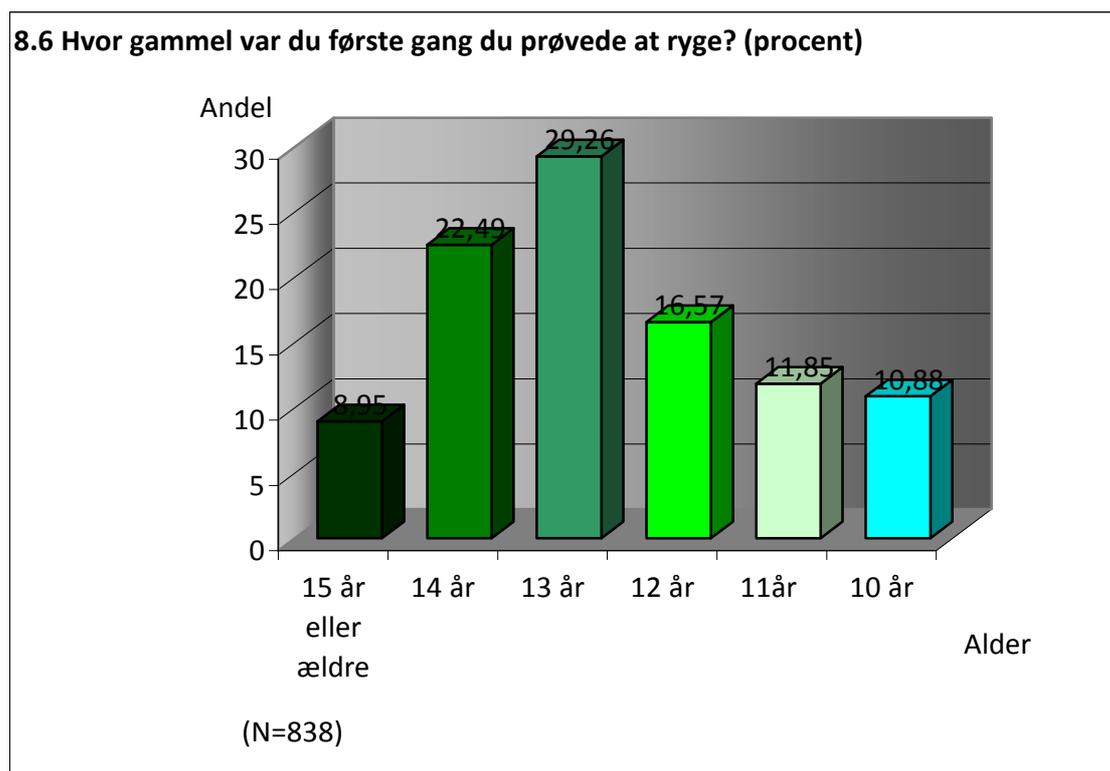
Tabellen viser desuden, at der sker en markant stigning i antallet af elever fra klasse-trin til klassetrin. Samme tendens ses i andre undersøgelser⁴⁵, dog er ændringen mellem klassetrinene i Odense ikke helt så stor som i de andre undersøgelser.

Sammenlignet med Odense Kommunes skoleundersøgelse fra 2009⁴⁶ er der på alle klassetrin sket en reduktion i antallet af elever, som har prøvet at ryge.

Der er ikke signifikant forskel mellem drenge og piger i forhold til, om de har prøvet at ryge. Hvor der tidligere var en klar overrepræsentation af piger blandt de 15-årige, som ryger, så viser nye undersøgelser, at denne forskel nu er væk.

Debutalder for rygning

Folks rygevaner grundlægges ifølge Sundhedsstyrelsen i teenageårene.⁴⁷ Eleverne er blevet spurgt: "Hvor gammel var du første gang, du prøvede at ryge?"

⁴⁵ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011 og Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

⁴⁶ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

⁴⁷ Mad og måltider - en fælles investering i sundhed og trivsel, Sundhedsstyrelsen, København 2000

Figur 8.6 omfatter de elever, der i undersøgelsen har svaret, at de har prøvet at ryge, svarende til 22 procent af respondenterne. Godt halvdelen af disse elever svarer, at de var 13-14 år, da de røg første gang. Bemærk, at det kun er knap 9 procent af eleverne, der var 15, da de røg første gang, og det fortæller, at initiativer med henblik på forebyggelse af rygning primært skal implementeres på lavere klassetrin.

Hyppighed af rygningen

De elever, som har svaret, at de har prøvet at ryge, er også blevet spurgt: "Hvor ofte ryger du nu?"

Tabel 8.6. Hvor ofte ryger du nu? (Procent)

	7. klasse (N=153)	8. klasse (N=300)	9. klasse (N=372)	I alt (N=825)
Hver dag	8	14	17	14
Mindst en gang om ugen - men ikke hver dag	4	4	6	5
Mindst en gang om måneden - men ikke hver uge	9	13	11	11
Jeg ryger ikke nu	78	69	66	69
I alt	100	100	100	100

Tabel 8.6 viser, at af dem, som har tilkendegivet, at de ryger, er det samlet set kun 14 procent, som ryger hver dag. I 9. klasse er der dog 17 procent af rygerne, som ryger hver dag mod kun 14 procent i 8. klasse og 8 procent i 7. klasse. Blandt alle elever i 7.-9. klasse, som har prøvet at ryge, er der samlet set 69 procent, som ikke længere ryger. Andelen af rygere, som ryger mindst én gang om måneden (men ikke hver uge) eller mindst én gang om ugen (men ikke hver dag) er samlet set på 11 og 5 procent.

På landsplan er det hver tiende blandt 15-årige drenge og piger, der ryger dagligt, og ca. hver fjerde, som gør det dagligt eller mindre regelmæssigt.⁴⁸ Der er derfor fortsat et stort folkesundhedsmæssigt potentiale i den forebyggende indsats rettet mod unges rygning.

Ønske om at stoppe med rygning

De elever, der har svaret, at de ryger, er ydermere blevet spurgt: "Vil du gerne holde op med at ryge?"

⁴⁸ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

Tabel 8.7. Vil du gerne holde op med at ryge? (Procent)

	7.-9. klasse (N=247)
Ja	35
Nej	34
Ved ikke	32
I alt	100

Det skal understreges, at datagrundlaget er meget lille og dermed behæftet med en vis usikkerhed. Vi har således valgt alene at se på de tre klassetrin samlet. Tabel 8.7 viser, at svarene fordeler sig ligeligt på hver af de 3 svarmuligheder. 35 procent af rygerne i 7.-9. klasse angiver således, at de ønsker at stoppe med at ryge, 34 procent ønsker ikke at stoppe, mens 32 procent ikke er afklaret omkring deres egen holdning til at stoppe med at ryge. Der er således et stort potentiale i forhold til at forbedre sundhedstilstanden for eleverne i deres videre livsforløb.

Forældrenes holdning til rygning

Eleverne i undersøgelsen er også blevet spurgt: "Hvad mener dine forældre om rygning?"

Tabel 8.8. "Hvad mener dine forældre om rygning?" (Procent)

	7. klasse (N=1359)	8. klasse (N=1315)	9. klasse (N=1135)	I alt (N=3890)
De har forbudt mig at ryge.	55	50	42	50
De vil helst ikke have at jeg ryger.	34	39	47	40
De synes, at det er i orden, hvis jeg ryger.	1	2	3	2
Jeg ved ikke, hvad mine forældre synes.	9	9	8	9
I alt	100	100	100	100

Tabel 8.8 viser, at halvdelen af samtlige elevers forældre har forbudt deres børn at ryge. Andelen er dog faldende fra de yngste klasser til de ældste. Det omvendte gør sig gældende for de forældre, der ifølge deres egne børn helst ikke vil have, at børnene ryger. Forældrenes holdning til børnenes rygning afhænger således i nogle tilfælde af børnenes alder. Meget få forældre (3 procent) mener ifølge eleverne, at det er i orden, at børnene ryger, mens 9 procent af eleverne ikke kender deres forældres holdninger til spørgsmålet.

8.3 Euforiserende stoffer

En lille del af de unge får tidligt erfaring med euforiserende stoffer. Derfor er det vigtigt at afdække udbredelsen af dette problem. Hash er efter alkohol det hyppigst anvendte rusmiddel blandt de unge, og et hyppigt forbrug kan medføre sociale problemer eller tilmed være sundhedsskadeligt.

Eleverne er blevet spurgt: "Har du nogensinde prøvet at ryge hash, marihuana, pot eller skunk?", og "Har du nogensinde prøvet at tage stoffer, fx heroin, LSD, speed, amfetamin, kokain eller ecstasy?"

Tabel 8.9. Har du nogensinde prøvet... (Procent)

	7. klasse (N=1351)	8. klasse (N=1301)	9. klasse (N=1118)	I alt (N=3770)
At ryge hash, marihuana, pot eller skunk?	1	4	4	3
At tage stoffer, fx heroin, LSD, speed, amfetamin, kokain eller ecstasy?	1	1	0	1

Andelen, som har erfaringer med euforiserende stoffer, er lille. Samlet for elever i 7.-9. klasse har tre procent prøvet hash, marihuana, pot eller skunk og én procent har erfaring med stoffer.

Sammenlignet med nationale resultater har betydeligt færre unge i Odense erfaringer med hash⁴⁹. Det er igen centralt at nævne, at det kan have betydning, at elever i 9. klasse ikke har svaret anonymt.

⁴⁹ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

9. Sex og prævention

Seksuel sundhed er ifølge WHO⁵⁰ et samspil af biologiske, psykologiske samt sociale forhold med betydning for individets sundhedstilstand. Seksualadfærd er således en del af sundheden. I det følgende kapitel beskrives elevernes svar i forhold til seksuel debut og anvendelse af prævention.

Sammenfatning

- 97 procent af eleverne i 7. klasserne har ikke haft samleje. I 8. klasserne er andelen reduceret til 91 procent, og i 9. klasserne udgør andelen af elever, der ikke har haft samleje, 79 procent
- Der er i 2011 væsentligt færre elever, der har haft samleje sammenlignet med 2009
- Der er ikke betydelig forskel mellem kønnene i 7.-9. klasserne for seksuel debut
- Gennemsnitsalderen for seksuel debut er 13,7 år. Sammenlignes med resultatet fra Skolesundhedsprofilen i Odense i 2009⁵¹ er det samme seksuelle debutalder (13,8 år)
- Andelen af piger og drenge i 9. klasse i Odense, der brugte prævention ved seneste samleje, er større sammenlignet med nationale resultater

9.1 Seksuel debut

Debutalderen har betydning, idet tidlig seksuel debut kan have konsekvenser for den unges helbred og velbefindende. Endvidere har tidlig seksuel debut sammenhæng med anden risikoadfærd som fx alkoholforbrug og rygning. Tidlig seksuel debut er også forbundet med en tendens til ubeskyttet eller dårligt beskyttet sex med risiko for uønsket graviditet og kønssygdomme til følge.⁵²

I forhold til seksuel debut er eleverne blevet stillet følgende spørgsmål: "Har du nogensinde haft samleje?"

⁵⁰ *Sexual Health*. World Health Organization. www.who.int/topics/sexual_health/en/ (31-10-11)

⁵¹ *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune*. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

⁵² *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

Tabel 9.1. Har du nogensinde haft samleje? (Procent)

	7. klasse (N=1359)	8. klasse (N=1312)	9. klasse (N=1132)	I alt (N=3803)
Ja	3	9	21	11
Nej	97	91	79	89
I alt	100	100	100	100

Tabel 9.1 viser, at langt størstedelen (97 procent) af eleverne i 7. klasserne ikke har haft samleje. I 8. klasserne er andelen reduceret til 91 procent, og i 9. klasserne udgør andelen af elever, der ikke har haft samleje, 79 procent.

21 procent af eleverne i 9. klasse har svaret, at de har haft samleje. Sammenlignes det med Skolesundhedsprofilen for 2009 i Odense⁵³ er det en reduktion på 16 procentpoint.

Andelen på 79 procent, der har svaret, at de ikke har haft sex i 9. klasse er 16-17 procentpoint større end resultaterne fra den nationale *Skolebørnsundersøgelsen 2010*⁵⁴. Således er andelen af elever i 9. klasserne, der i indeværende undersøgelse har svaret, at de ikke har haft samleje, markant højere end i både den nationale Skolebørnsundersøgelse og tidligere tal for Odense.⁵⁵

Der er ikke betydelig forskel mellem kønnene i 7.-9. klasserne på debutalderen for samleje. Dette er i overensstemmelse med *Ung2006 15 – 24-åriges seksualitet – viden, holdninger og adfærd*⁵⁶ samt *En undersøgelse blandt Viborgs Kommunes 9. klasser*⁵⁷, der viste, at der er sket en udligning mellem kønnene i forhold til seksuel debutalder gennem det sidste årti.

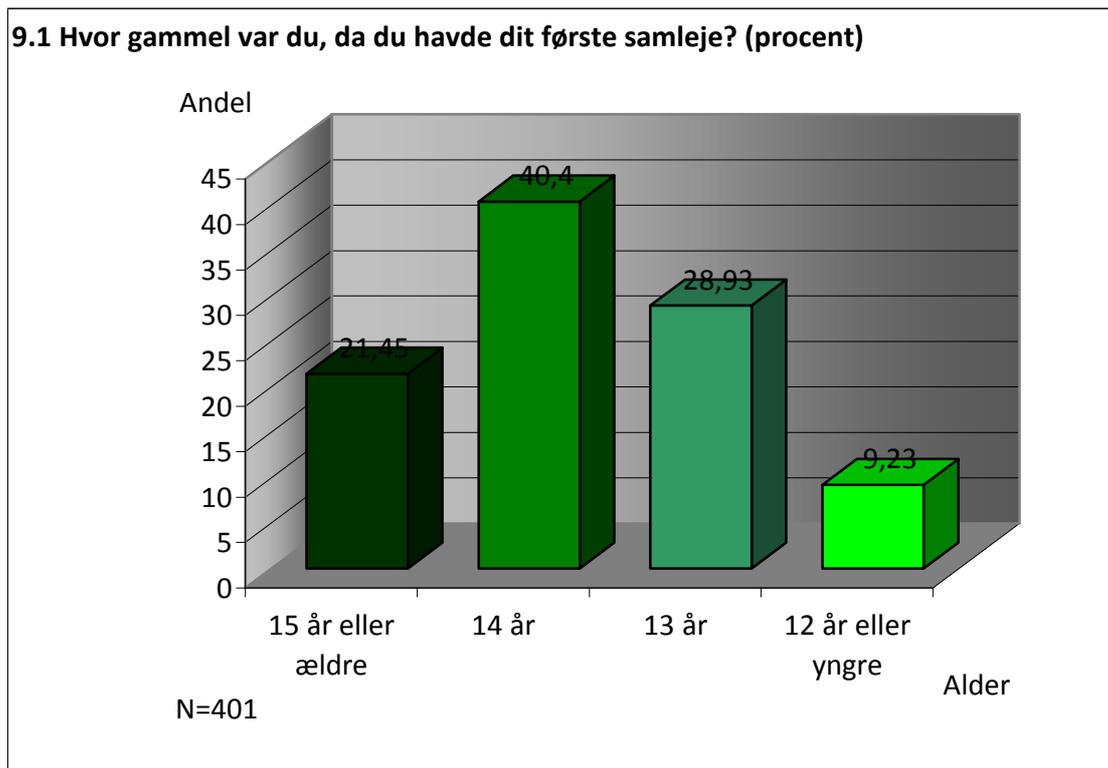
⁵³ *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009.* Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

⁵⁴ *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

⁵⁵ Det er centralt at bemærke, at elever i 9. klasse ikke har svaret anonymt, hvilket de har i de undersøgelser, der sammenlignes med. Den manglende anonymitet kan naturligvis spille ind på resultatet – og eventuelt så nogle elever svarer, at de ikke har haft samleje, selvom de har.

⁵⁶ *Ung 2006 15-24-åriges seksualitet – viden, holdninger og adfærd*, lektor mag.scient.soc. Lisbeth B. Nielsen, Sundhedsstyrelsen, København 2007

⁵⁷ Sex og Samfund. *Seksuel aktivitet og præventionsvaner blandt unge gennem 14 år – En undersøgelse blandt Viborg Kommunes 9. klasser.* www.sexogsamfund.dk/Default.aspx?ID=347 (27-10-11)

I forhold til seksuel debutalder er datagrundlaget relativt spinkelt, idet kun elever, der har svaret, at de har haft samleje, svarer på spørgsmålet om alder ved seksuel debut. I alt har 401 elever svaret på spørgsmålet. I figur 9.1 ses det, at hovedparten af eleverne, der har svaret på spørgsmålet, har angivet, at de var 13 eller 14 år ved seksuel debut. 40 procent af eleverne, der har haft samleje, var 14 år. Og 29 procent var 13 år.

Gennemsnitsalderen for seksuel debut er 13,7 år. Sammenlignes med resultatet fra Skolesundhedsprofilen i Odense i 2009⁵⁸ er det samme seksuelle debutalder (13,8 år).

9.2 Brug af prævention

I forhold til brug af prævention er der stillet følgende spørgsmål: "Hvilken prævention brugte du ved dit seneste samleje? (Angiv gerne flere svar). Der er lavet en analyse, der afdækker, om eleverne har anvendt prævention ved seneste samleje.

⁵⁸ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

Tabel 9.2. Hvilken prævention brugte du ved dit seneste samleje? (Procent)

	7. klasse (N=45)	8. klasse (N=123)	9. klasse (N=236)	I alt (N=404)
Brugte ikke prævention ved seneste samleje	24	14	6	10
Brugte prævention ved seneste samleje	76	86	94	90
I alt	100	100	100	100

Tabel 9.2 viser, at 86 procent af 8. klasserne har anvendt prævention ved sit seneste samleje, og denne andel er steget til 94 procent i 9. klasserne. Ud fra et risikoperspektiv er udviklingen mellem det ottende og det niende klassetrin vigtig og positiv. Om udviklingen kan skyldes en mere bevidst seksuel adfærd er uvist.

Flere piger brugte prævention ved seneste samleje. Datagrundlaget er for spinkelt til at vurdere, om der er forskel mellem køn på de enkelte klassetrin.

Sammenlignes eleverne i 9. klasse med den nationale skolesundhedsprofil fra Statens Institut for Folkesundhed⁵⁹ er der flere piger og drenge i Odense, der har brugt prævention ved seneste samleje. I Odense er andelen blandt pigerne 97 procent og andelen blandt drengene 91 procent. På nationalt niveau er andelen blandt piger 94 procent og andelen blandt drengene 86 procent.

3333

⁵⁹ *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011: 15-årige, der ikke har anvendt beskyttelse ved seneste samleje, er 6 procent af pigerne og andelen af drenge er 14 procent.

10. Sociale relationer

Dette kapitel beskriver de sociale relationer mellem elever og voksne på skolen, samt forholdet til kammerater og venner – herunder, om der er negative sociale relationer som konflikter og mobning.

Sammenfatning

- Hovedparten af eleverne er altid (51 procent) eller for det meste (40 procent) med i fællesskabet i klassen
- 7.-9. classes drenge er oftere med i fællesskabet i klasser end pigerne
- Eleverne synes, at de for det meste (55 procent) eller altid (33 procent) er gode ved hinanden i klassen
- Drengene mener i højere grad end pigerne, at de er gode ved hinanden i klassen
- Eleverne i 5. klasse mener i lagt højere grad end eleverne i 7.-9. klasse, at der altid er en voksen, der gør noget, hvis en elev har det svært i skolen (60 procent mod 37 procent)
- Op mod hver fjerde elev (23 procent) oplever, at der tit eller meget tit er konflikter på skolen
- Tre ud af fire elever vurderer, at det tit eller meget tit ender på en god måde, når eleven selv eller nogen i klassen har været uvenner. Eleverne i 5. klasse oplever, at det meget ofte ender godt, mens 7.-9. classes elever oplever, at det ofte ender godt
- Hver fjerde elev (23 procent) i 5. klasse er inden for de seneste to måneder blevet mobbet i skolen
- 17 procent af eleverne har selv været med til at mobbe en anden eller andre elever i skolen i løbet af de seneste to måneder
- Drenge er oftere mobbere end piger

10.1 Skolen og kammerater

Elevernes sociale relationer og netværk i klassen og på skolen har stor betydning for elevernes trivsel og læring og er dermed også essentielt i forhold til elevernes mulighed for et godt liv. Eleverne udvikler sig med alderen mere og mere mod den verden, de er omgivet af – herunder venner og kammerater som vigtige ressourcer til spejling og udvikling.

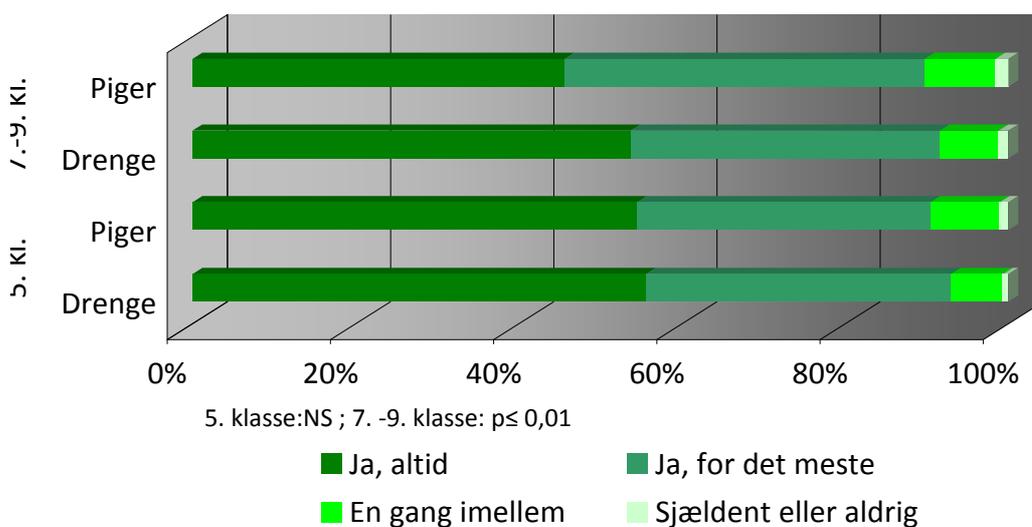
Elevernes sociale relationer i forhold til skolen og kammerater er afdækket via spørgsmål omkring fællesskab i klassen, konflikter og håndtering af konflikter.

Tabel 10.1. Er du med i fællesskabet i klassen? (Procent)

	5. klasse (N=1442)	7.-9. klasse (N=3799)	I alt (N=5241)
Ja, altid	55	50	51
Ja, for det meste	37	41	40
En gang imellem	7	8	8
Sjældent eller aldrig	1	1	1
I alt	100	100	100

Hovedparten af eleverne er altid (51 procent) eller for det meste (40 procent) med i fællesskabet i klassen. Der ses en lille tendens til, at fællesskabet ændrer sig i de større klasser, hvor andelen, der altid er med i fællesskabet i klassen, falder lidt, mens andelen, som for det meste er med, stiger tilsvarende.

Figur 10.1 Er du med i fællesskabet i klassen?

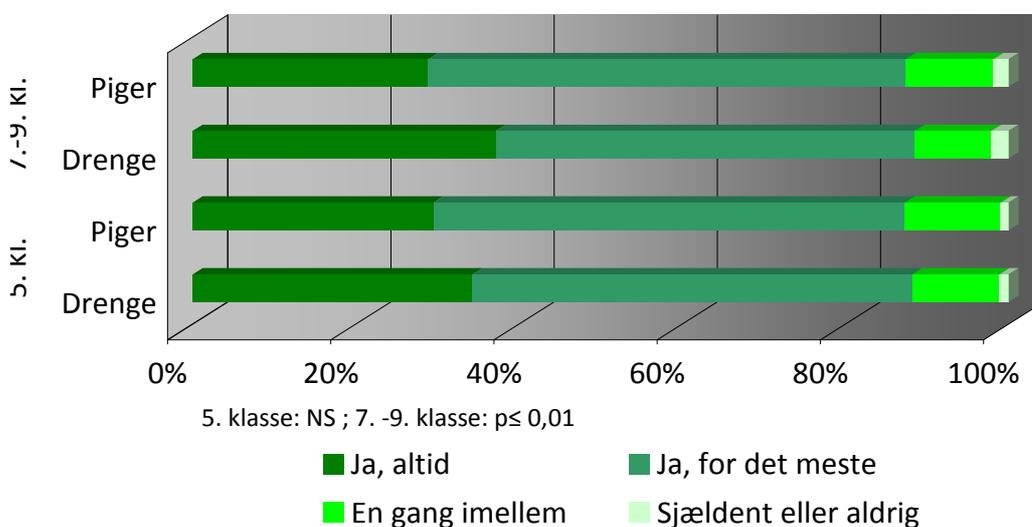
I 5. klasse ses ingen betydningsfuld forskel mellem drenge og piger, mens der i 7.-9. klasse ses en lidt større andel af drenge, som altid er med i fællesskabet i klasse, og en tilsvarende mindre andel, der for det meste er med i fællesskabet, sammenlignet med pigerne. Der er ligeledes en lidt større andel af piger, som en gang imellem er med i fællesskabet i klassen sammenlignet med drengene, hvilket også ses hos 5. klasserne.

Tabel 10.2. Synes du, I er gode ved hinanden i klassen? (Procent)

	5. klasse (N=1437)	7.-9. klasse (N=3786)	I alt (N=5223)
Ja, altid	32	33	33
Ja, for det meste	56	55	55
En gang imellem	11	10	10
Sjældent eller aldrig	1	2	2
I alt	100	100	100

Eleverne synes, at de for det meste (55 procent) eller altid (33 procent) er gode ved hinanden i klassen, mens 10 procent mener, at dette kun er tilfældet en gang i mellem.

Figur 10.2 Synes du, I er gode ved hinanden i klassen?

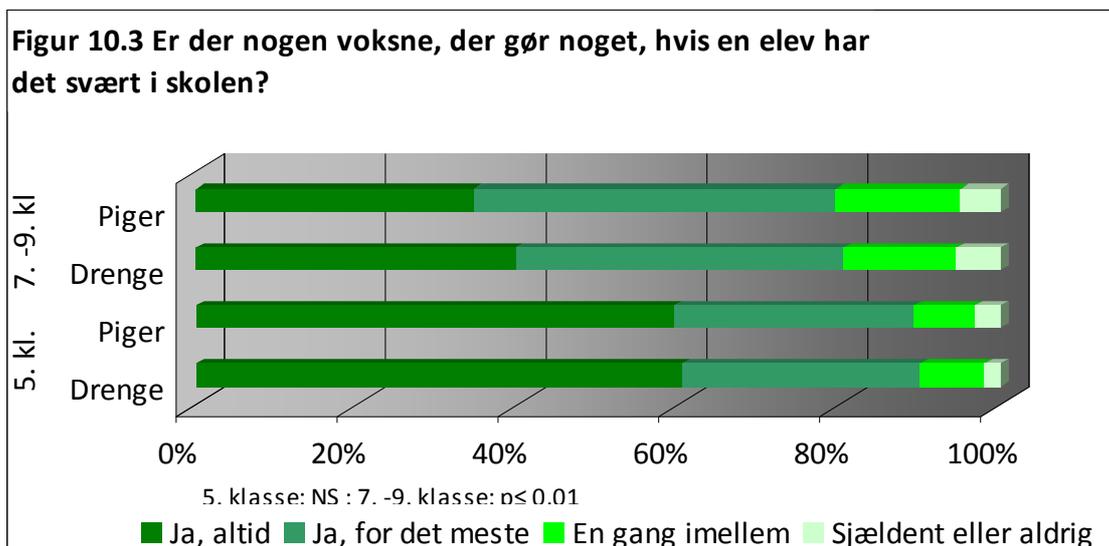

I 7.-9. klasse synes drenge i højere grad end pigerne, at de er gode ved hinanden i klassen. Der ses ingen betydningsfulde forskelle mellem drenge og piger i forhold til kammeratskab i klassen i 5. klasse. Der er dog en lille tendens til, at drengene i højere grad end pigerne mener, at de er gode ved hinanden i klassen.

Tabel 10.3. Er der nogen voksne, der gør noget, hvis en elev har det svært i skolen? (Procent)

	5. klasse (N=1422)	7.-9. klasse (N=3765)	I alt (N=5187)
Ja, altid	60	37	43
Ja, for det meste	30	43	39
En gang imellem	8	15	13
Sjældent eller aldrig	3	5	4
I alt	100	100	100

Eleverne i 5. klasse mener i lagt højere grad end eleverne i 7.-9. klasse, at der altid er en voksen, der gør noget, hvis en elev har det svært i skolen (60 procent mod 37 procent). Der ses omvendte tendenser i andelen af elever, der mener, at der for det meste eller en gang imellem er en voksen, som gør noget.

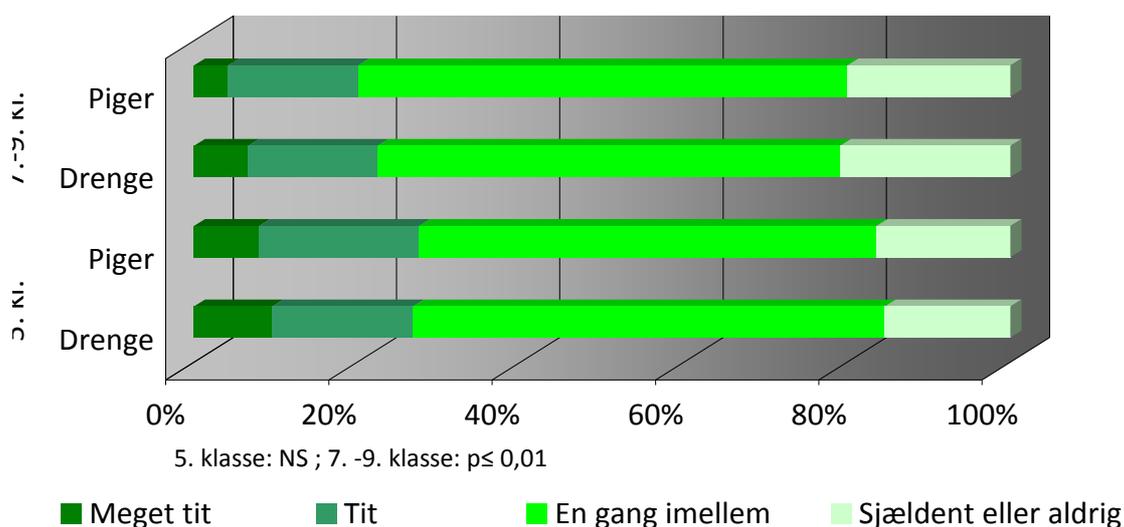
Der ses ingen forskel mellem drenge og piger i 5. klasse, mens der i 7.-9. classes ses en lille tendens til, at drengene i højere grad end pigerne mener, at der altid er en voksen, som kan gøre noget, hvis en elev har det svært i skolen.

Tabel 10.4. Hvor tit oplever du, at der er konflikter på skolen (slåskamp, skænderier, uenigheder og lignende)? (Procent)

	5. klasse (N=1433)	7.-9. klasse (N=3767)	I alt (N=5200)
Meget tit	9	5	6
Tit	18	16	17
En gang imellem	57	58	58
Sjældent eller aldrig	16	20	19
I alt	100	100	100

Op mod hver fjerde elev (23 procent) oplever, at der tit eller meget tit er konflikter på skolen. Denne oplevelse er lidt mere udbredt hos 5. klasses eleverne sammenlignet med 7.-9. klasses eleverne (27 procent mod 21 procent).

Figur 10.4 Hvor tit oplever du, at der er konflikter på skolen?

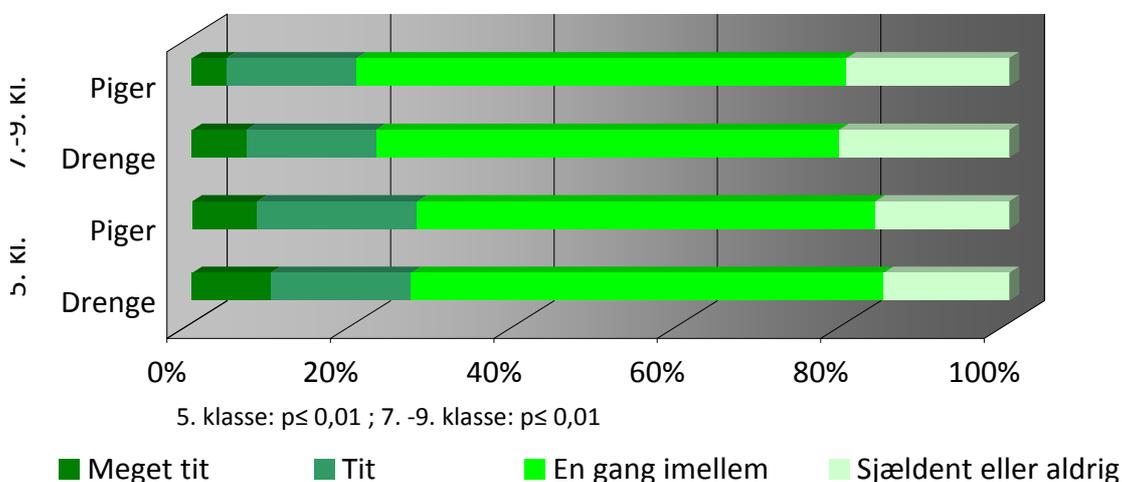
Opfattelsen af hvor ofte, der er konflikter på skolen, varierer ikke umiddelbart på tværs af køn, og slet ikke i 5. klasse. I 7.-9. klasse ses en lille tendens til at lidt flere drenge end piger vurderer, at der meget tit er konflikter på skolen (7 procent mod 4 procent).

Tablet 10.5. Hvor tit ender det på en god måde, når du eller nogen i din klasse har været uvenner? (Procent)

	5. klasse (N=1382)	7.-9. klasse (N=3764)	I alt (N=5128)
Meget tit	44	28	32
Tit	35	47	44
En gang imellem	18	19	19
Sjældent eller aldrig	4	5	5
I alt	100	100	100

Tre ud af fire elever vurderer, at det tit eller meget tit ender på en god måde, når eleven selv eller nogen i klassen har været uvenner. Eleverne i 5. klasse oplever i højere grad end eleverne i 7.-9. klasse, at dette sker meget tit, mens eleverne i 7.-9. klasse i højere grad vurderer, at dette sker tit.

Figur 10.5 Hvor tit ender det på en god måde, når du eller nogen i din klasse har været uvenner?

Opfattelsen af hvor ofte, et uvenskab ender godt, varierer ikke umiddelbart på tværs af køn. Der ses kun ganske få ændringer, som for 5. classes elever kan skyldes tilfældigheder. I 7.-9. klasse ses en lille tendens til, at lidt flere drenge end piger vurderer, at et uvenskab meget tit ender godt. Samtidig er der også lidt flere drenge end piger, som vurderer, at et uvenskab sjældent eller aldrig ender godt.

10.2 Mobning

Mobning kan have meget alvorlige konsekvenser for børn og unges trivsel, sygdomssymptomer, deres selvfølelse og deres evne til at koncentrere sig i skolen.

Til at afdække omfanget af mobning anvendes følgende definition af mobning:

"Mobning er når man gentagne gange bliver holdt udenfor, drillet, slået eller generet på en ubehagelig måde".

Eleverne er derefter stillet følgende to spørgsmål: "I de seneste to måneder: Hvor tit er du blevet mobbet i skolen?" hhv. "Hvor tit har du selv været med til at mobbe en anden/andre elever i skolen?"

Tabel 10.6 I de seneste to måneder: Hvor tit er du blevet mobbet i skolen? (Procent)

	5. klasse (N=1447)	7.-9. klasse (N=3817)	I alt (N=5264)
Jeg er ikke blevet mobbet	77	85	83
Det er sket en eller to gange	16	10	12
2-3 gange om måneden	3	2	2
Ca. én gang om ugen	2	1	1
Flere gange om ugen	2	1	2
I alt	100	100	100

Der er langt flere elever i 5. klasse end i 7.-9. klasse, som i de seneste to måneder er blevet mobbet i skolen (23 procent mod 15 procent). En undersøgelse af københavnske skolebørn viser samme tendens med 25 procent i 5. klasse og 13 procent i 7.-9. klasse⁶⁰. Hovedparten er blevet mobbet 1-2 gange inden for de seneste to måneder (hhv. 16 procent i 5. klasse og 10 procent i 7.-9. klasse). I alt oplever 3 procent af eleverne i 5. eller 7.-9. klasse at blive mobbet en til flere gange om ugen. Tilsvarende viser en københavnsk undersøgelse af hele 6 procent af eleverne i 5. klasse bliver mobbet en til flere gange om ugen, mens tallet for de ældste elever er 2 procent.

Der er en klar sammenhæng mellem mobning og elevers glæde ved skolegang. Elever, der er blevet mobbet inden for de seneste to måneder, er i mindre grad glad for at gå i skole sammenlignet med elever, der ikke er blevet mobbet.

Der er relativ stor variation i andelen af elever, der oplever at blive mobbet i folkeskolerne i Odense Kommune. Andelen varierer mellem 10 procent og 26 procent. Resultater fra Statens Institut for Folkesundhed nationale skolesundhedsprofil fra 2010 viser ligeledes, at der er stor forskel fra skole til skole (et spænd fra 5 procent til 40 procent).

Der er ikke signifikant forskel mellem drenge og piger i relation til at have oplevet mobning.

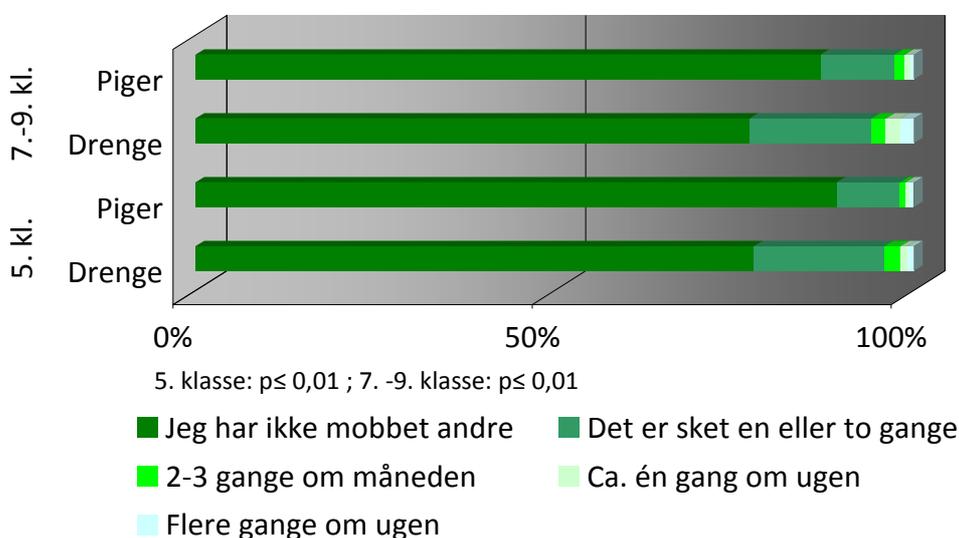
⁶⁰ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

Tabel 10.7. I de seneste to måneder: Hvor tit har du selv været med til at mobbe en anden/andre elever i skolen? (Procent)

	5. klasse (N=1441)	7.-9. klasse (N=3814)	I alt (N=5255)
Jeg har ikke mobbet andre	84	82	83
Det er sket en eller to gange	13	14	14
2-3 gange om måneden	2	2	2
Ca. én gang om ugen	1	1	1
Flere gange om ugen	1	1	1
I alt	100	100	100

Tabel 10.7 viser, at 17 procent af eleverne selv har været med til at mobbe en anden eller andre elever i skolen i løbet af de seneste to måneder. De har typisk mobbet 1-2 gange i løbet af de seneste to måneder. Der ses ingen variation på tværs af klassetrin. En anden undersøgelse af mobning⁶¹ viser højere andele af elever, der mobber 2-3 gange om måneden eller oftere (6 procent) sammenlignet med en undersøgelse af københavnske skolebørn (4 procent).⁶²

Figur 10.6 I de seneste 2 måneder: Hvor tit har du selv været med til at mobbe en anden/andre elever i skolen?

Det er typisk drengene, som mobber andre elever på skolen. Omkring hver 5. dreng er mobber (20 procent), mens det kun gælder for ca. 10-12 procent af pigerne. Samtidig ses det af figur 10.6, at der er en tendens til, at andelen af elever, der mobber andre,

⁶¹ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

⁶² Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

stiger med alderen. Disse tendenser med flere drenge og ældre, som mobber, ses ligeledes i en anden undersøgelse af mobning.⁶³

10.3 Børn og unges relation til voksne

Elevernes sociale netværk har stor betydning for deres trivsel og oplevelse af at have et godt liv. Elevernes sociale netværk er afdækket via spørgsmålene: "Har du nogen venner eller veninder at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dig?" og "Har du nogen voksne at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dig?". Spørgsmålet omkring elevernes relation til venner/veninder er beskrevet tidligere i rapporten under kapitel 4 om effektmål.

Tabel 10.8. Har du nogen voksne at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dig? (Procent)

	5. klasse (N=1440)	7.-9. klasse (N=3774)	I alt (N=5214)
Ja, flere	78	74	75
Ja, en enkelt	18	18	18
Nej, ingen	4	8	6
I alt	100	100	100

Som det fremgår af tabel 10.8 har langt de fleste elever (94 procent) nogen voksne at tale med, når der opstår problemer, mens andelen, der ikke har nogen at tale med, er på 6 procent. Andelen af elever, som ikke har nogen voksne at tale med, er større for børn i 7.-9. klasse (8 procent) sammenlignet med 5. klasse (4 procent). Tallene stemmer overens med en tilsvarende undersøgelse fra Københavns Kommune, hvor hhv. 3 procent af eleverne i 5. klasse og 6 procent af eleverne i 7.-9. klasse ikke har nogen voksen at tale med, hvis der er noget, der virkelig plager dem.⁶⁴ Generelt er der ingen signifikant forskel mellem drenge og piger i forhold til nære voksne relationer.

⁶³ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

⁶⁴ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

Billede: Colourbox

11. Fritid

I dette kapitel beskrives børn og unges deltagelse i fritidslivet. Eleverne er blevet spurgt, om de går til fritidsaktiviteter efter skole, om de deltager i de fritidsaktiviteter, de kunne tænke sig, og om de har et fritidsjob. Spørgsmål omkring fritid og fysisk aktivitet indgår i kapitel 6 om Fysisk aktivitet og nærmiljø.

Sammenfatning

- Størstedelen af eleverne (79 procent) går til fritidsaktiviteter efter skole. Sport er den mest udbredte fritidsaktivitet, idet 59 procent af eleverne i 5. og 7.-9. klasse går til sport
- Flere drenge end piger går til sport i deres fritid. Færre piger end drenge går til fritidsaktiviteter efter skole
- Størstedelen af eleverne i 5. klasse går i fritidsklub, mens andelen i 7.-9. klasse er noget lavere, hvilket er helt naturligt i forhold til fritidsklubbernes målgruppe
- Andelen af elever, der har et fritidsjob, er størst for elever i 9. klasse (42 procent). Samlet for 7.-9. klasse er der cirka en tredjedel, der har et fritidsjob
- I 9. klasse er der flere piger end drenge, der har et fritidsjob

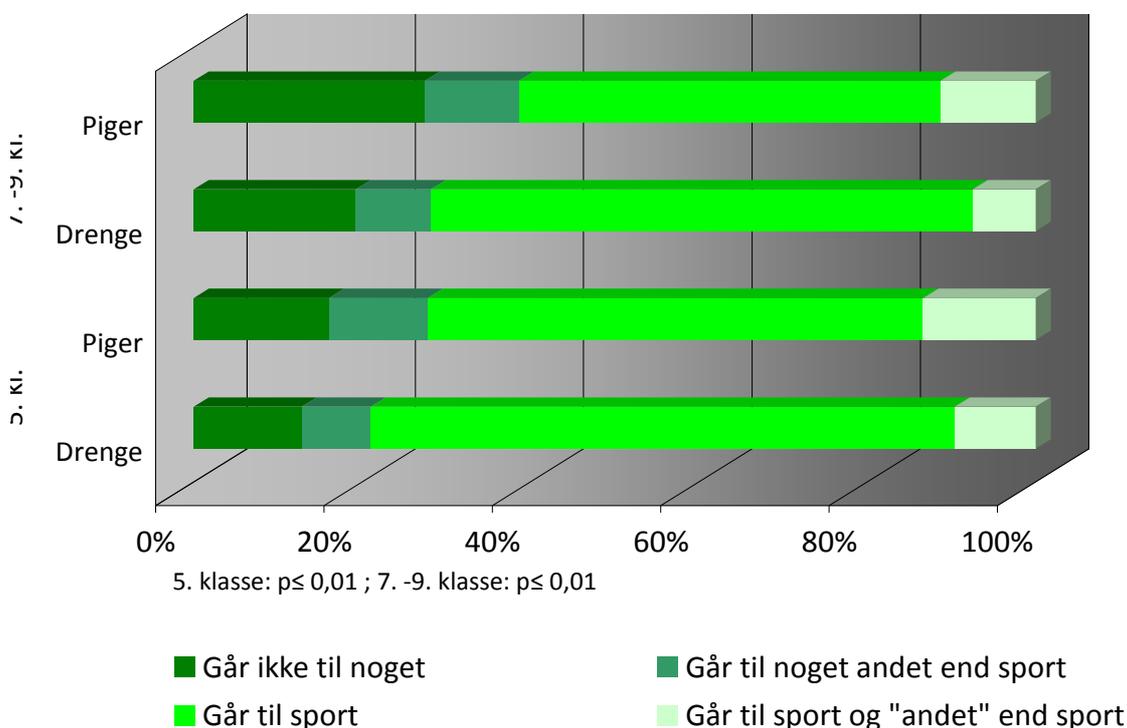
Eleverne har besvaret et spørgsmål om, hvorvidt de går til fritidsaktiviteter efter skole. De har haft mulighed for at svare, at de "går til sport", "går til andet end sport", eller at de "ikke går til noget i fritiden".

Tabel 11.1 Går du til fritidsaktiviteter efter skole? (Procent)

	5. klasse (N=1451)	7.-9. klasse (N=3827)	I alt (N=5278)
Går ikke til noget	14	23	21
Går til "andet" end sport	10	10	10
Går til sport	64	57	59
Går til sport og "andet" end sport	12	9	10
I alt	100	100	100

Cirka en fjerdedel af eleverne i 7.-9. klasse går ikke til noget i fritiden. I 5. klasse er der tale om en betydelig mindre andel (14 procent). Relativt få går til andet end sport (10 procent for både 5. klasse og 7.-9. klasse). Næsten to ud af tre (64 procent) i 5. klasse går kun til sport i fritiden, mens andelen for 7.-9. klasse er mindre (57 procent). Se tabel 11.1.

Figur 11.1 Går du til fritidsaktiviteter efter skole? (Procent)

Der er betydelig forskel mellem drenge og piger ift. deres deltagelse i fritidslivet. En betydelig større andel drenge går til sport i fritiden (jf. figur 11.1). I 5. klasse går 69 procent til sport i fritiden, mens andelen hos pigerne er 59 procent. I forlængelse heraf er der samtidig en større andel af pigerne, der ikke går til noget sammenlignet med drengene. Tendenserne gælder for både 5. klasse og 7.-9. klasse.

Eleverne er blevet stillet spørgsmålet "Deltager du i de fritidsaktiviteter, du kunne tænke dig?"

Tabel 11.2. Deltager du i de fritidsaktiviteter, du kunne tænke dig? (Procent)

	5. klasse (N=1451)	7.-9. klasse (N=3804)	I alt (N=5255)
Ja	78	71	73
Nej	6	11	10
Ved ikke	16	18	17
I alt	100	100	100

Langt størstedelen af børn og unge i undersøgelsen deltager i de fritidsaktiviteter de ønsker (78 procent i 5. klasse og 71 procent i 7.-9. klasse). Samtidig er det værd at bemærke, at en relativ stor gruppe af eleverne ikke ved, om det er tilfældet (17 procent).

Der er ikke forskel på andelen af drenge og piger i relation til, om de deltager i de fritidsaktiviteter, de ønsker.

Tabel 11.3. Går du i fritidsklub? (Procent)

	5. klasse (N=1446)	7.-9. klasse (N=3813)	I alt (N=5259)
Ja	64	28	38
Nej	34	67	58
Ved ikke	2	5	4
I alt	100	100	100

Andelen af elever i 5. klasse, der går i fritidsklub, er væsentlig større end 7.-9. klasse (64 procent mod 28 procent). Der er tale om en stor andel af eleverne i 5. klasse, der er aktive i fritidsklubber i kommunen. Der er ikke signifikant forskel mellem drenge og piger i forhold til deltagelse i fritidsklubber, men en lille forskel i 7.-9. klasse. Her går drenge (29 procent) hyppigere i fritidsklub end piger (26 procent).

Som det sidste i forhold til fritidsaktiviteter har eleverne svaret på et spørgsmål om fritidsjob: "Har du et fritidsjob?" Det er kun elever i 7.-9. klasse, der har svaret på spørgsmålet.

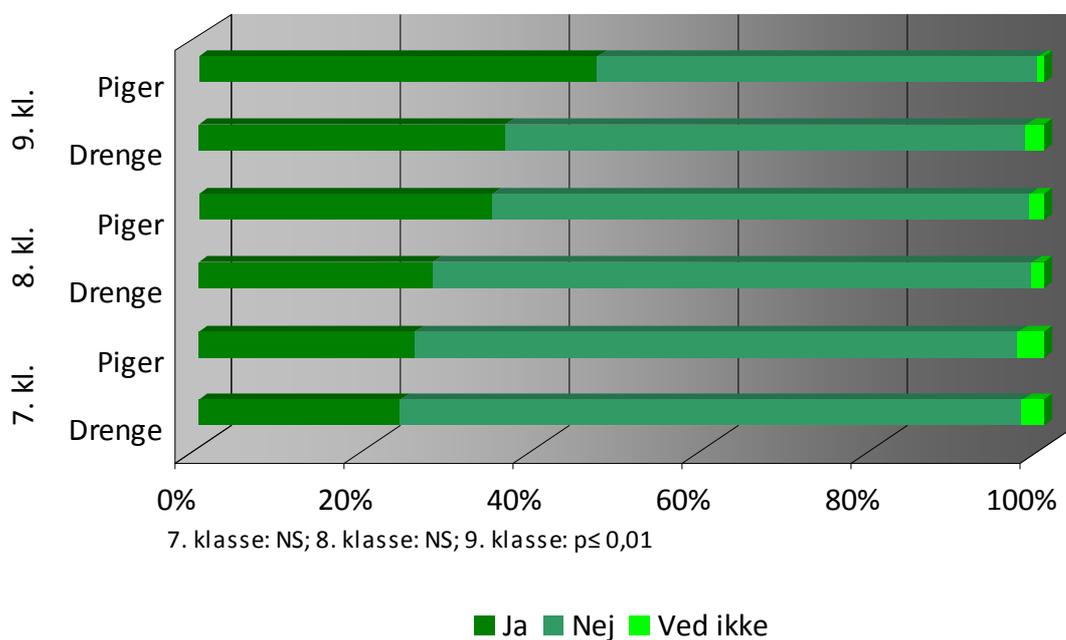
Tabel 11.4. Har du et fritidsjob? (Procent)

	7. klasse (N=1364)	8. klasse (N=1313)	9. klasse (N=1138)	I alt (N=3815)
Ja	24	31	42	32
Nej	73	67	57	66
Ved ikke	3	1	1	2
I alt	100	100	100	100

Andelen af elever, der har et fritidsjob, er størst for elever i 9. klasse (42 procent). Samlet for 7.-9. klasse er der cirka en tredjedel (32 procent), der har et fritidsjob.

Der er en tydelig sammenhæng mellem det at have et fritidsjob og konkrete planer efter folkeskolen. Hos elever, der har et fritidsjob, er andelen, der har planer efter folkeskolen, 70 procent. Andelen for elever uden fritidsjob er 62 procent. Erfaring fra fritidsjob kan eventuel give elever større grad af afklaring vedr. ønsker efter folkeskolen. En anden tolkning kan være, at der er tale om elever med et større overskud. Et overskud eller målrettethed, der gør, at eleverne både har fritidsjob og fremtidsplaner.

Figur 11.2 Har du et fritidsjob?

Piger har i større grad fritidsjob end drenge. 47 procent af pigerne i 9. klasse har et fritidsjob, mens andelen blandt drengene er 36 procent. Der er mindre forskelle i 7. og 8. klasse. Forskelle som ikke er signifikante.

Billede: Colourbox

12. Sygdomme og symptomer

I dette kapitel belyses elevernes symptomer og sygdomme. Elevernes symptomer er relevante at afdække, idet elever med hyppige symptomer kan have problemer med indlæring og trivsel. I kapitlet afdækkes også unges forbrug af smertestillende medicin.

Sammenfatning

- Resultaterne viser, at en stor andel af eleverne har oplevet at have symptomer og gener de seneste to uger
- Der er betydelige kønsforskelle i symptombelastningen i relation til hovedpine i 7.-9. klasserne, hvor andelen af piger, der har haft symptomer, er større end andelen af drenge
- Knap en tredjedel af de odenseanske folkeskolebørn har haft en ophobning på 3 eller flere symptomer inden for de seneste to uger
- Andelen af elever i 9. klasserne, der har benyttet sig af medicin, er 41 procent

12.1 Symptomer

I forhold til symptomer er eleverne i 7.-9. klasserne blevet stillet følgende spørgsmål: "Har du inden for de sidste 2 uger haft hovedpine, mavesmerter, smerter i ryggen, andre smerter, søvnproblemer og humørsvingninger?" Spørgsmålet er stillet med mulighed for at krydse hvert enkelt symptom af i spørgeskemaet.

Tabel 12.1. Har du inden for de sidste 2 uger haft...: (Procent)

	7. klasse (N=1227)	8. klasse (N=1170)	9. klasse (N=1081)	I alt (N=3478)
Mavesmerter	34	38	36	36
Humørsvingninger	34	39	36	36
Hovedpine	49	55	56	53
Andre smerter	37	41	36	38
Rygsmarter	28	35	42	35
Søvnproblemer	24	29	29	27

Tabel 12.1 viser, at der samlet er 53 procent af eleverne i 7.-9. klasserne, der de seneste 2 uger har haft hovedpine. Endvidere viser tabellen, at der samlet er 36 procent af eleverne i 7.-9. klasserne, der de seneste 2 uger har haft mavesmerter, 35 procent har haft rygsmarter, og 38 procent har haft andre smerter. Ydermere angiver 27 procent at have haft søvnproblemer og 36 procent at have haft humørsvingninger.

Resultaterne understreger, at en stor andel af eleverne har oplevet at have symptomer og gener de seneste to uger.

Generelt er der en lille stigning i andelen af elever, der har haft hovedpine og rygsmerter i mellem 7. klassesettrin og 9. klassesettrin.

Der er betydelige forskelle i symptombelastningen i relation til hovedpine mellem drenge og piger i 7.-9. klasserne, hvor andelen af piger, der har haft symptomer, er større end andelen af drenge.

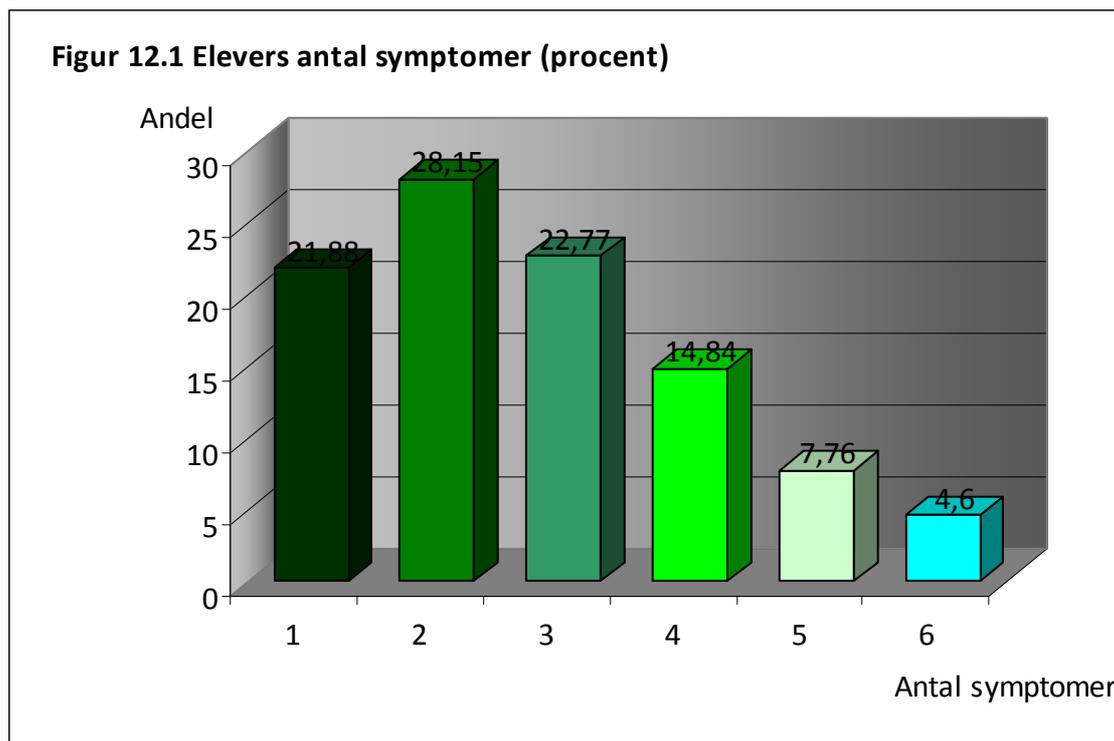
Sammenlignes værdierne med den tidligere lokale undersøgelse "En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune – Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009"⁶⁵, hvor der er blevet spurgt om, hvor ofte eleverne gennem det seneste halve år har haft symptomerne⁶⁶, ses der tendens til en kønsforskel, hvor det primært er pigerne, som lider af symptomerne. Samme forskel mellem drenge og piger i symptombelastningen er fundet i den nationale *Skolebørnsundersøgelse 2010*.⁶⁷ Der er således meget, der tyder på, at når det drejer sig om symptomer på hovedpine, mavesmerter, øvrige smerter, humørsvingninger og søvnbesvær oplever pigerne i langt større grad at være generet. Den nationale undersøgelse fandt, at symptomer på ondt i ryggen var ligeligt fordelt mellem kønnene, mens denne undersøgelse og en tidligere lokal undersøgelse har fundet betydelig forskel i symptombelastningen også ved dette symptom.

Umiddelbart er det overraskende og bekymrende, at der er flere elever, der de seneste to uger har lidt af symptomer på hovedpine, mavesmerter, øvrige/andre smerter og humørsvingninger, end andelen af elever, som ikke har været symptombelastet. I forhold til de to resterende symptomkategorier søvnproblemer og rygsmerter har andelen af elever, der har oplevet at være symptomfri, været størst.

⁶⁵ *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009.* Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

⁶⁶ Der sammenlignes ikke direkte med resultaterne, men med det overordnede fund, da spørgsmålet er stillet væsentlig forskelligt i de to undersøgelser.

⁶⁷ *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

Der fremgår af figur 12.1, at knap en tredjedel (27 procent) af de odenseanske folkeskolebørn har haft en ophobning på 3 eller flere symptomer inden for de seneste to uger. Det er en stor gruppe børn med forekomst af flere symptomer.

I forhold til lægemiddelforbrug er følgende spørgsmål blevet stillet: "Har du inden for de sidste 2 uger taget nogen former for smertestillende medicin fx hovedpinepiller?"

Tabel 12.2. Har du inden for de sidste 2 uger taget nogen former for smertestillende medicin fx hovedpinepiller? (Procent)

	7. klasse (N=1361)	8. klasse (N=1316)	9. klasse (N=1128)	I alt (N=3805)
Ja	28	34	41	34
Nej	68	63	57	63
Ved ikke	4	3	2	3
I alt	100	100	100	100

Tabel 12.2 viser en stigning på 13 procentpoint i andelen af elever fra 7. klassetrin til 9. klassetrin, der har benyttet sig af smertestillende medicin inden for de sidste 2 uger. Andelen af elever i 9. klasse, der har benyttet sig af medicin, er 41 procent, hvilket kan give anledning til bekymring, da et stort forbrug eller et overforbrug ikke er ufarligt. Håndkøbslægemidler kan give sundhedsskadelige bivirkninger⁶⁸ samt skabe misbrug og afhængighed. Undersøgelser viser, at unges forbrug af hovedpinepiller er steget de

⁶⁸ Håndkøbsmedicin. Institut for Rationel Farmakoterapi, IRF.
www.medicinmedfornuft.dk/dk/klar_besked_om_medicin/haandkoebsmedicin/ (08-11-11)

sidste ti år. En ny undersøgelse af årsager til børns forbrug af hovedpinepiller viser, at der kan være sammenhæng mellem forældres forbrug og deres børns.⁶⁹

12.2 Fysiske rammer og symptomer

Skolesundhedsprofilen skal understøtte skolernes undervisningsmiljøvurderinger. Derfor er der også indsamlet data om, hvordan eleverne oplever både de fysiske og æstetiske rammer på skolen. Oplysninger herfra er kombineret med de svar, eleverne har givet på spørgsmålene omkring hovedpine og rygmerter.

Der er fundet en sammenhæng mellem variablerne "har haft hovedpine de seneste 2 uger" og hvorledes eleverne i 7.-9. klasserne vurderer klimaet i lokalerne herunder temperatur, træk, ventilation og udluftning. Viden om indeklima understøtter den fundne sammenhæng. Både temperatur og træk udgør en væsentlig rolle for indeklimaet. Hvis klasselokalet er for varmt, bliver eleverne let dødsige, og den intellektuelle præstationsevne bliver mindre. Studier viser, at nogle vil opleve, at de lettere bliver utilpasse eller får hovedpine, hvis temperaturen er for høj. Oplevelsen af træk skyldes, at en del af kroppen afkøles mere nogle steder end andre. Træk føles ubehageligt, og det kan blandt andet føre til stivhed eller spændinger i nakken, der giver hovedpine.⁷⁰

Ud fra analyser af data i Skolesundhedsprofilen er der sammenfald mellem, om en elev, der har vurderet indeklimaet som "ikke okay", også har haft hovedpine inden for de sidste 2 uger.

Tilsvarende er der en sammenhæng mellem variablerne "rygmerter de sidste 2 uger" og elevernes syn på deres arbejdsplads i form af bord og stol. Viden om arbejdspladsindretning understreger behovet for, at møblerne både er stabile og samtidig giver bevægelsesfrihed for at undgå symptomer fra bevægeapparatet.⁷¹ Således er der sammenfald mellem, om en elev, der har vurderet deres arbejdsplads som "ikke okay", også har haft ondt i ryggen.

Analyser viser, at der er en sammenhæng mellem variablerne "har haft hovedpine de seneste 2 uger", og hvorledes "glæden ved skolegang" opleves af eleverne. Således er der sammenfald mellem, om en elev ikke oplever glæde ved skolegang, og om eleven har haft hovedpine de seneste 2 uger.

⁶⁹ Statens Institut for Folkesundhed ugens tal uge 43 – 2011. *Forældres symptomer påvirker børns brug af medicin mod hovedpine.*

⁷⁰ Indeklimaportalen. *Temperatur og træk.* www.indeklimaportalen.dk/Indeklima/Temperatur_og_traek.aspx (08-11-11)

⁷¹ Videncenter for Arbejds miljø. *Arbejdsstol.* www.arbejds miljoviden.dk/Viden-om-arbejds miljoe/Indretning-af-kontor/Arbejdsstol (08-11-11)

13. Tandsundhed

Tandhygiejne og tandsundhed blandt børn er et kommunalt indsatsområde. Regelmæssig tandbørstning lægger til grund for god tandsundhed. Derfor er det relevant at undersøge, hvor ofte børn og unge børster tænder i forhold til Sundhedsstyrelsens anbefaling om tandbørstning to gange dagligt. I barndommen grundlægges tandbørstningsvaner, som for de flestes vedkommende varer ved resten af livet.

Sammenfatning

- 82 procent af eleverne i 5. klasserne overholder Sundhedsstyrelsens anbefaling om tandbørstning flere gange dagligt.
- 7.-9. klasserne er andelen af elever, der følger Sundhedsstyrelsens anbefaling om tandbørstning flere gange dagligt, reduceret til 79 procent.
- Andelen af elever i 5. klasserne, der forbinder tandlægebesøg med noget dårligt eller meget dårligt, er 8 procent, og ved 7.-9. klasserne er andelen steget til 10 procent.

I forhold til tandsundhed er eleverne blevet stillet følgende spørgsmål: "Hvor ofte børster du tænder?"

Tabel 13.1. Hvor ofte børster du tænder? (Procent)

	5. klasse (N=1450)	7.-9. klasse (N=3796)	I alt (N=5246)
Flere gange om dagen	82	79	80
En gang om dagen	11	13	12
4-6 gange om ugen	3	3	3
1-3 gange om ugen	3	5	4
Sjældnere eller aldrig	1	1	1
I alt	100	100	100

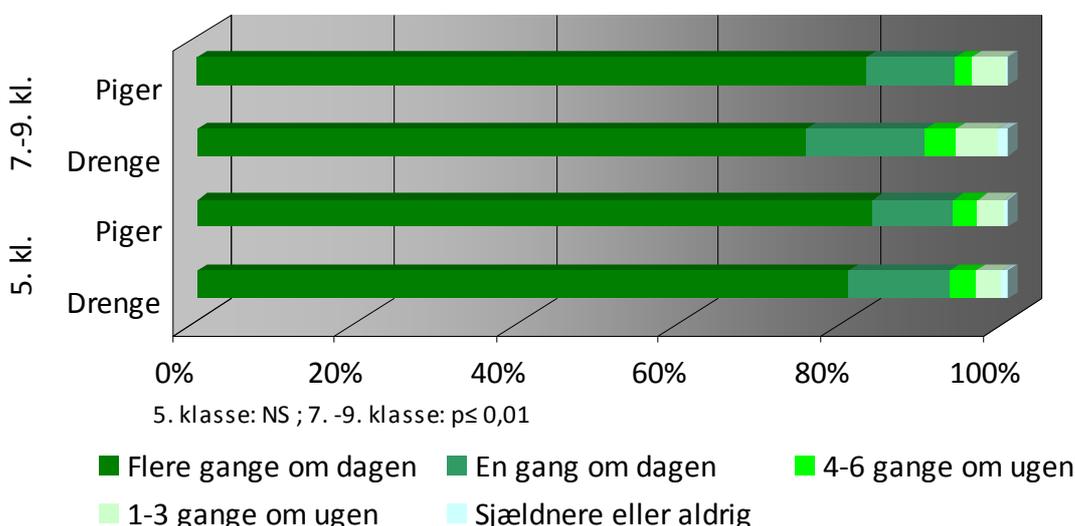
Tabel 13.1 viser, at 82 procent af eleverne i 5. klasserne overholder Sundhedsstyrelsens anbefaling. I 7.-9. klasserne er andelen af elever, der følger Sundhedsstyrelsens anbefaling, reduceret til 79 procent. Andelen af elever i 5. klasserne, der ikke overholder Sundhedsstyrelsens anbefaling, er 18 procent og ved 7.-9. klasserne er andelen steget til 22 procent. Resultaterne stemmer overens med det danske bidrag fra 2010 til det internationale forskningsprojekt "Health Behaviour in School-aged Children"⁷²

⁷² Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

(HBSC). En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009⁷³ viste, at andelen af børn i 7.-9. klasserne, der børster tænder mindre end to gange om dagen, på det tidspunkt var 14,4 procent. Selvom der ikke er overensstemmelse mellem måden spørgsmålet blev stillet på i 2009 og indeværende undersøgelse kan det indikere en stigning i andelen af 7.-9. classes børn, der ikke børster tænder i henhold til Sundhedsstyrelsens anbefaling.

For både 5. klasserne og 7.-9. klasserne er andelen af børn i Odense, der ”børster tænder flere gange om dagen”, større end både landsgennemsnittet kendt fra HBSC⁷⁴ undersøgelsen samt resultaterne i *Børnesundhedsprofil fra Københavns Kommune fra 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige*.⁷⁵

Figur 13.1 Hvor ofte børster du tænder?

Der er ikke betydelig forskel i tandbørstningsvanerne hos drenge og piger i 5. klasserne. Men i 7.-9. klasserne er andelen af piger, som følger Sundhedsstyrelsens anbefaling om to gange dagligt, større end andelen af drengene, der overholder anbefalingen.

⁷³ En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune. Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009. Anders Grøntved et al., Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet. Odense 2009

⁷⁴ Skolebørnsundersøgelsen 2010, Mette Rasmussen og Pernille Due (red.), Statens Institut for Folkesundhed, København 2011

⁷⁵ Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009. Sundhed og trivsel – 11-15-årige. Københavns Kommune, København 2011

13.1 Børn og unges holdning til tandlægebesøg

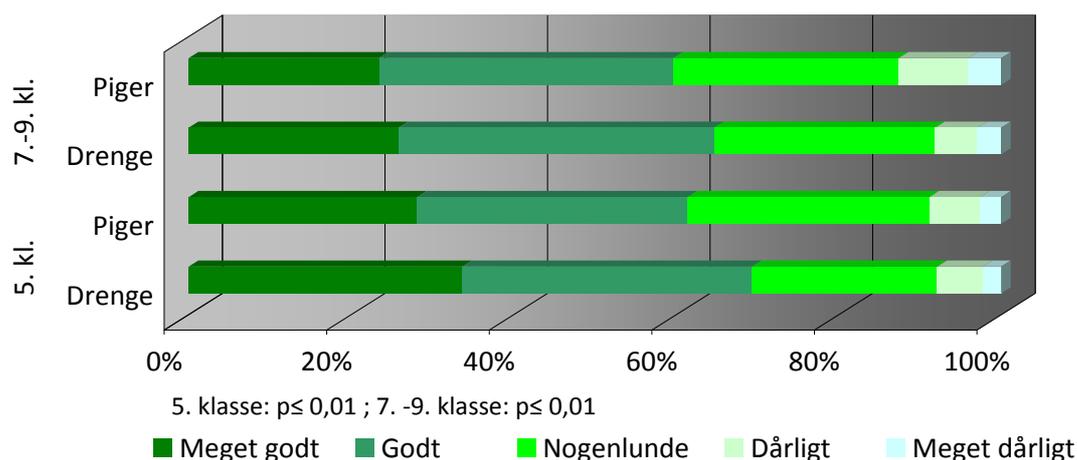
I undersøgelsen spørges der endvidere om følgende: "Hvordan har du det med at gå til tandlægen?" Baggrunden for spørgsmålet er, at den kommunale tandpleje ønsker at få belyst udbredelsen af tandlægeangst. Der er i måden spørgsmålet stilles på lagt vægt på ikke at fokusere på angst.

Tabel 13.2. Hvordan har du det med at gå til tandlæge? (Procent)

	5. klasse (N=1448)	7.-9. klasse (N=3802)	I alt (N=5250)
Meget godt	31	25	26
Godt	34	37	37
Nogenlunde	26	27	27
Dårligt	6	7	7
Meget dårligt	2	3	3
I alt	100	100	100

Tabel 13.2 viser, at 65 procent af eleverne i 5. klasserne oplever det at gå til tandlæge som enten godt eller meget godt. I 7.-9. klasserne er andelen af elever, der oplever det at gå til tandlæge som enten godt eller meget godt, reduceret til 62 procent. Andelen af elever i 5. klasserne, der forbinder tandlægebesøg med noget dårligt eller meget dårligt, er 8 procent, og ved 7.-9. klasserne er andelen steget til 10 procent. Andelen af børn i 5. klasserne og 7.-9. klasserne, der har det nogenlunde med at gå til tandlægen, er hhv. 26 procent og 27 procent.

Figur 13.2 Hvordan har du det med at gå til tandlægen?

Der er forskel på, hvordan drenge og piger har det med at gå til tandlægen. Både i 5. klasserne og i 7.-9. klasserne er andelen af drenge, som svarer, at de har det godt eller meget godt med tandlægebesøg, større end andelen af piger, der har det godt eller meget godt med tandlægebesøg.

14. Hygiejne

God håndhygiejne er en væsentlig faktor for at undgå smitte og dermed mange sygdomme. God håndhygiejne handler jf. Sundhedsstyrelsen⁷⁶ om at holde sine hænder rene, dvs. fri for smittestoffer, kemiske stoffer og andet snavs. God håndhygiejne er en af de væsentligste måder at bryde smitteveje på. Derfor ønskes skolebørnenes håndhygiejne belyst.

Sammenfatning

- 98 procent af alle adspurgte elever vasker hænder efter toiletbesøg, som Sundhedsstyrelsen anbefaler
- Der er ikke fundet nogen forskelle imellem drenge og piger og deres håndhygiejne

I forhold til hygiejne er eleverne blevet spurgt: "Hvornår plejer du at vaske hænder?"

Tabel 14.1. Hvornår plejer du at vaske hænder? (Procent)

	5. klasse (N=1467)	7.-9. klasse (N=3846)	I alt (N=5313)
Efter at have været på toilettet	98	98	98
Før jeg spiser	63	47	52
Før jeg laver mad	78	76	77
Sjældent/aldrig	1	1	1

Tabel 14.1 viser, at 98 procent af alle adspurgte elever vasker hænder efter toiletbesøg, som Sundhedsstyrelsen anbefaler. I 5. klasserne er andelen af elever, der vasker hænder i henhold til Sundhedsstyrelsens anbefaling før de spiser, 63 procent. Denne andel reduceres til 47 procent blandt eleverne i 7.-9. klasserne. Samlet set er andelen af elever, der vasker hænder, som Sundhedsstyrelsen anbefaler før madlavning, 77 procent, mens andelen der sjældent vasker hænder er 1 procent. Der er ikke fundet nogen forskelle i mellem drenge og piger og deres håndhygiejne.

⁷⁶ Hygiejne. Sundhedsstyrelsen. www.sst.dk/Sundhed/procent20og/procent20forebyggelse/Hygiejne.aspx (25-10-11)

Referenceliste

Boelskifte et al. 2002, *Seksuel aktivitet og præventionsvaner blandt unge gennem 14 år – En undersøgelse blandt Viborg Kommunes 9. klasser*. Ugeskrift for Læger, 2002, 164, s. 3207-11.

Københavns Kommune 2009, *Børnesundhedsprofil for Københavns Kommune 2009*, Københavns Kommune, København.

Odense Kommune 2006, *Sundhedsvaner og trivsel blandt 7.-9. klasser i Odense Kommune*. Odense Kommune.

Odense Kommune 2009. *En undersøgelse af 7.-9. klasse elevers livsstil og sundhedsvaner i Odense Kommune – Folkeskoleundersøgelse Odense Kommune 2009*, Center for forskning i børns sundhed, Syddansk Universitet, Odense.

SFI 2010, *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010*, Mai Heide Ottesen et al., SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København 2010.

SIF 2011, *Skolebørnsundersøgelsen 2010*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, København.

Sundhedsstyrelsen 2007, *Stress blandt unge*. Sundhedsstyrelsen. København.

Sundhedsstyrelsen 2010, *Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008*. Sundhedsstyrelsen. København.

Udarbejdet af SAND-enheden for
Børn- og Ungeforvaltningen,
Odense Kommune
Version 1, december 2011